

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՀԾԿՀ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

20
23

ՆԱԽԱԳԻԾ

Հավելված
Հաստատված է
Հայաստանի Հանրապետության
հանրային ծառայությունները
կարգավորող հանձնաժողովի
2024 թվականի ապրիլի ___ ի
N ___ Լ որոշմամբ

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2023 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ

1 ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

2 ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

- 2.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ
- 2.2 ԷԼԵԿՏՐՈԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԱԶՍԱԿԱՆԱՅՈՒՄ
- 2.3 ՍԱԿԱԳՆԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
- 2.4 ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐԿԱԾ ԱՆՁԱՆՑ ՄԻՋԵՎ ԿՆՔԿԱԾ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐ
- 2.5 ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑՈՒՄ ԵՎ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ
- 2.6 ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՎՈՂ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

3 ՋՐԱՅԻՆ ՈԼՈՐՏ

- 3.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ
- 3.2 ՍԱԿԱԳՆԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
- 3.3 ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԳՐԱՖԻԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑՈՒՄ, ԽՄԵԼՈՒ ՋՐԻ ՍՊԱՌՄԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ՊԱՐԶԵՅՈՒՄ

4 ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

- 4.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ
- 4.2 ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ՀԱՐԳԱՅՈՒՄ, ԸՆԴՀԱՅՆՈՒՄ, ՆՈՐ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

5 ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

6 ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

7 ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- 7.1 ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ
- 7.2 ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ՅՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

8 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՒՄԵՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԹԱՓԱՆՑԻԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

9 ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

10 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՄՈՒՏՔԵՐ

Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը (այսուհետ՝ հանձնաժողով) պետական քաղաքականություն իրականացնող ինքնավար մարմին է, որն օրենքներով իրեն վերապահված իրավասությունների շրջանակում կարգավորում է էներգետիկայի, հեռահաղորդակցության (էլեկտրոնային հաղորդակցության),

փոստային կապի (ունիվերսալ ծառայությունների սակագների սահմանման մասով), երկաթուղային տրանսպորտի (ենթակառուցվածքի օգտագործման վճարի սահմանման մասով), տրանսպորտային միջոցների պարտադիր տեխնիկական զննության անցկացման (սակագների մասով) բնագավառները և ջրային ոլորտը:

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ 2023 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵԼ Է ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԿԱԶՄՈՎ.

- **ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԱՂՐԱՄՅԱՆ**՝ հանձնաժողովի նախագահ
- **ՍԵՐԳԵՅ ԱՂԻՆՅԱՆ**՝ հանձնաժողովի անդամ
- **ՍԵՂԱ ՇԱՀԻՆՅԱՆ**՝ հանձնաժողովի անդամ
- **ԿԱՍՈ ՍԱՐԳՍՅԱՆ**՝ հանձնաժողովի անդամ
- **ԱՐԱ ՆՈՒԱՆՅԱՆ**՝ հանձնաժողովի անդամ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԱՅԻՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐՆ ԵՆ.

- Սակագնային քաղաքականության վարչություն,
- Իրավաբանական և լիցենզավորման վարչություն,
- Հեռահաղորդակցության վարչություն,
- Ֆինանսատեխնիկական և դիմումների քննարկման վարչություն,
- Գործերի կառավարման վարչություն,
- Անձնակազմի կառավարման բաժին,
- Հաշվապահական հաշվառման և սոցիալական ծրագրերի իրականացման բաժին,
- Միջազգային համագործակցության բաժին:

Հանձնաժողովի բնականոն աշխատանքը, «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի համաձայն, համակարգում և ապահովում է հանձնաժողովի նախագահը, իսկ հանձնաժողովի կառուցվածքային ստորաբաժանումների աշխատանքը՝ օրենսդրությամբ իրենց վերապահված իրավասությունների շրջանակում, հանձնաժողովի անդամները և գլխավոր քարտուղարը:

1

ՕՐԵՆՍՂՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐ

Հանձնաժողովի առաջնահերթ խնդիրներից է կարգավորման դաշտի բազմակողմանի և ճկուն կանոնակարգումն ու դրա շարունակական կատարելագործման ապահովումը՝ ելնելով սպառողների և կարգավորվող անձանց շահերի հավասարակշռման, մրցակցային միջավայրի զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծման, կարգավորվող ենթակառուցվածքներում արդյունավետ ներդրումների խրախուսման ու կարգավորման դաշտի թափանցիկության ապահովման առաջնահերթություններից:

Սահմանադրաիրավական պահանջին, միջազգային փորձին և Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության միջև կնքված համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԳՀՄ/CEPA) շրջանակում Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնած հանձնառություններին համահունչ, հանձնաժողովի ինստիտուցիոնալ կայացմանն ուղղված հաջորդ շրջափուլին ընդառաջ, հանձնաժողովը 2023 թվականին մշակել է «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին», «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», «Պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», «Հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարների մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» և «Կառավարչական իրավահարաբերությունների կարգավորման մասին» օրենքում լրացում կատարելու մասին» օրենքների նախագծերի փաթեթը:

Օրինագծերի փաթեթով նախատեսվում է հանձնաժողովի ֆինանսական անկախության ապահովմանն ուղղված վերջինիս ֆինանսավորման բանաձևի վերանայում՝ սահմանելով ֆինանսավորման միջազգային լավագույն փորձին և Եվրոպական միության օրենսդրությամբ սահմանված սկզբունքներին համահունչ պարտադիր վճարների մեխանիզմի ներդրում, ինչպես նաև հանձնաժողովի ֆունկցիոնալ անկախությանն ուղղված հանձնաժողովի կողմից քաղաքացիական ծառայողների մրցույթի անցկացման, հանձնաժողովում քաղաքացիական ծառայության պաշտոն զբաղեցնելու համար անհրաժեշտ քաղաքացիական ծառայության պաշտոնի անձնագրի՝ կրթության, աշխատանքային ստաժի և այլ չափանիշների, ինչպես նաև հանձնաժողովի կողմից իր սահմանած կարգով և դեպքերում վճարովի հիմունքներով փորձագետի ներգրավման հնարավորություն:

Օրինագծերի փաթեթը ներկայացվել է շահագրգիռ մարմինների կարծիքին, և վերջիններիս ներկայացրած դիրքորոշումներին համահունչ իրականացվել են լրամշակման աշխատանքներ:

Միաժամանակ, «ԵՄ-ն հանուն էներգետիկայի» (EU4Energy) նախաձեռնության (AM 2.1 կետ՝ Կարգավորման անկախություն) շրջանակում, հիշյալ նախագծերի փաթեթը ներկայացվել է էներգետիկ կարգավորողների եվրոպական խորհրդի (CEER) ներկայացուցիչներին, ինչպես նաև ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության Հայաստանյան գրասենյակ՝ ԵՄ համապատասխան օրենսդրությանը մոտարկմանը համահունչ հանձնաժողովի ինստիտուցիոնալ և ֆինանսական անկախությանն ուղղված իրավակարգավորումների վերաբերյալ փորձագիտական կարծիք ստանալու նպատակով:

ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ծրագրի կողմից գնահատվել է «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի համապատասխանությունը ԵՄ օրենսդրության պահանջներին ու ԵՄ անդամ պետությունների դրական փորձին և իրականացված վերլուծության շրջանակում մշակվել են օրենսդրության համապատասխանեցմանն ուղղված առաջարկներ, ինչպես նաև նշված օրենքի՝ Եվրոպական միության դիրեկտիվներին համապատասխանեցումն առավել արդյունավետ իրականացնելու համար առաջարկվել է հիշյալ օրինագծերի փաթեթը դիտարկել «Էլեկտրաէներգետիկայի մասին» և «Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության մասին» նոր օրինագծերի փաթեթի հետ մեկ միասնական գործընթացի շրջանակում, ինչին հանձնաժողովը տվել է իր դրական դիրքորոշումը:

2023 թվականին հանձնաժողովի քննարկմանն են ներկայացվել ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ծրագրի կողմից մշակված «Էլեկտրաէներգետիկայի մասին» և «Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության մասին» նոր օրենքների նախագծերը, որոնց ընդունումը՝ Եվրոպայի միության դիրեկտիվների պահանջների հաշվառմամբ, սկիզբ կհանդիսանա էներգետիկայի բնագավառում բարեփոխումների երկրորդ փուլի համար: Բարեփոխումների այդ փուլի ընթացքում կդիտարկվեն լիարժեք մրցակցային շուկայի ձևավորման հնարավորությունները:

«Էլեկտրաէներգետիկայի մասին» և «Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության մասին» օրենքների նախագծերով, մասնավորապես, նախատեսվում են հաղորդման և բաշխման ցանցի օպերատորների գործառնությանին և շահերի բախման կանխարգելման տարանջատումն ու կարգավորումը, հանձնաժողովի իրավասությունների հստակեցում՝ ինստիտուցիոնալ անկախության հաշվառմամբ, ինչպես նաև հանձնաժողովի բացառիկության ապահովում, հաշվեկշռման ծառայությունը մրցակցային կարգով մատուցելու համար օրենսդրական հիմքերի ամրագրում, մատակարարման ժամանակավոր ընդհատման ծառայության սահմանում՝ մատակարարվող էլեկտրաէներգիայի գնի նվազեցման կամ ֆինանսական փոխհատուցման դիմաց, վերականգնվող էներգետիկ ռեսուրսների օգտագործմամբ էլեկտրաէներգիայի արտադրության խրախուսման նպատակով շուկայահեն աջակցության սխեմաների ներդրում, հաղորդման ցանցի օպերատորին և բաշխման ցանցի օպերատորին կուտակիչ կայանների կառուցումը, տնօրինումը և շահագործումը թույլատրելու հնարավորության տրամադրում, մեծածախ շուկայում նոր օրական շուկա հատվածի ավելացում, ինքնավար էներգարտադրության գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված կարգավորումների սահմանում, բացի երաշխավարված մատակարարման ծառայությունից նաև ժամանակավոր մատակարարման ծառայություն իրականացնելու հնարավորության սահմանում, օրենքի մակարդակով էլեկտրական էներգիայի մրցակցային մատակարարման վերաբերյալ իրավակարգավորումների ամրագրում և այլն:

Նշված նախագծերի շուրջ աշխատանքային քննարկումները շարունակվում են:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի կողմից մշակվել է նաև «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծ, որն ուղղված է բազմիցս փոփոխությունների ենթարկված՝ հանրային ծառայությունների ոլորտի ճյուղային օրենքներին և դրանց հիման վրա ընդունված հանձնաժողովի իրավական ակտերին համահունչ՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի էներգամատակարարմանն առնչվող իրավահարաբերությունները կարգավորող դրույթներում համապատասխան փոփոխությունների կատարմանը, հաշվի առնելով, որ օրենսգրքում առկա են համապատասխան իրավահարաբերությունները կարգավորող ոչ միայն կրկնվող, այլև տարաբնույթ մեկնաբանության տեղիք տվող իրավանորմեր: Նշված նախագիծը ներկայացվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածների նախարարություն՝ դրա հետագա ընթացքն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ապահովելու նպատակով, վերջինիս կողմից էլ այն ներկայացվել է շահագրգիռ մարմինների կարծիքին, որոնց ներկայացրած դիրքորոշումների հիման վրա էլ 2024 թվականին շարունակվում են նախագծի լրամշակման աշխատանքները:

2 ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

2.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Հանձնաժողովը 2023 թվականին ևս շարունակել է հանրային ծառայությունների որլորտի կարգավորման գործառույթների շրջանակում իր իրավական ակտերի բարեփոխումները:

Մասնավորապես, հաշվետու տարում լրամշակվել են՝

- Հայաստանի Հանրապետության Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի (ԷՄՇ) առևտրային կանոնները և պայմանագրերը, որով, ի թիվս այլնի՝
  - սահմանվել է ԷՄՇ մասնակիցների պրոֆիլներում ամրագրված հզորությունների գերազանցման դեպքերում՝ վճարման ենթակա հզորության վճարի վերահաշվարկի վերաբերյալ կարգավորում.
  - ներդրվել է հաշվեկշռման ծառայություն մատուցող արտադրողի (ՅՄՍ) կողմից երկրորդային և երրորդային պահուստի ապահովման ծառայության մատուցման համար նշված պահուստն ապահովող արտադրողներին (ՅԷԱ կայաններ) վճարումների երաշխավորումն ապահովելու նպատակով ՅՄՍ-ի հատուկ հաշվի մեխանիզմ.
  - վերանայվել են ԷՄՇ գործարքների շրջանակում վճարման ենթակա Էլեկտրական Էներգիայի և մատուցման ծառայությունների վերաբերյալ ակտը կազմելու և դրա հիման վրա վճարումներ կատարելու ընթացակարգերը և ժամանակացույցը.
  - ամրագրվել է երաշխավորված մատակարարի կողմից Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի չկարգավորվող ուղիղ բաղադրիչում Էլեկտրական Էներգիայի վաճառքի արգելք.
  - ներդրվել են երաշխավորված մատակարարի կողմից օր առաջ շուկայում հայտերի և դրանց շրջանակում գնառաջարկի ներկայացման հստակ պահանջներ և չափորոշիչներ.
  - կրճատվել են ԷՄՇ մասնակիցների հաշվեկշռման պատասխանատվության կարգավիճակի փոփոխման կամ դադարեցման ընթացակարգային ժամկետները.
  - կրճատվել է օր առաջ շուկայում Էլեկտրական Էներգիայի առևտրի իրականացման ժամային միջակայքը:

- Հայաստանի Հանրապետության էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայի (ԷՄԱ) առևտրային կանոնները, որով, ի թիվս այլնի, սահմանվել են ինքնավար էներգաարտադրության գործընթացն առավել գրավիչ և տնտեսապես արդյունավետ դարձնելուն ուղղված նոր կարգավորումներ, իսկ ենթասպառող ունեցող սպառողների համար՝ ԷՄԱ կանոններով ամրագրված կարգավորումներից որոշակի բացառություն:
- սահմանվել է նոր կարգավորում՝ միևնույն բնակելի կամ հասարակական նպատակային նշանակության շենքում կամ նույն հասցեում տեղակայված շենքային միավորների համալիրում ինքնավար էներգաարտադրություն իրականացվելու դեպքում ինքնավար էներգաարտադրողի, իսկ ինքնավար խմբի դեպքում՝ խմբի մասնակիցների համար էլեկտրական էներգիայի բաշխման ծառայության վճար չգանձելու վերաբերյալ, եթե խմբի բոլոր մասնակիցները հանդիսանում են նույն շենքի կամ նույն հասցեում տեղակայված շենքային միավորների համալիրի ինքնավար էներգաարտադրող կամ սպառող: Այս բարեփոխումը հնարավորություն կտա զարգացնել արևային էներգիայի կիրառությամբ ինքնավար էներգաարտադրությունը հատկապես բազմաբնակարան շենքերի տանիքներին:
- ներդրվել է ինքնավար խմբում արտադրված և սպառված էլեկտրական էներգիայի քանակությունների հաշվառման և բաշխման նոր (երկրորդ) մեթոդ, որով նախատեսվում է ինքնավար խմբի մյուս մասնակիցների միջև բաշխել միայն խմբի ինքնավար էներգաարտադրողների կողմից արտադրված և վերջիններիս կողմից սպառված էլեկտրական էներգիայի քանակությունների դրական տարբերությունը (առաջին մեթոդի համաձայն՝ ինքնավար խմբի սպառած և խմբի կողմից առաքված էլեկտրական էներգիայի քանակությունները հաշվառվում են ընդհանրական ցուցանիշներով, և բացասական փոխհոսքի դեպքում խմբի բոլոր մասնակիցների միջև այն բաշխվում է վերջիններիս սպառման ծավալների համամասնությամբ): Բաշխման երկրորդ մեթոդն ըստ էության ենթադրում է խմբում արտադրված էլեկտրական էներգիայի քանակության խմբի այլ մասնակիցների միջև բաշխման առավել ճկուն ընթացակարգ, որը թույլ կտա ինքնավար խմբերում ներգրավել ավելի մեծ թվով ինքնավար էներգաարտադրողների:
- բարելավվել են ինքնավար խմբում մասնակիցների ներգրավման և խմբից մասնակիցների դուրս գալուն առնչվող կարգավորումները: Մասնավորապես, խմբի մասնակիցների համար սահմանվել են ինքնավար խմբում մասնակցության պարտադիր նվազագույն ժամկետ (3 ամիս), խմբի մասնակցի կողմից երաշխավորված մատակարարին ներկայացված դիմումի հիման վրա ինքնավար խմբից դուրս գալու հնարավորություն (մինչև այդ ինքնավար խմբից մասնակիցը կարող էր հանվել միայն խումբը ստեղծող ինքնավար էներգաարտադրողի հայեցողությամբ՝ վերջինիս կողմից երաշխավորված մատակարարին ներկայացված դիմումի հիման վրա), ինչպես նաև հաշվարկային տարվա ավարտին նախորդող 3 ամիսների ընթացքում ինքնավար խմբում մասնակիցների փոփոխությունները սահմանափակող իրավակարգավորում: Նշված փոփոխություններն առավելապես միտված են խմբում արտադրված և սպառված էլեկտրական էներգիայի քանակությունների՝ ինքնավար խմբի մասնակիցների միջև բաշխման գործընթացի շրջանակում խտրականությունների, շահերի բախման և խումբը ստեղծող ինքնավար էներգաարտադրողի դիրքի գերակայության նվազեցմանը:
- ենթասպառող ունեցող սպառողների համար ԷՄԱ կանոններով նախատեսված ժամկետներում որակավորված սպառողի կարգավիճակ չստանալու կամ մատակարար չընտրելու դեպքում կանոններով ամրագրված կարգավորումից սահմանվել է բացառություն:

■ Հայաստանի Հանրապետության էլեկտրաէներգետիկական շուկայի հաղորդման ցանցային կանոնները, որով, ի թիվս այլնի՝

- հստակեցվել են ԷՄՇ մասնակիցների էլեկտրամատակարարման դադարեցման և վերականգնման վերաբերյալ կարգավորումները.
- էլեկտրաէներգետիկական համակարգում հաշվեկշռման և հաճախականության կարգավորման նպատակով երկրորդային և երրորդային պահուստի ապահովման նոր մեխանիզմի ներդրման շրջանակում ամրագրվել են կարգավորումներ, որոնց համաձայն, էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատորի կողմից ՀԾՄ-ի համար կարող է պատվիրվել նաև վերջինիս տնօրինության ներքո գտնվող արտադրողի հզորությունը:

■ Հայաստանի Հանրապետության էլեկտրաէներգետիկական շուկայի բաշխման ցանցային կանոնները,

- սպառողների և էլեկտրական էներգիայի բաշխման լիցենզիա ունեցող անձի (բաշխող) միջև հստակեցվել են էլեկտրամատակարարման նպատակով օգտագործվող էլեկտրատեղակայանքների շահագործման և սպասարկման (նորոգման, փոխարինման, պահպանման) պարտականություններին և դրանցից բխող ծախսերին առնչվող հարաբերությունները, ինչպես նաև սահմանվել են այդ գործընթացի առանձնահատկություններով պայմանավորված բացառություններ.
- ներդրվել է սահմանազատման կետից դուրս՝ մինչև 2022 թվականի դեկտեմբերի 31-ը տեղադրված հաշվառման համալիրների համար տեխնոլոգիական կորուստների հաշվարկման այլընտրանքային գործիքակազմ.
- վերանայվել են արտադրողների՝ բաշխման և հաղորդման ցանցերին միացման հարաբերությունները: Մասնավորապես, սահմանվել են միացման հստակ ժամկետները և այդ ժամկետների ուշացման դեպքում տույժերի վճարման կարգավորումները.
- վերանայվել են սպառման համակարգերն էլեկտրական ցանցերին միացման վճարների մեծությունները.
- ազատականացվել է 3 ՄՎԱ-ն գերազանցող հզորություններ ունեցող բազմաբնակարան շենքերի թաղամասերի էլեկտրական ցանցին միացման գործընթացը, ինչի արդյունքում, կառուցպատողներն իրենք են իրականացնելու միացմանն ուղղված շինմոնտաժային աշխատանքները.
- նախատեսվել է բացառություն սպառողի կամ սպառման համակարգի տեղակայման տարածքի (շենքի, շինության) նկատմամբ իրավունք ունեցող անձի կողմից գրավոր պահանջի և առաջարկվող ժամկետի ներկայացման պարագայում՝ բաշխողի կողմից սպառողի էլեկտրամատակարարումը դադարեցնելու դեպքերից, երբ վերջինիս և սպառման համակարգի տեղակայման տարածքում (շենքում, շինությունում) փաստացի բնակվող՝ սպառող չհանդիսացող անձի միջև առկա է տվյալ տարածքի նկատմամբ իրավունքի վերաբերյալ վեճ, որի արդյունքում կապահովվի տվյալ տարածքում որևէ հիմքով բնակվող անձի կենսական նշանակություն ունեցող ծառայության մատակարարումը.

- հստակեցվել են էլեկտրական ցանցերին միացման գործընթացում բաշխողի և դիմող անձանց պարտավորությունների շրջանակները.
- ներդրվել է բաշխողի կողմից կանոններով սահմանված միացման ժամկետները չպահպանելու դեպքում վճարվող տույժի հաշվարկման ավտոմատ մեխանիզմ:
- «Էլեկտրական Էներգիայի փոխհոսքերի («ինքնավար Էներգաարտադրող - երաշխավորված մատակարար»)» պայմանագրի օրինակելի ձևը, որտեղ լրացվել են ԷՄԱ կանոններով սահմանված երաշխավորված մատակարարի և ինքնավար Էներգաարտադրողի միջև հարաբերություններին առնչվող նոր կարգավորումները:
- Էներգետիկայի բնագավառում գործունեության լիցենզավորման կարգը, որով, ի թիվս այլնի՝
  - հնարավորություն է նախատեսվել ի սկզբանե համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների համար սահմանված 15 ՄՎտ հզորությամբ սահմանաչափի շրջանակում և նույն պայմաններով էլեկտրական Էներգիայի գնման երաշխիքով համապատասխան լիցենզիա տրամադրել նաև Հայաստանի վերականգնվող Էներգետիկայի և Էներգախնայողության հիմնադրամին.
  - հաշվի առնելով, որ անձանց կողմից հետաքրքրություն է ցուցաբերվել կառուցելու լողացող արևային կայաններ, որոնց պարագայում Էներգետիկայի բնագավառում գործունեության լիցենզավորման կարգով պահանջվող փաստաթղթերը խնդրահարույց էին, ինչպես նաև Հայաստանի վերականգնվող Էներգետիկայի և Էներգախնայողության հիմնադրամի կողմից (հիմք ընդունելով նաև շահագրգիռ այլ պետական մարմինների դիրքորոշումները) ներկայացված առաջարկները, սահմանվել են նաև առանձնահատկություններ՝ լողացող արևային կայաններում էլեկտրական Էներգիայի արտադրության գործունեության լիցենզիա ստանալու համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի մասով:
- Էներգետիկայի բնագավառում լիցենզիա ունեցող անձի բաժնետմասի (բաժնետոմսի, փայի) կամ դրա նկատմամբ իրավունքի օտարման, այլ կերպ փոխանցման կամ գրավադրման, ինչպես նաև լիցենզավորված գործունեության իրականացման համար անհրաժեշտ գույքի կամ դրա նկատմամբ իրավունքի օտարման, այլ կերպ փոխանցման կամ գրավադրման համաձայնեցման կարգը, որով սահմանվել են ազգային անվտանգության կամ պետական շահերի տեսանկյունից գնահատման համար անհրաժեշտ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու, դրանք իրավասու մարմին տրամադրելու և վերջինիս դիրքորոշումը հանձնաժողով ներկայացնելու ընթացակարգերին առնչվող իրավակարգավորումներ, նախատեսվել է կարգավորում այն դեպքերի համար, երբ գործարքի տեսակով պայմանավորված դրա կնքման սկզբնական փուլում կողմը դեռևս հայտնի չէ (օրինակ՝ աճուրդի միջոցով գույքի օտարման դեպքում), ինչպես նաև լրացվել են համաձայնեցման ոչ ենթակա գործարքները:
- Էլեկտրաէներգետիկական համակարգում սակագների հաշվարկման մեթոդիկան, ինչպես նաև էլեկտրաէներգետիկական և ջերմամատակարարման համակարգերի լիցենզավորված անձանց կողմից հանձնաժողով ներկայացվող՝ լիցենզավորված գործունեության վերաբերյալ տեխնիկատնտեսական տեղեկատվության ներկայացման կարգը և տեղեկատվական ձևերը՝ դրանք համահունչ դարձնելով էլեկտրաէներգետիկական շուկայի նոր կառուցվածքին և դրանով պայմանավորված հանձնաժողովի կողմից տեղեկատվության ստացման առաջնահերթություններին:

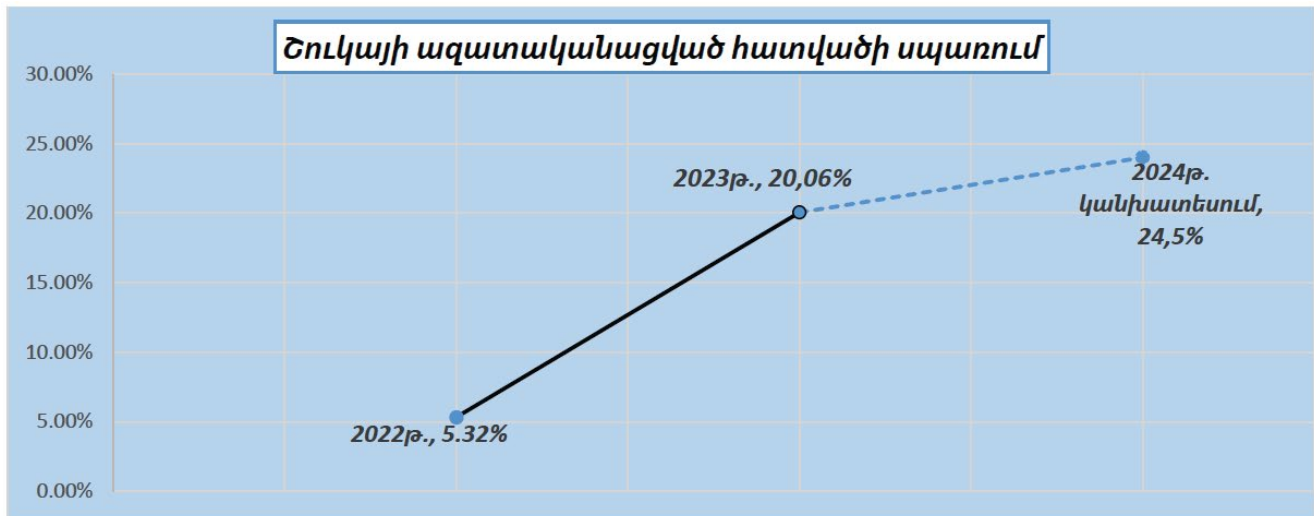
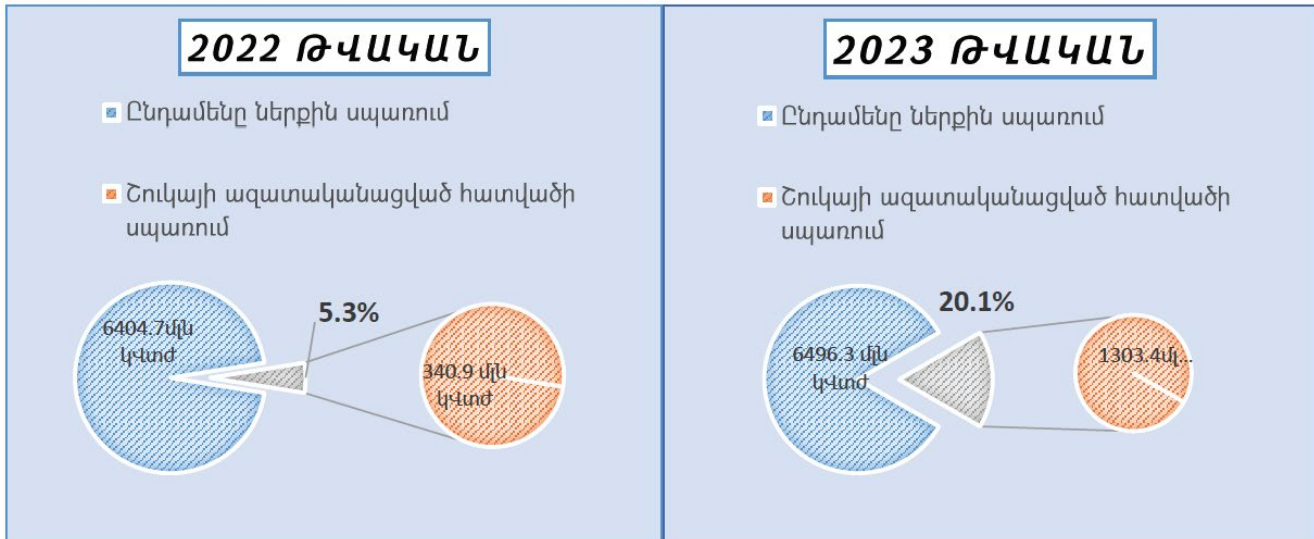
2.2 ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԱԶԱՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

2022 թվականի փետրվարի 1-ից Էլեկտրաէներգետիկական շուկան անցում կատարեց նոր՝ առավել ազատական մոդելի: Ռեֆորմը հիրավի կարելի է ամենաարմատականը համարել 2004 թվականին ոլորտում իրականացված բարեփոխումներից ի վեր: Բարեփոխումների շրջանակում «Էներգետիկայի մասին» օրենքից բխող հսկայածավալ և բազմապրոֆիլ աշխատանքների արդյունքում բոլոր շահագրգիռ կառույցների հետ համատեղ մշակվել և ընդունվել են շուկայի ներկայիս մոդելի հիմքում ընկած հիմնական կարգավորող իրավական ակտերը՝ Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի առևտրային կանոնները և պայմանագրերը, Էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայի առևտրային կանոնները և պայմանագրերը, հաղորդման և բաշխման ցանցային կանոնները: 2023 թվականին հանձնաժողովի կողմից մշակվել և ընդունվել են նշված կանոնների լավարկմանն ուղղված փոփոխությունների ծավալուն փաթեթներ:

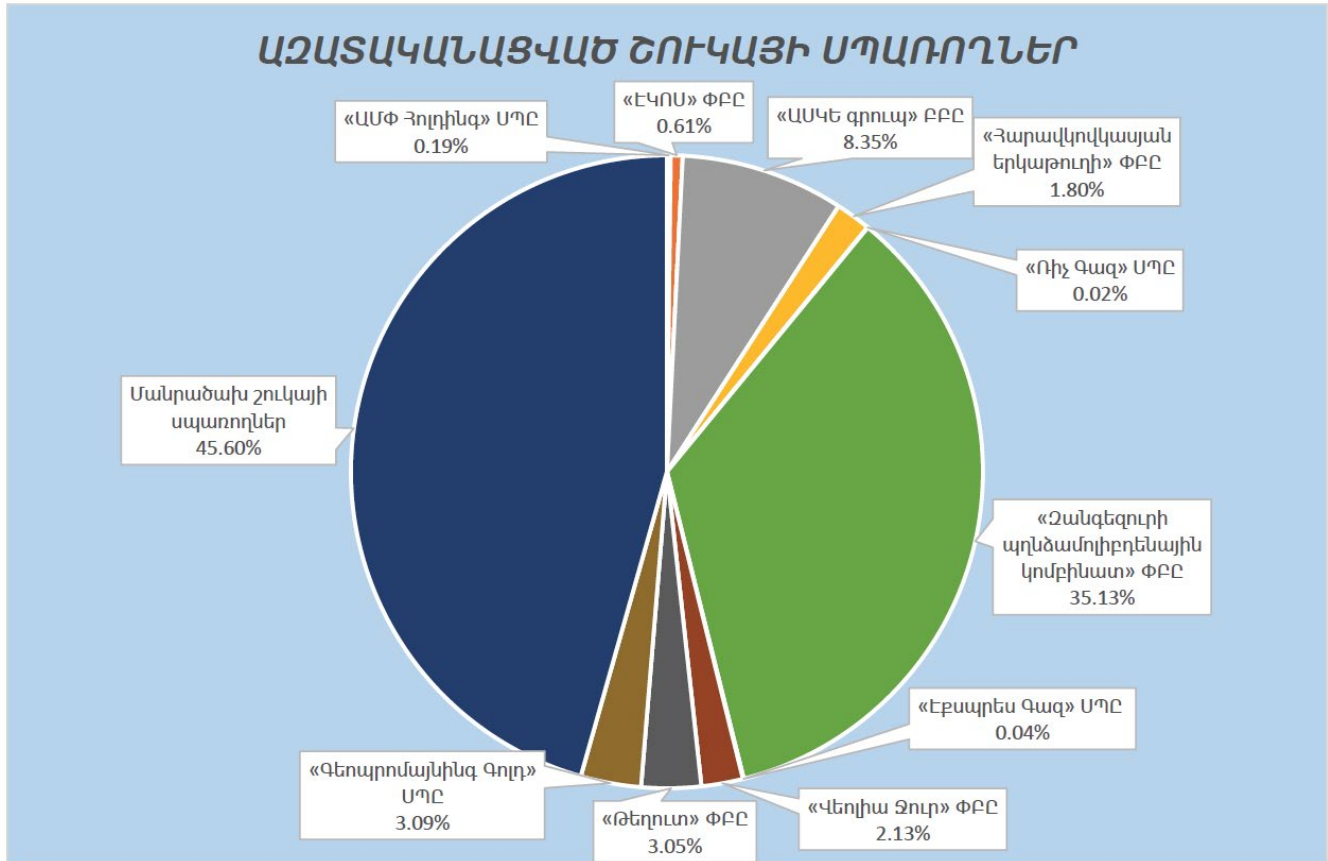
Ռեֆորմի հիմքում ընկած կոնցեպտուալ տարրերն են՝

- Էլեկտաէներգետիկական համակարգում մենաշնորհի՝ մրցակցությամբ փոխարինումը (դեմոնոպոլիզացիա)։
- ընտրության հնարավորություն սպառողների համար՝ մրցակցային մատակարարների ընտրության (մանրածախ շուկա), կամ որպես որակավորված սպառողներ՝ անմիջապես մեծածախ շուկային մասնակցության միջոցով։
- մրցակցային մասնակիցների մուտք Էլեկտրաէներգետիկական շուկա։
- առևտրի թվայնացում և ամսական առևտրի փոխարինում ժամային առևտրով՝ շուկայի Էլեկտրոնային ծրագրի միջոցով։
- ամսական առևտրի փոխարինում իրական ժամանակում ընթացող ժամային առևտրով, շուկայի Էլեկտրոնային ծրագրի միջոցով ներդրումների խթանում՝ առավելապես արևային Էներգետիկայի բնագավառում։
- հասցեական պատասխանատվություն և պլանավորման լավարկում։
- միջսահմանային առևտրի խթանում՝ Էլեկտրական Էներգիայի ներկրման և արտահանման պարզեցված կարգավորումների ներդրմամբ։
- մեծածախ առևտրի իրականացում շուկայի 3 բաղադրիչում՝ ուղիղ պայմանագրերի շուկա, օր առաջ շուկա, հաշվեկշռման շուկա։
- անցումային կարգավորումներ՝ ռեֆորմի հարթ և անցնցում իրականացման նպատակով։

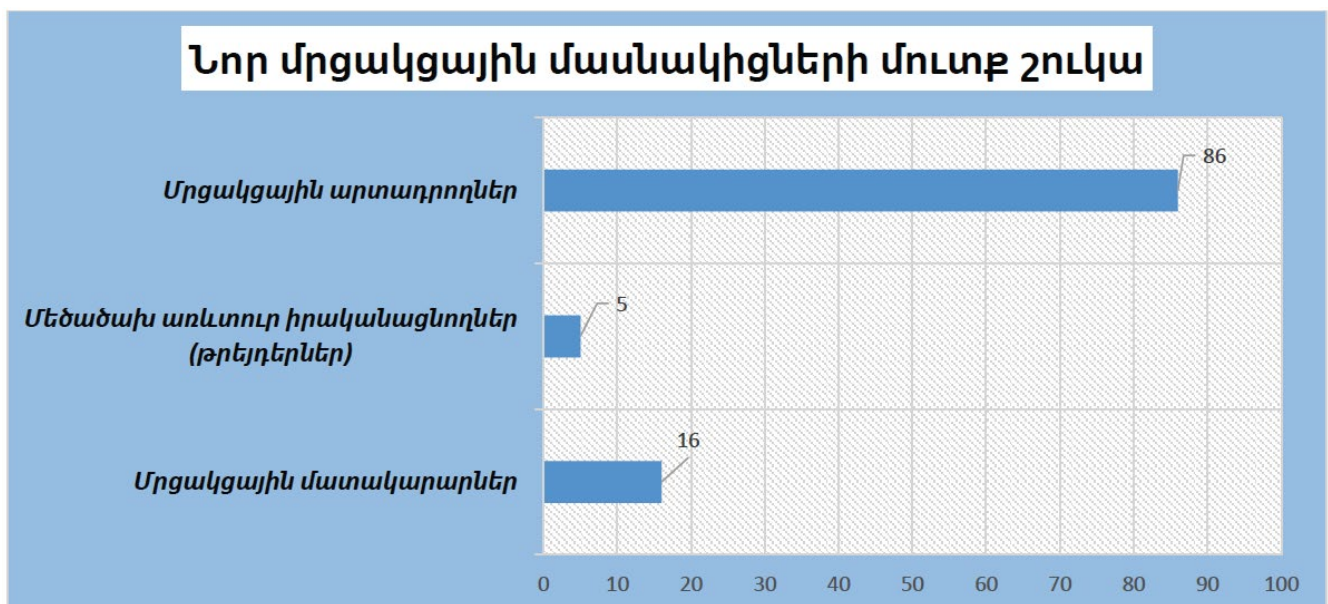
- Շուկայի մեկնարկից երկու տարի անց էլեկտաէներգետիկական համակարգում մենաշնորհի՝ մրցակցությամբ փոխարինման (դեմոնոպոլիզացիա) արդյունքում շուկայի ազատականացված հատվածում ձեռք բերվող էլեկտրական էներգիայի մասնաբաժինը կազմում է ներքին սպառման շուրջ 20,1%-ը, 2022 թվականի 5,3 %-ի համեմատությամբ. 2024 թվականին կանխատեսվում է այդ ցուցանիշը հասցնել շուրջ 25 %-ի:

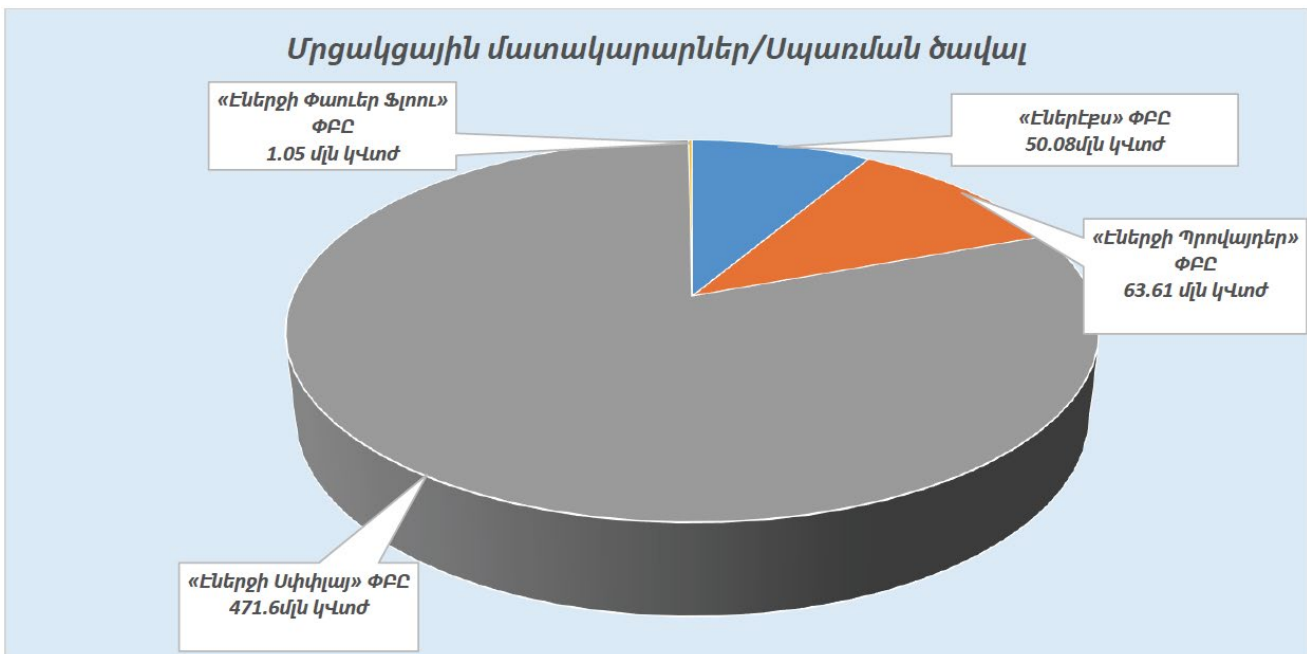
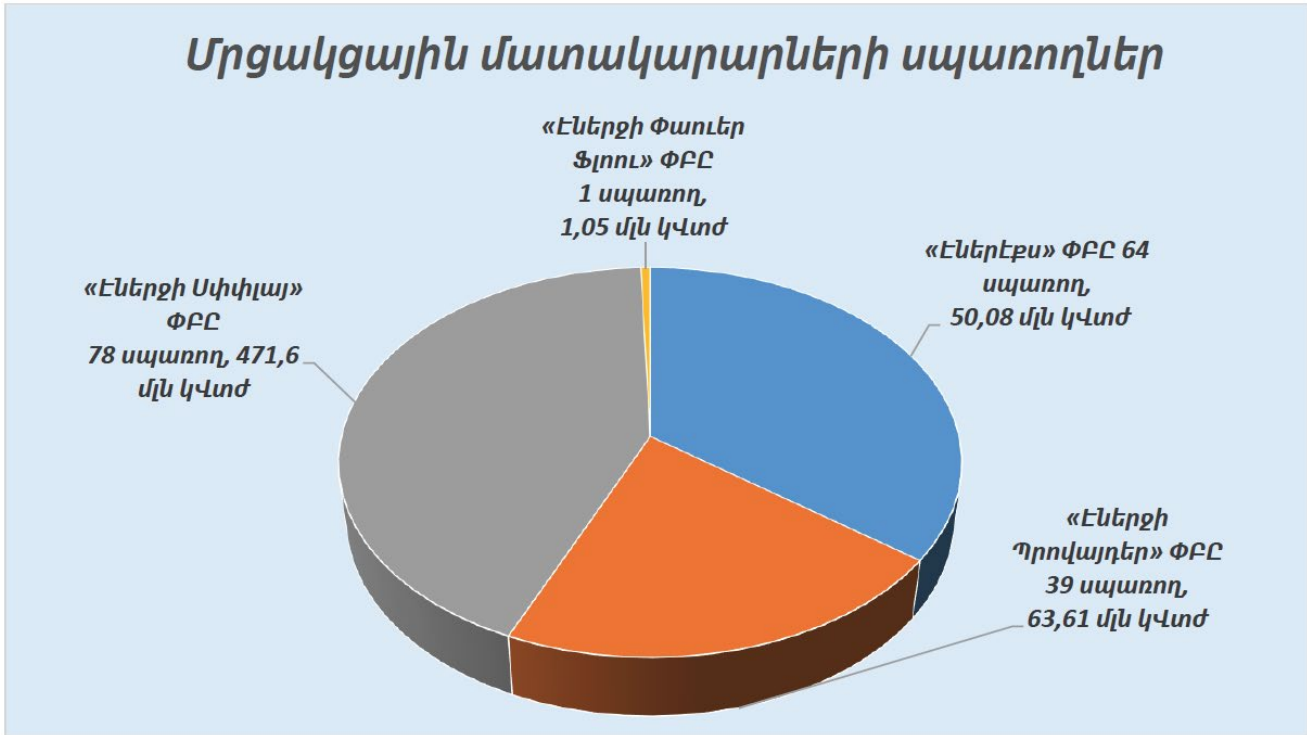
- 2022 թվականի փետրվարի 1-ից էլեկտրաէներգետիկական համակարգի բոլոր սպառողներին տրված է ընտրության իրավունք՝ ինքնուրույն որոշելու սեփական մատակարարին. այլ կերպ ասած՝ սպառողն ինքն է որոշում շարունակել իրեն անհրաժեշտ էլեկտրական էներգիան գնել պատմականորեն մենաշնորհ ունեցող «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերությունից՝ հանձնաժողովի կողմից սահմանված սակագներով, թե ընտրել մրցակցային այլ մատակարարի և վճարել չկարգավորվող պայմանագրային գնով: Ընդ որում, մրցակցային մատակարարի ընտրության դեպքում ևս «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերությունը պարտավոր է տեղափոխել մրցակցային եղանակով գնված էլեկտրական էներգիան, վճարվելով միայն հանձնաժողովի սահմանած էլեկտրական էներգիայի բաշխման ծառայության սակագներով: Կոմերցիոն սպառողներին իրավունք է տրված անմիջականորեն մասնակցելու մեծածախ շուկային, ինչն իր հերթին նշանակում է էլեկտրական էներգիայի գնում անմիջապես արտադրողից կամ մեծածախ առևտուր իրականացնողից (թրեյդերից):

Շուկայի ազատականացումն ապահովել է նաև նոր՝ մրցակցային մասնակիցների մուտք էլեկտրաէներգետիկական համակարգ. 2023 թվականի արդյունքներով շուկայի մրցակցային հատվածում գործում են 16 մատակարար, 5 մեծածախ առևտրի լիցենզիա ունեցող անձ (թրեյդերներ), 86 մրցակցային էլեկտրակայաններ:

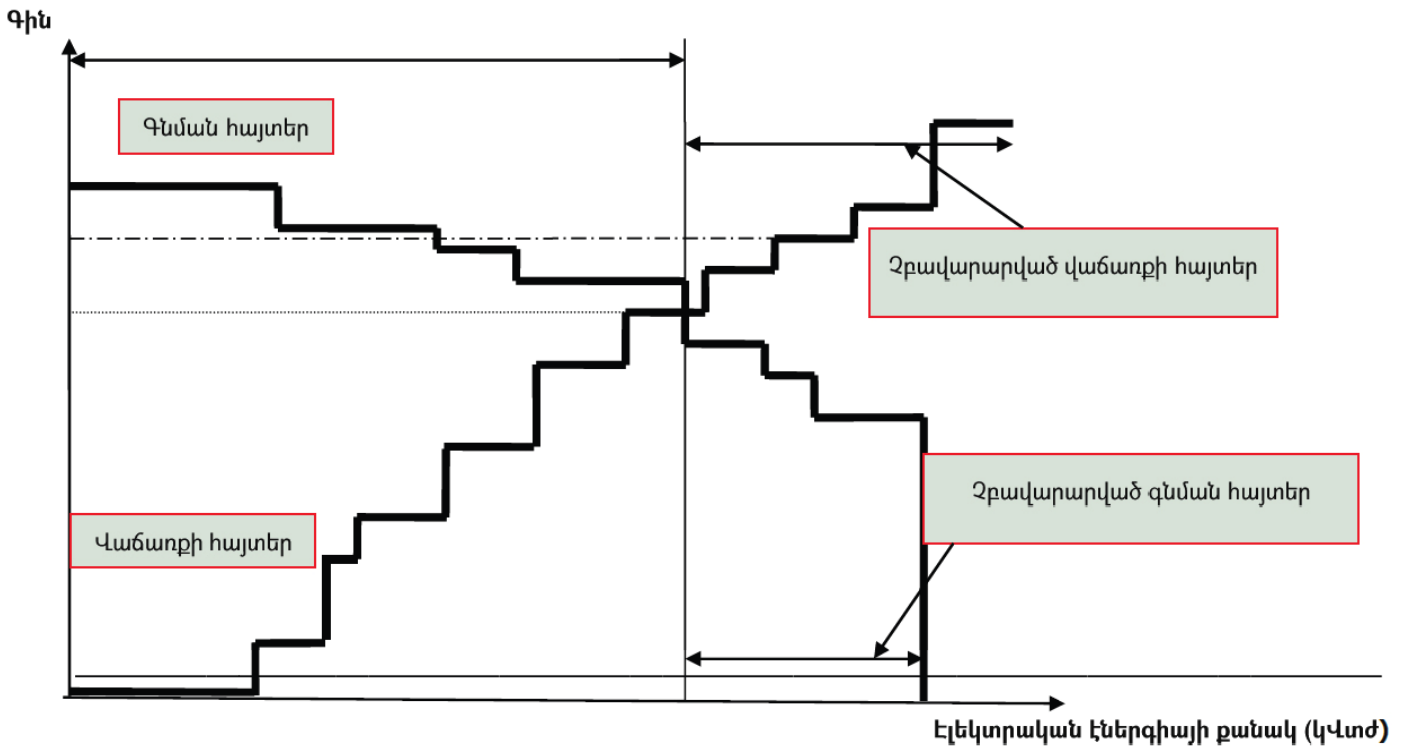

Հանձնաժողովի կողմից լիցենզավորված 16 մատակարար կազմակերպություններից ներկայումս շուկայում ակտիվ են 4-ը՝ հետևյալ մասնաբաժնով.

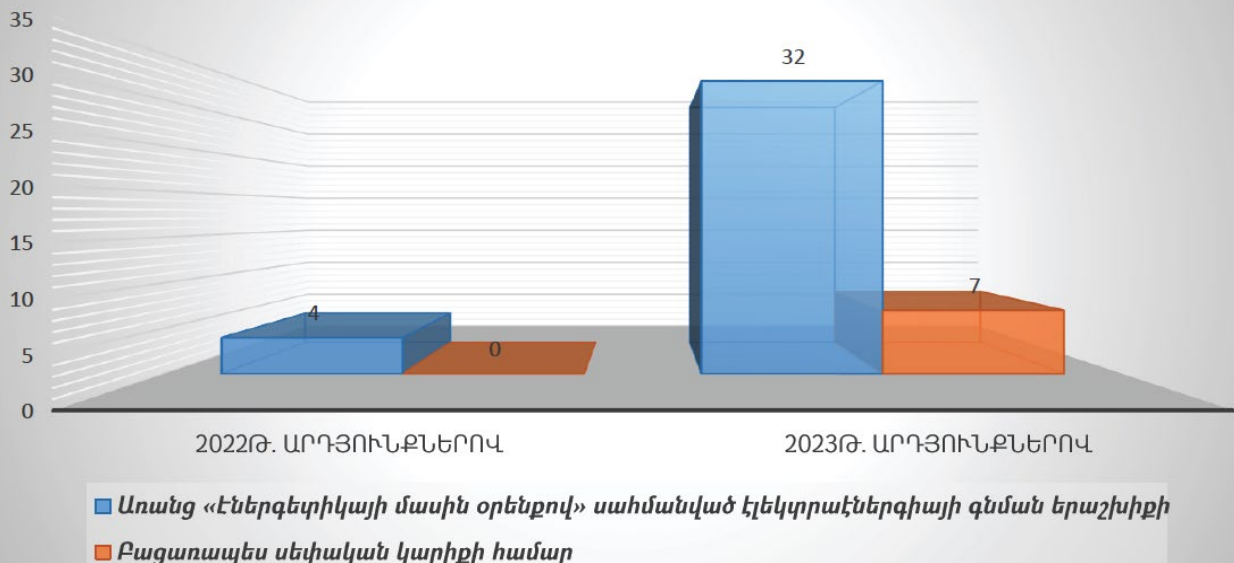
- Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի նոր մոդելը ենթադրում է անցում ամբողջությամբ թվայնացված առևտրի, որի շրջանակում ամսական առևտուրը փոխարինվել է իրական ժամանակում ընթացող ժամային առևտրով և, որտեղ առևտուրն իրականացվում է միասնական Էլեկտրոնային հարթակի՝ շուկայի կառավարման ծրագրի միջոցով:

ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ **Օր առաջ շուկա, քիրինգային գնի ձևավորում**

- Շուկայի ազատականացումը կողմնորոշիչ ազդակ է ոլորտում հետագա ներդրումների, այդ թվում՝ օտարերկրյա, խթանման ու ներգրավման համար: Պետության կողմից տրամադրվող երաշխիքից հրաժարվելու և ամբողջությամբ մրցակցային տիրույթում գործելու պայմանով 2023 թվականի արդյունքներով հանձնաժողովի կողմից լիցենզավորվել են 39 տնտեսվարող, որոնց ներդրումն էլեկտրաէներգետիկական համակարգում կազմելու է շուրջ 55.0 մլրդ դրամ:

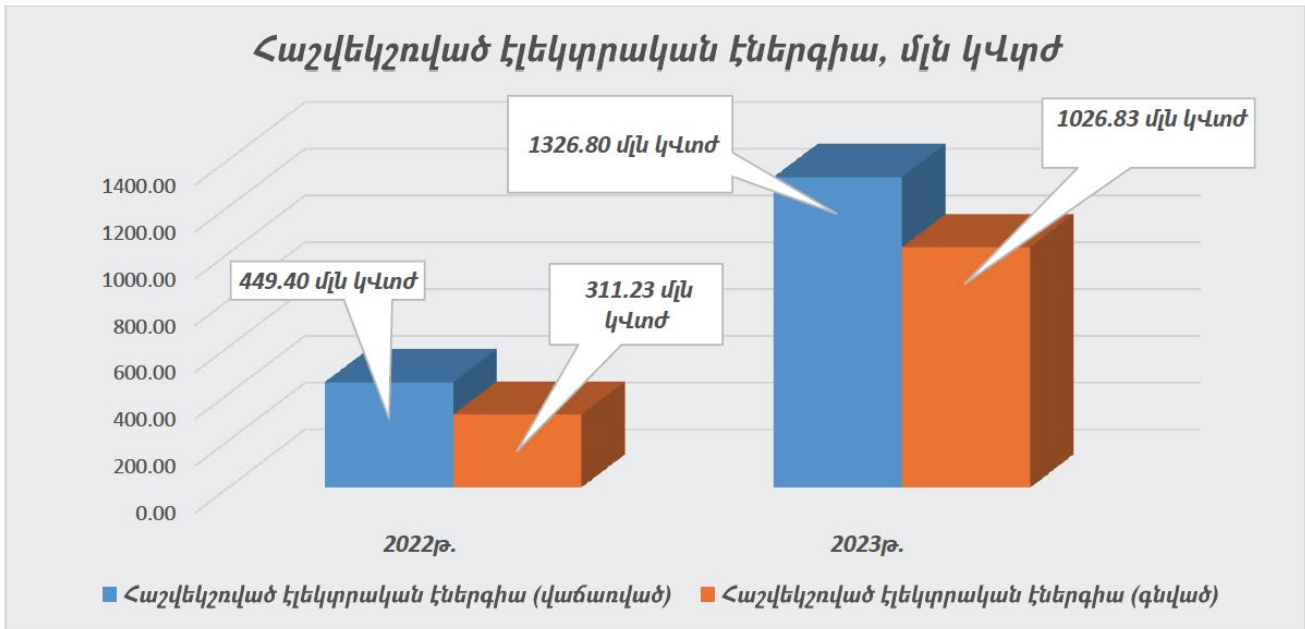
ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

■ Առանց «Էներգետիկայի մասին օրենքով» սահմանված էլեկտրաէներգիայի գնման երաշխիքի
■ Բացառապես սեփական կարիքի համար

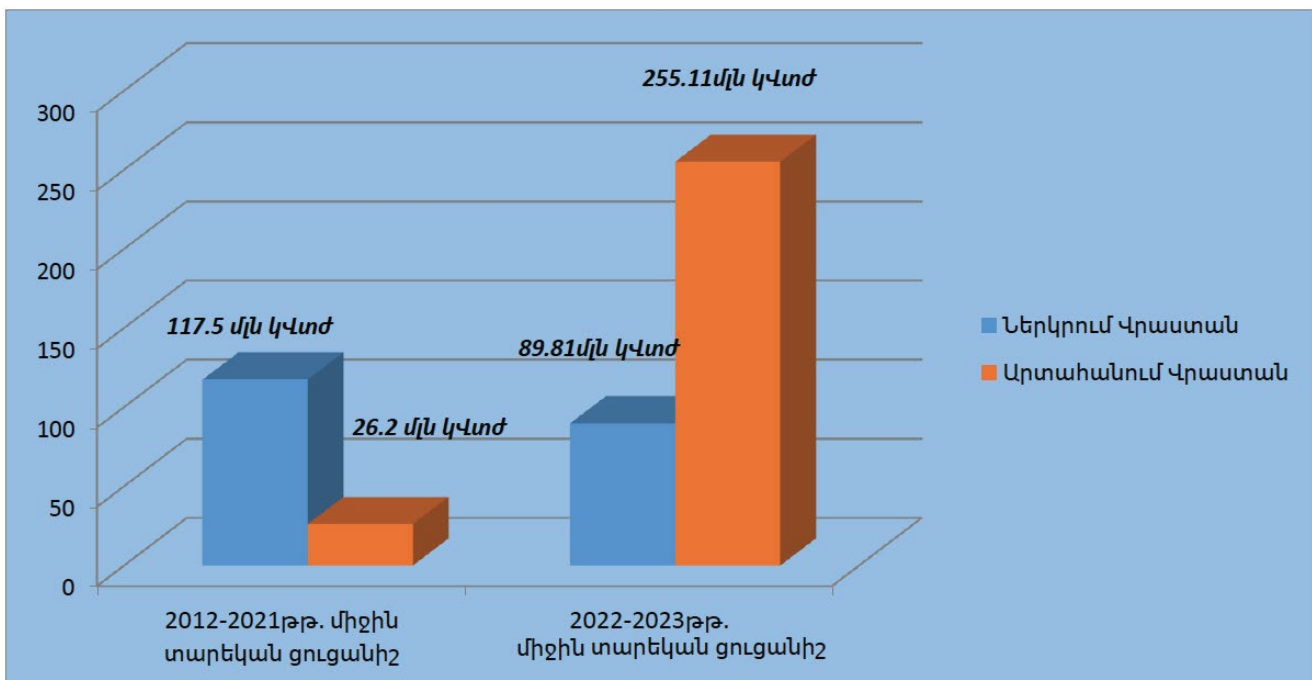

- Մեծածախ շուկայում առևտուրը ենթադրում է օպտիմալ պլանավորում և հասցեական պատասխանատվություն՝ ինչպես սպառման, այնպես էլ արտադրության հատվածում: Շուկայի նոր մոդելի շրջանակում ամսական առևտուրը փոխարինվել է ժամային առևտրով, ինչի արդյունքում շուկայում գործող յուրաքանչյուր առևտրի մասնակից պատասխանատվություն է կրում տվյալ ժամի համար իր գնած կամ վաճառած էլեկտրական էներգիայի ծավալից շեղվելու համար:

- Շուկայի ազատականացումը և էլեկտրական էներգիայի ներկրման ու արտահանման պարզեցված կարգավորումների ներդրումը կարևոր ազդակ են միջսահմանային առևտրի խթանման համար: Շուկայի մեկնարկից ի վեր, շնորհիվ հանձնաժողովի կողմից էլեկտրական էներգիայի ներկրման ու արտահանման գործունեությունների իրականացման վերաբերյալ կարգավորումների լավարկման, Վրաստանից ներկրվել է շուրջ 180 մլն կՎտժ, իսկ արտահանվել 510 մլն կՎտժ էլեկտրական էներգիա, որի տարեկան միջին ցուցանիշը շուրջ տաս անգամ գերազանցում է շուկայի մեկնարկին նախորդած 10 տարիների միջին տարեկան ցուցանիշը: Այդուհանդերձ, հարկ է նշել, որ միջսահմանային առևտրի ներուժը հնարավոր կլինի ամբողջությամբ օգտագործել Հայաստան-Վրաստան միջպետական նոր բարձրավոլտ էլեկտրահաղորդման գծի գործարկման արդյունքում:

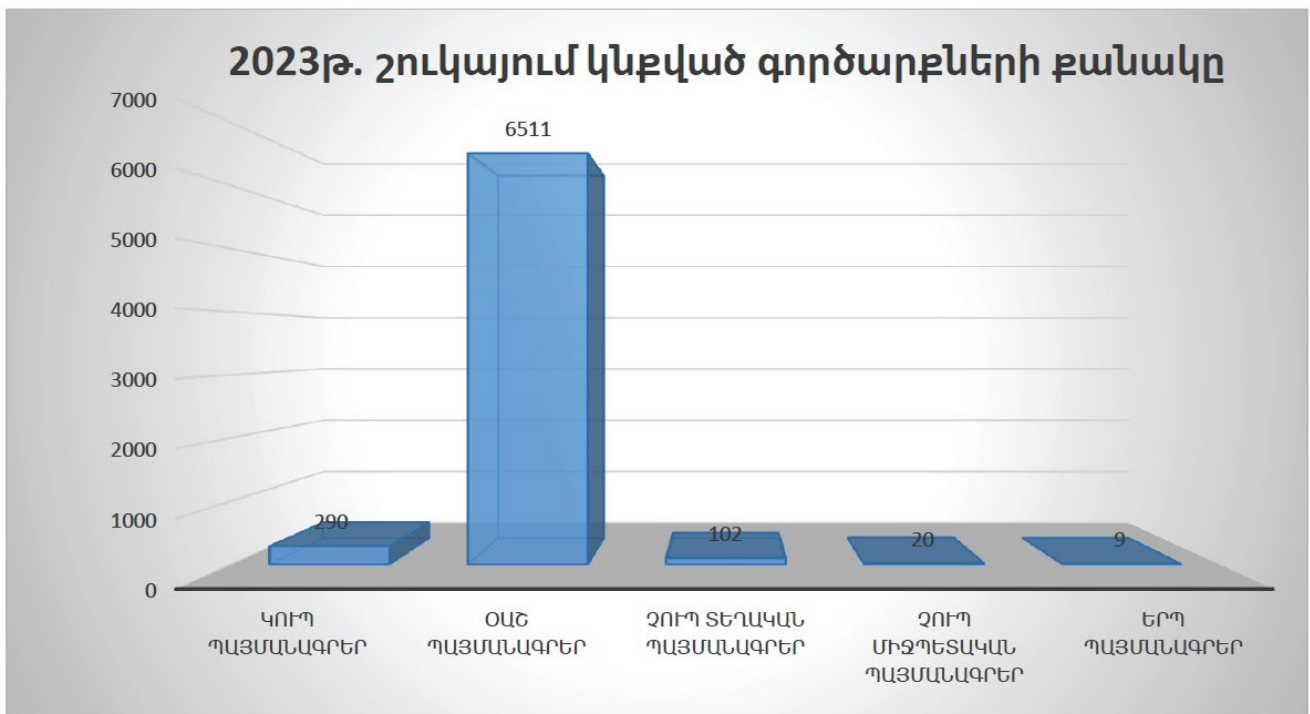
Վրաստանից ներկրված և Վրաստան արտահանված էլեկտրական էներգիա

- Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայում առևտուրն իրականացվում է հետևյալ սեգմենտներում՝

- ✔ ուղիղ պայմանագրերի շուկայում, որն իր հերթին բաղկացած է երկարաժամկետ (ԵՐՊ), կարգավորվող (ԿՈՒՊ) և չկարգավորվող (ՉՈՒՊ) ուղիղ պայմանագրերի բաղադրիչներից: Ընդ որում, կարգավորվող ուղիղ պայմանագրերի բաղադրիչը գործարկվել է 2023 թվականի փետրվարի 1-ից:
- ✔ օր-առաջ շուկայում (ՕԱՃ),
- ✔ հաշվեկշռման շուկայում՝ սահմանված մեխանիզմով (հաշվեկշռման ծառայություն մատուցողի՝ ԶԾՄ-ի կողմից):

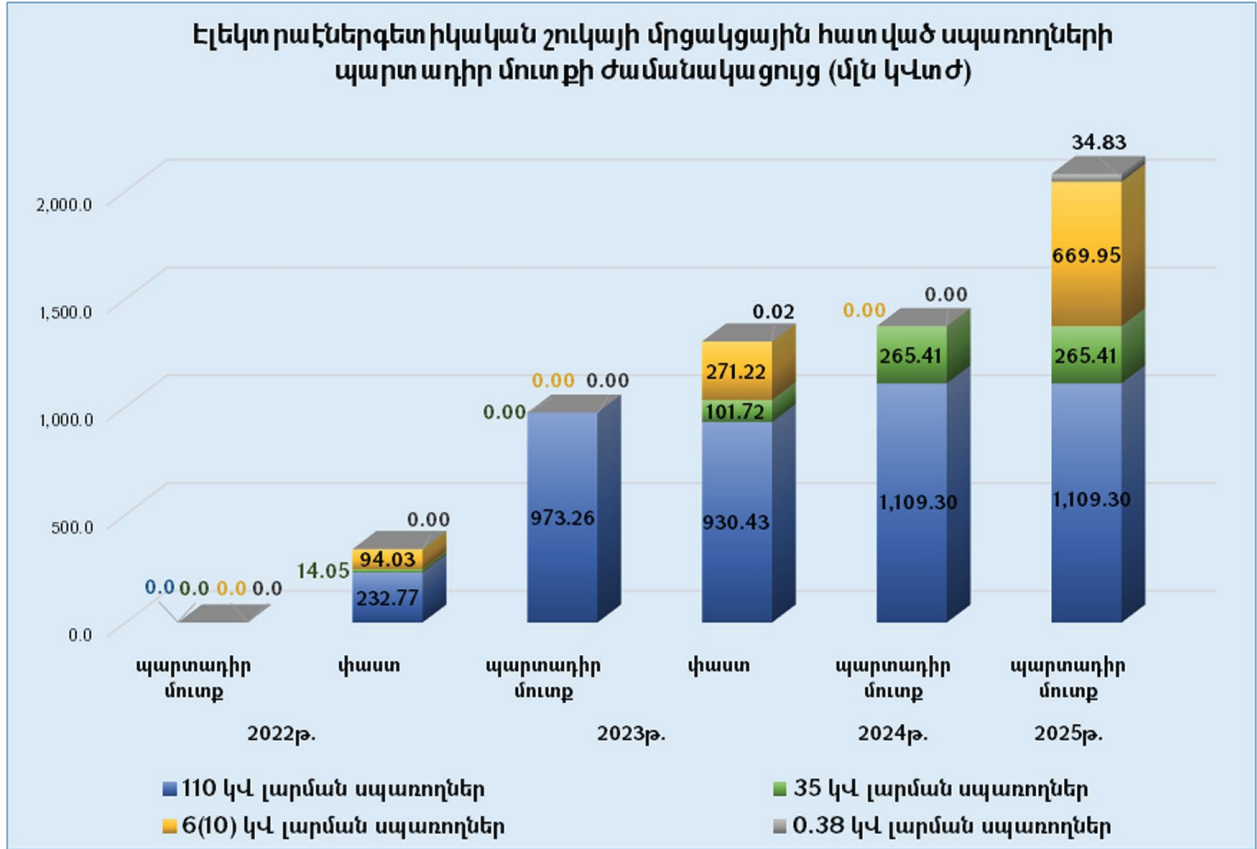
Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի գործարկումից ի վեր 2023 թվականի դրությամբ կնքվել են շուրջ 7000 պայմանագրեր, որոնցից 9-ը՝ երկարաժամկետ պայմանագրերի բաղադրիչում, 290-ը՝ կարգավորվող ուղիղ պայմանագրերի բաղադրիչում, 102-ը՝ տեղական և 20-ը՝ միջպետական չկարգավորվող ուղիղ պայմանագրերի բաղադրիչում, 6511-ը՝ օր-առաջ շուկայում:

- Շուկայի ազատականացման բարեփոխումը հնարավորիսս հարթ և անցնցում իրականացնելու նպատակով, ինչպես նաև ելնելով Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի բարեփոխումների հիմքում դրված ներքին շուկայի սպառողների շահերի պաշտպանության հիմնարար սկզբունքից՝ շուկայի մեկնարկի սկզբնական շրջափուլի համար հանձնաժողովը սահմանել է անցումային կարգավորումներ: Նշված կարգավորումները շուկայի մասնակիցներին թույլ են տալիս իրենց վարքագիծը համապատասխանեցնել շուկայական նոր մոդելին աստիճանաբար՝ մի կողմից օգտվելով շուկայի ընձեռած հնարավորություններից, մյուս կողմից՝ զերծ մնալ կտրուկ ֆինանսական տատանումներից:

Նշված կարգավորումների շրջանակում՝

- ✔ Շուկայի մեկնարկի առաջին տարվա համար սպառողների մուտքը կրել է կամավոր բնույթ.
- ✔ Կարգավորվող ուղիղ պայմանագրերի շուկան գործարկվել է 2023 թվականի փետրվարի 1ից.
- ✔ սպառողների համար սահմանվել են շուկա պարտադիր մուտքի աստիճանական ժամկետներ՝ պայմանավորված վերջիններիս լարման մակարդակով և տարեկան սպառմամբ:

✔ Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ազատականացման համատեքստում հանձնաժողովին վերապահված գործառնություններին լրացվել է, ըստ էության, ամբողջովին նոր ինստիտուցիոնալ գործառնությամբ էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի մոնիթորինգ: Հանձնաժողովի կողմից իրականացվող մոնիթորինգի արդյունավետ կիրառումից է մեծապես կախված շուկայի բնականոն աշխատանքը, վերջնարդյունքում՝ նաև ազատականացման ռեֆորմի աստիճանական և անցնցում իրագործման հաջողումը: Հիշյալ գործառնության շրջանակում 2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի աշխատակազմի կողմից դիտարկվել է շուկայի գործունեությունը և դրա շրջանակում կնքվող գործարքների՝ շուկայի կանոններին համապատասխանությանը, բացահայտվել են շուկայի մասնակիցների կողմից թույլ տրված բացթողումները, հասցեական գնահատականներ են տրվել դրանց, օպերատիվ կերպով լուծումներ են առաջադրվել առևտրի ընթացքում ծագող օբյեկտիվ խնդիրներին, որոնք հիմք են հանդիսացել նաև շուկայի ներկայիս մոդելի հիմքում ընկած հիմնական կարգավորող իրավական ակտերի (Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ և մանրածախ շուկայի առևտրային կանոններ, օֆերտայի պայմանագրի օրինակելի ձև, հաղորդման և բաշխման ցանցային կանոններ) լրամշակումների համար:

Հանձնաժողովին վերապահված էլեկտրաէներգետիկական շուկայի մոնիտորինգի գործառնության արդյունավետ իրականացման նպատակով, հաշվի առնելով շուկայի մրցակցային հատվածի արդյունքային ցուցանիշների և առևտրի ծավալների դինամիկ աճը, շուկայի առջև ծառայած մարտահրավերներին ու խնդիրներին ժամանակին, պատշաճ և համակողմանի լուծումներ տալու անհրաժեշտությունը՝ 2023 թվականին հանձնաժողովում ստեղծվել է էլեկտրաէներգետիկական շուկայի մասնագիտացված ստորաբաժանում:

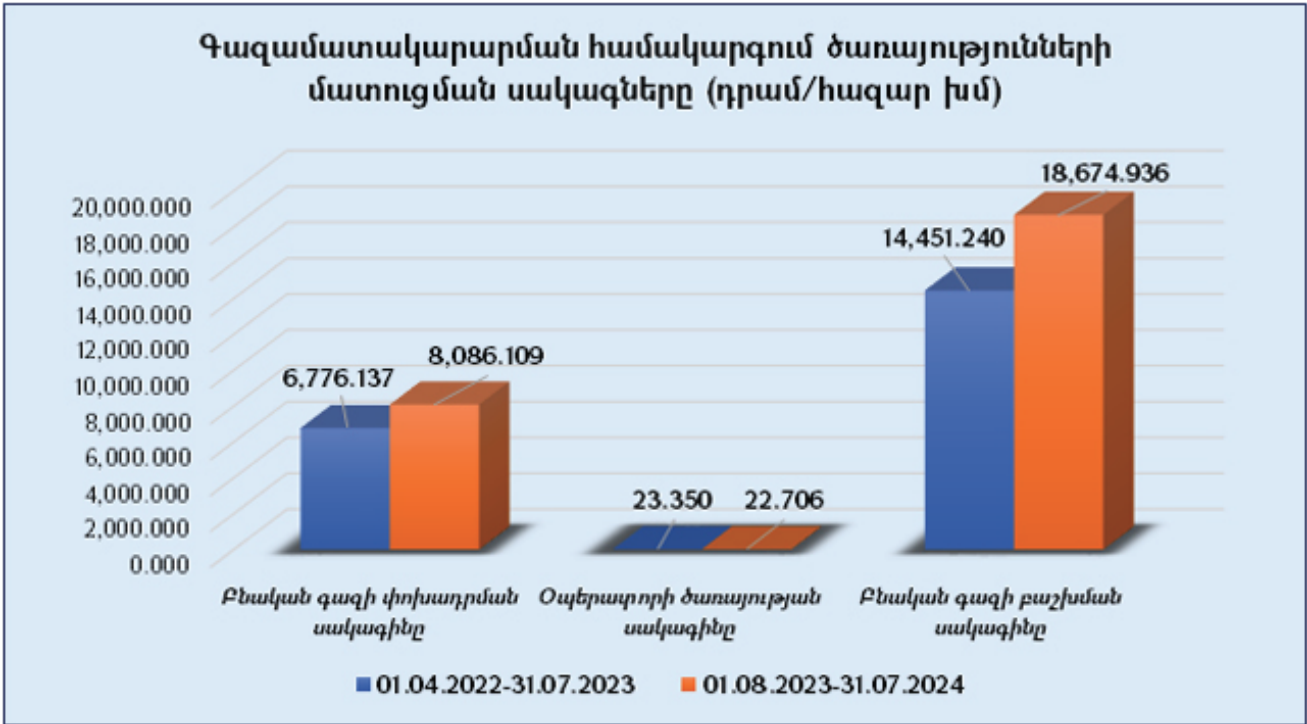
2.3 ՍԱԿԱԳՆԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հանձնաժողովի կողմից իրականացվող սակագնային քաղաքականությունը նպատակաուղղված է հանրային ծառայությունների ոլորտում կարգավորվող գործունեություն իրականացնող անձանց բնականոն տնտեսական գործունեության ապահովմանը, ինչպես նաև սպառողների և կարգավորվող գործունեություն իրականացնող անձանց շահերի հավասարակշռմանը, ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործմանը՝ միաժամանակ հնարավորություն ընձեռելով իրականացնելու արդիականացման և հեռանկարային զարգացման ծրագրեր:

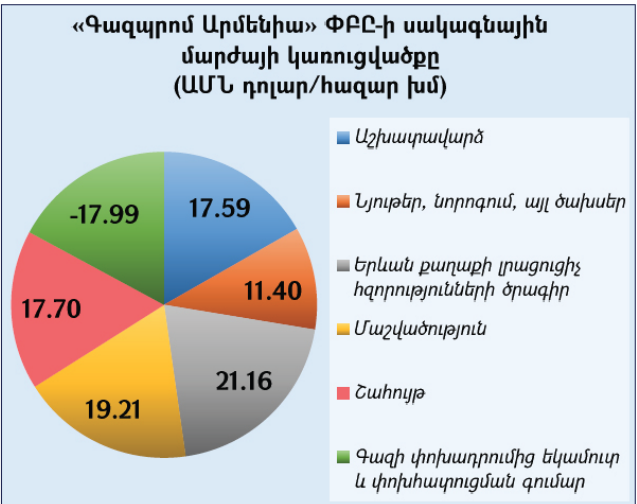
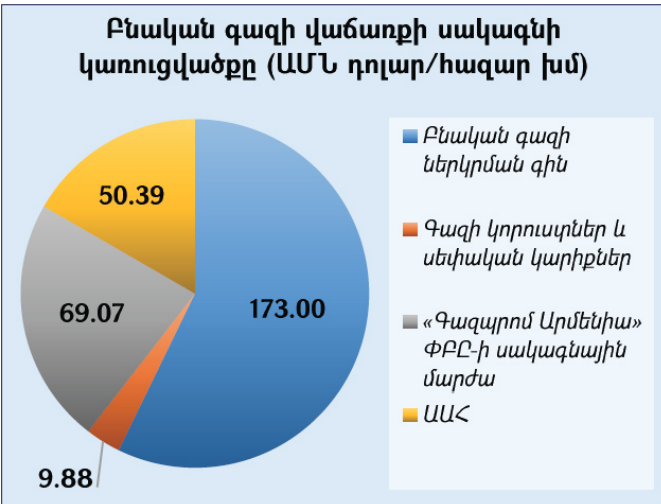
Նպատակ ունենալով զազամատակարարման համակարգում ներդնելու խթանիչ սակագնային կարգավորումներ, պայմաններ ստեղծելու կորուստների կրճատման, ծախսերի օպտիմալացման և անհրաժեշտ ներդրումների իրականացման համար՝ հանձնաժողովի 2023 թվականի փետրվարի 1-ի N°32-Ն որոշմամբ հաստատվել է զազամատակարարման համակարգում կարգավորվող սակագների հաշվարկման մեթոդիկան: Նշված մեթոդիկայով զազամատակարարման համակարգի ընկերությունների համար ամրագրվել է երկու հնգամյա ժամանակահատվածների բաժանված 10-ամյա ժամանակահատված, որոնց ընթացքում տարեկան կտրվածքով չեն վերանայվելու ընկերության շահագործման և պահպանման ծախսերը (միայն նյութական և նորոգման ծախսերն են ենթարկվելու սղաճով ճշգրտման) և բնական գազի կորուստների թույլատրելի մեծությունը՝ միաժամանակ կարգավորման յուրաքանչյուր ցիկլի ավարտին սահմանելով թիրախային ցուցանիշներ, ինչպես նաև ամրագրելով անհրաժեշտ ներդրումների ծավալը: Բացի այդ, հաշվի առնելով «Գազպրոմ Արմենիա» փակ բաժնետիրական և «Գազպրոմ Էքսպորտ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների միջև 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին կնքված N°02-13-04 պայմանագրի՝ 2021 թվականի հոկտեմբերի 29-ի N°105 համաձայնագիրը՝

մեթոդիկայում ամրագրվել է նաև Հայաստանի Հանրապետություն ներկրվող բնական գազի ջերմարարության հաշվարկային և փաստացի մեծությունների տարբերության արդյունքում առաջացող վնասի կամ օգուտի սակագներով փոխհատուցման կամ սպառողներին հետ վերադարձման մասին դրույթներ:

Հաշվի առնելով հանձնաժողովի 2023 թվականի փետրվարի 1-ի N°32-Ն որոշմամբ հաստատված զազամատակարարման համակարգում կարգավորվող սակագների հաշվարկման մեթոդիկայի պահանջները և ընկերությունների տնտեսական գործունեության արդյունքների վրա ազդող գործոնները՝ հանձնաժողովը 2023 թվականին իրականացրել է զազամատակարարման համակարգի օպերատորի, բնական գազի փոխադրման և բաշխման ծառայությունների սակագների վերանայում: Մասնավորապես, հաշվի առնելով ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ Հայաստանի Հանրապետության դրամի փոխարժեքի, բնական գազի այրման ստորին ջերմության արժեքի, սպառողական գների ինդեքսով (սղաճ՝ 1.3%) ճշգրտման արդյունքում նորոգման և նյութական ծախսերի, միջին ամսական աշխատավարձի փոփոխությունները, 2022 թվականին և 2023 թվականի 1-ին եռամսյակում իրականացված շուրջ 15.7 միլիարդ դրամի ներդրումները, մեթոդիկայի դրույթների պահանջներին համապատասխան անհրաժեշտ հասույթի՝ հաշվարկային և փաստացի մեծությունների շեղման արդյունքում ձևավորված փոխհատուցման ենթակա գումարը և այլ գործոնային փոփոխությունները՝ 2023 թվականի օգոստոսի 1-ից վերանայվել են բնական գազի փոխադրման, զազամատակարարման համակարգի օպերատորի և բնական գազի բաշխման ծառայությունների մատուցման սակագները:

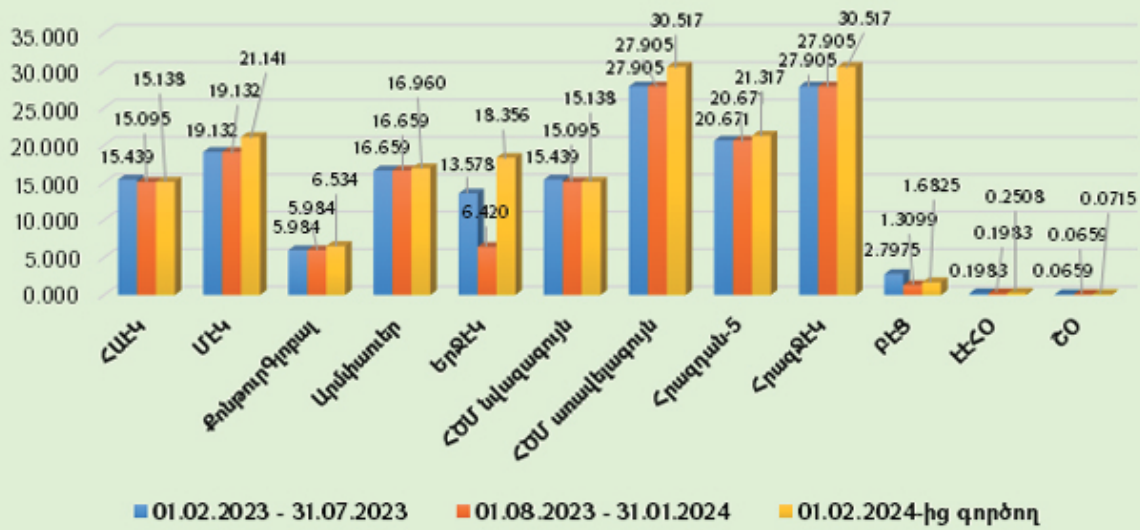
Միևնույն ժամանակ, սպառողներին վաճառվող բնական գազի սակագները նույնը պահելով, հնարավոր է եղել միջոցներ ձևավորել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2023 թվականի հունիսի 16-ի N°970-L որոշմամբ հավանության արժանացած Երևան քաղաքը գազամատակարարման լրացուցիչ նոր հզորություններով ապահովելու ծրագրի իրագործման համար:

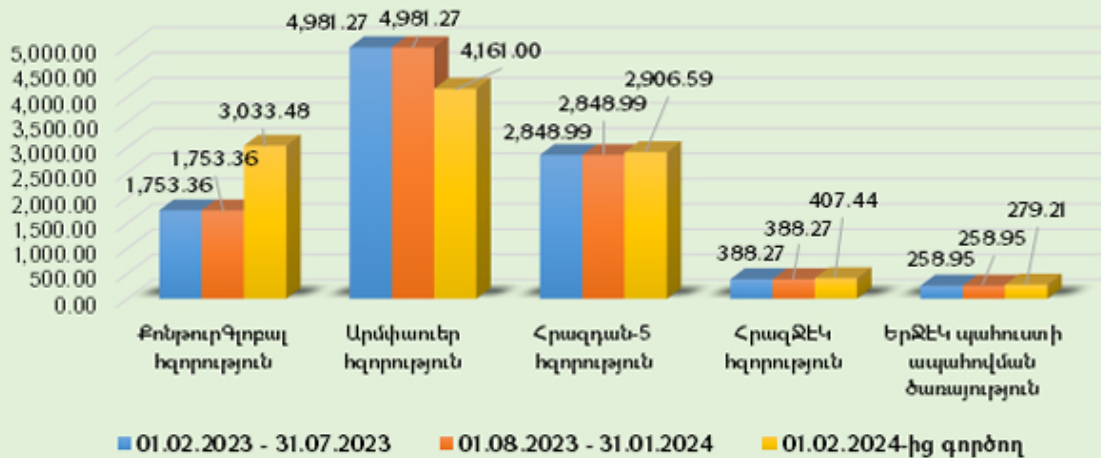

Հաշվի առնելով էլեկտրաէներգետիկական համակարգում գործող ընկերությունների սակագների հաշվարկման մեթոդիկան, պետություն-մասնավոր գործընկերության պայմանագրերի ու լիցենզիայի պայմանների պահանջները, 2024 թվականի փետրվարի 1-ից մինչև 2025 թվականի հունվարի 31-ն ընկած ժամանակահատվածի համար կանխատեսվող էլեկտրական էներգիայի (հզորության) արտադրության, ներկրման, արտահանման ու սպառման հաշվեկշիռը, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության երաշխիքով ստացված արտոնյալ վարկերի մարման և սպասարկման ծախսերի իրականացման ժամանակացույցերը, արտարժույթների փոխարժեքների փոփոխությունները, բաշխողի (երաշխավորված մատակարարի), արտադրող կայանների և ծառայություն մատուցողների մոտ կանխատեսված և փաստացի ծավալների շեղման արդյունքում հասույթների ճշգրտումը, 2023 թվականին իրականացված կապիտալ ներդրումների փոխհատուցման անհրաժեշտությունը և էլեկտրաէներգետիկական համակարգում գործող ընկերությունների ֆինանսատնտեսական գործունեության վրա ազդող մի շարք այլ գործոնների փոփոխությունները՝ հանձնաժողովը 2023 թվականի տարեվերջին վերանայել է սակագնային կարգավորման ենթակա արտադրող խոշոր կայաններից առաքվող էլեկտրական էներգիայի (հզորության), ծառայություններ մատուցողների կողմից մատուցվող էլեկտրական էներգիայի հաղորդման, էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատորի, շուկայի օպերատորի, էլեկտրական էներգիայի հաշվեկշռման (սվազագույն և առավելագույն), հաշվեկշռման և հաճախականության կարգավորման նպատակով երկրորդային և երրորդային պահուստի ապահովման ծառայությունների սակագները, «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության սակագնային մարժան և վերջինիս կողմից էլեկտրական էներգիայի բաշխման ծառայությունների մատուցման սակագները:

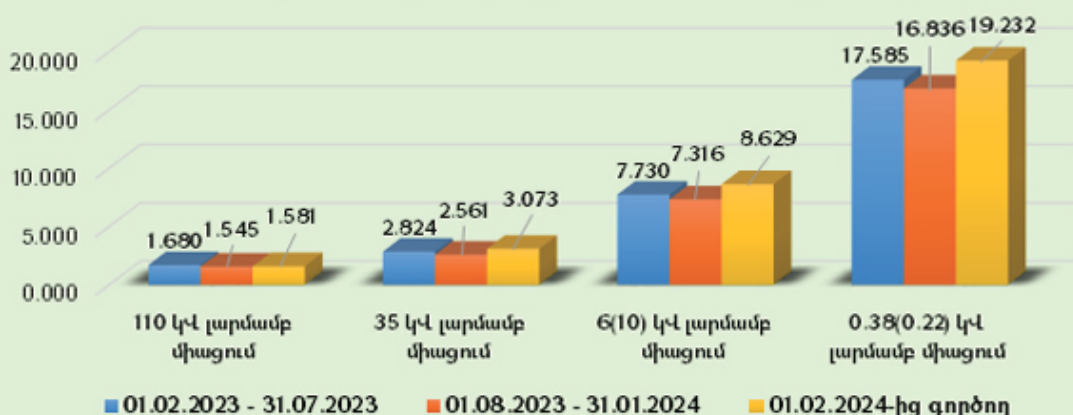
Արտադրողներից առաքվող էլեկտրաէներգիայի և ծառայությունների մատուցման սակագները (դրամ/կՎտժ՝ առանց ԱԱՀ-ի)

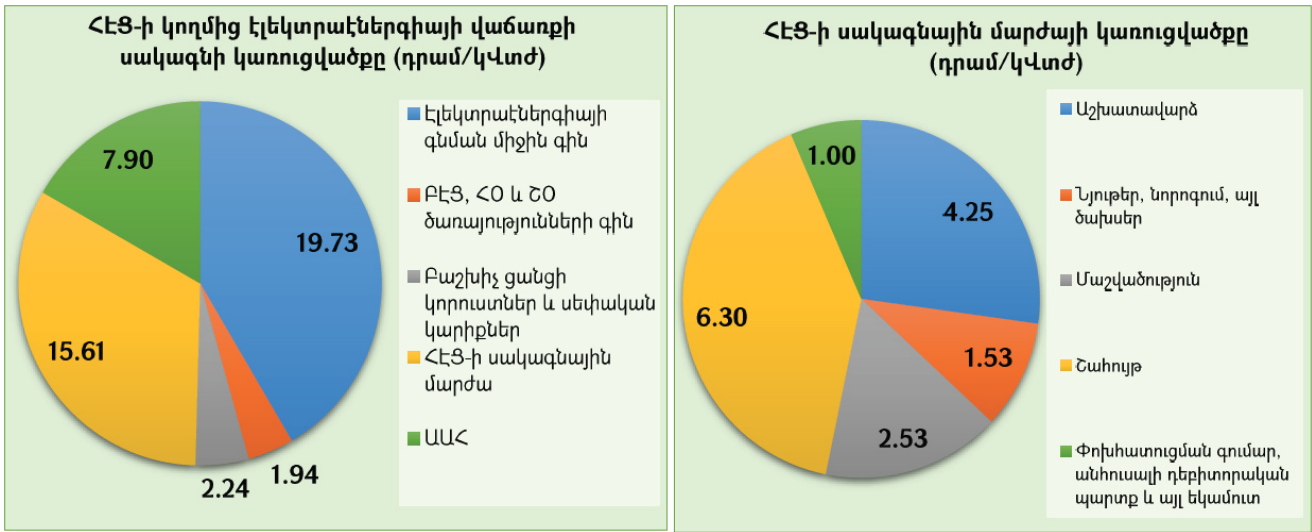
Հզորությունների ամսական վճարները (դրամ/կՎտ՝ առանց ԱԱՀ-ի)

ՀԷՑ-ի կողմից էլեկտրական էներգիայի բաշխման ծառայության մատուցման սակագները (դրամ/կՎտժ՝ առանց ԱԱՀ-ի)

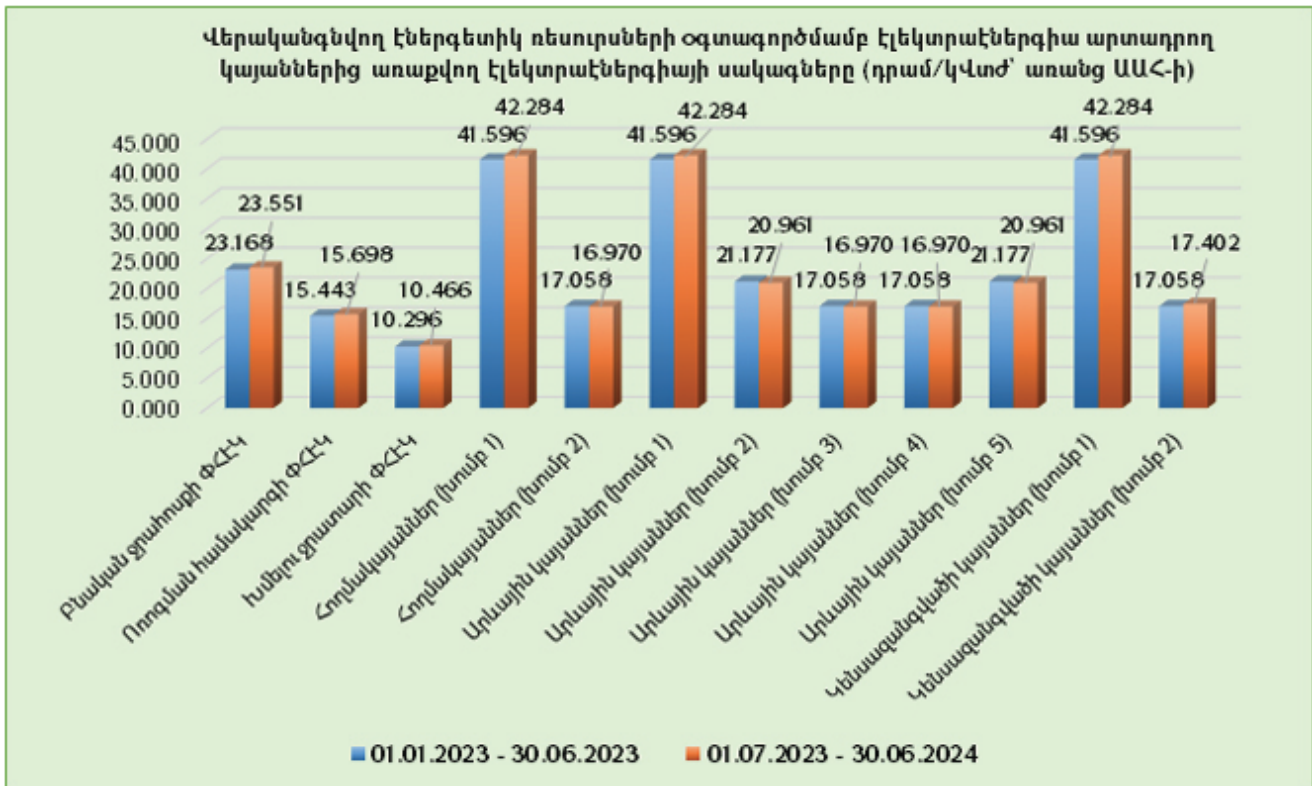

Մինևույն ժամանակ, «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից սպառողներին վաճառվող էլեկտրական էներգիայի սակագների վրա ազդող բոլոր դրական և բացասական գործոնների հանրագումարի արդյունքում սպառողներին վաճառվող էլեկտրական էներգիայի սակագների վերանայման անհրաժեշտություն չի առաջացել և դրանք մնացել են անփոփոխ:

Ինչպես յուրաքանչյուր տարի, այնպես և 2023 թվականին ելնելով սղաճի և արտարժույթի փոխարժեքի փոփոխություններից, համաձայն ընդունված մեթոդիկայի, հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ վերանայվել են վերականգնվող էներգետիկ ռեսուրսների օգտագործմամբ էլեկտրական էներգիա արտադրող կայաններից առաքվող էլեկտրական էներգիայի վաճառքի սակագները: Արդյունքում, սահմանվել են թվով 60 արևային էլեկտրակայանից, 3 հողմային էլեկտրակայանից, 1 կենսաբանական զանգվածից էլեկտրական էներգիա արտադրող կայանից և թվով 135 փոքր հիդրոէլեկտրակայանից առաքվող էլեկտրական էներգիայի վաճառքի սակագները:

Հաշվետու տարվա ընթացքում ներկայացված հայտերի հիման վրա, ըստ գործող կարգի, սահմանվել են 1 փոքր հիդրոէլեկտրակայանից, 1 նորակառույց արևային էլեկտրակայանից առաքվող էլեկտրական էներգիայի վաճառքի սակագները:

- Խումբ 1 հողմակայանները մինչև 2018 թվականի նոյեմբերի 1-ը լիցենզիա ստացած հողմակայաններն են:
- Խումբ 2 հողմակայանները 2021 թվականի դեկտեմբերի 31-ից հետո լիցենզիա ստացած մինչև 30 ՄՎտ հզորությամբ հողմակայաններն են:
- Խումբ 1 արևային կայանները մինչև 2018 թվականի նոյեմբերի 1-ը լիցենզիա ստացած և առաջին սակագինը մինչև 2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ը հաստատված մինչև 1 ՄՎտ հզորությամբ արևային կայաններն են:
- Խումբ 2 արևային կայանները 2018 թվականի նոյեմբերի 1-ից մինչև 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ը լիցենզիա ստացած և առաջին սակագնի հայտը մինչև 2022 Վականի հոկտեմբերի 31-ը ներկայացրած մինչև 5 ՄՎտ հզորությամբ արևային կայաններն են:
- Խումբ 3 արևային կայանները 2018 թվականի նոյեմբերի 2-ից մինչև 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ը լիցենզիա ստացած և առաջին սակագնի հայտը 2022 թվականի հոկտեմբերի 31-ից հետո ներկայացնող մինչև 5 ՄՎտ հզորությամբ արևային կայաններն են:
- Խումբ 4 արևային կայանները 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ից հետո լիցենզիա ստացող մինչև 5 ՄՎտ հզորությամբ արևային կայաններն են:
- Խումբ 5 արևային կայանները համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների և Հայաստանի վերականգնվող էներգետիկայի և էներգախնայողության հիմնադրամի կողմից լիցենզիա ստացած մինչև 1 ՄՎտ հզորությամբ արևային կայաններն են:
- 2-5-րդ խմբերի արևային կայանների սակագների նկատմամբ կիրառվում է 0.9 գործակից, եթե փոփոխել (ընդլայնվել) է էլեկտրական էներգիայի արտադրության լիցենզիայի տրամադրման համար հիմք հանդիսացած փաստաթղթերով ներկայացված կայանի կառուցման համար անհրաժեշտ հողատարածքը կամ էլեկտրական էներգիայի բաշխման ցանցին միացման լարումը:
- Խումբ 1 կենսազանգվածի կայանները մինչև 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ը լիցենզիա ստացած կենսազանգվածի կայաններն են:
- Խումբ 2 կենսազանգվածի կայանները 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ից հետո լիցենզիա ստացող մինչև 30 ՄՎտ հզորությամբ կենսազանգվածի կայաններն են:

Հաշվի առնելով էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի առևտրային կանոնների պահանջները՝ սահմանվել են «Երևանի Զերմաէլեկտրակենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերությանն առաքվող և «ԱՐՄՓԱՌԵՐ» փակ բաժնետիրական ընկերությունից ձեռք բերվող, «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» և «Միջազգային էներգետիկ կորպորացիա» փակ բաժնետիրական ընկերությունների կողմից էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի ուղիղ պայմանագրերի շուկայի կարգավորվող բաղադրիչում պարտադիր վաճառքի ենթակա էլեկտրական էներգիայի չափաքանակները, ինչպես նաև սահմանվել է «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության սպառման համակարգի ակտիվ հզորությունը:

Հաշվետու տարվա վերջին ուսումնասիրվել և հաստատվել են պետություն-մասնավոր գործընկերության պայմանագրերի շրջանակում գործող կայանների, երկրորդային և երրորդային պահուստն ապահովող արտադրողների 2024 թվականի պայմանագրային և տնօրինելի հզորությունները:

2.4 ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՎԱԾ ԱՆՁԱՆՑ ՄԻՋԵՎ ԿՆՔՎԱԾ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐ

Հանձնաժողովը 2023 թվականի ընթացքում էներգետիկայի բնագավառում տրամադրել է էլեկտրական էներգիայի արտադրության՝ 37 և էլեկտրական էներգիայի մատակարարման 6 լիցենզիաներ, քննարկվել են լիցենզիաների վերաձևակերպման՝ 11, լիցենզիաներով ամրագրված կառուցման (վերակառուցման) ժամանակահատվածների երկարաձգման՝ 15 և լիցենզիաների գործողության ժամկետների երկարաձգման 13 հայտեր:

2021 թվականի հունիսի 4-ին ընդունված «էներգետիկայի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-261-Ն օրենքով կատարված բարեփոխումների արդյունքում 2023 թվականին կտրուկ աճել է արևային կայաններում առանց գնման երաշխիքի էլեկտրական էներգիայի (հզորության) արտադրության լիցենզիա ստացողների շրջանակը՝ հանձնաժողովի կողմից դիմող անձանց տրվել է այդպիսի 28 լիցենզիա՝ ընդհանուր 159,185 ՄՎտ տեղակայվող հզորությամբ: Այդ լիցենզավորված անձինք կառուցման ժամանակահատվածի ավարտից հետո էլեկտրական էներգիայի մեծածախ շուկայում գործունեություն են իրականացնելու որպես մրցակցային արտադրողներ:

2023 թվականին էլեկտրական էներգիայի արտադրության փուլ են անցել նաև 1 արևային էլեկտրակայան և 1 փոքր հիդրոէլեկտրակայան, ինչի արդյունքում համակարգ է մուտք գործել 7,1 ՄՎտ գումարային հզորություն:

Միաժամանակ, հաշվետու տարում հանձնաժողովի կողմից փորձաքննության են ենթարկվել և գրանցվել էներգետիկայի բնագավառում լիցենզավորված անձանց միջև կնքված 11 պայմանագրեր:

2.5 ՆԵՐՂՐՈՒՄԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆԵՑՈՒՄ ԵՎ ՉԵՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ

Հանձնաժողովի գործառնություններից իր կարևորությամբ առանձնանում է Էներգետիկայի բնագավառի կարգավորվող ընկերությունների կողմից իրականացվող կարճաժամկետ և երկարաժամկետ ներդրումային ծրագրերի ուսումնասիրության և համաձայնեցման գործընթացը, այդ թվում՝ ընկերությունների ներդրումային գործունեության արդյունքների վերաբերյալ համապատասխան վերլուծական տեղեկանքների կազմումն ու հրապարակումը: Նշված աշխատանքները կարևորվում են սակագներում ներառման ենթակա ներդրումների օգտակար և օգտագործվող ծավալի որոշման, ներդրումների արդյունավետության գնահատման, այդ համատեքստում անարդյունավետ և ոչ հիմնավոր ներդրումների ծավալի բացահայտման և վերհանման առումով սպառողներին առաքվող էլեկտրական էներգիայի և բնական գազի սակագներում դրանք չներառելու սկզբունքից ելնելով: Այդ նպատակով հանձնաժողովը յուրաքանչյուր տարի քննարկում և համաձայնություն է տալիս Էներգետիկայի բնագավառի կարգավորվող ընկերությունների հաջորդ տարիների ներդրումային ծրագրերին, ինչպես նաև ամփոփում է նույն ընկերությունների նախորդ տարվա ներդրումային գործունեության արդյունքները և հրապարակում համապատասխան վերլուծական տեղեկանքներ:

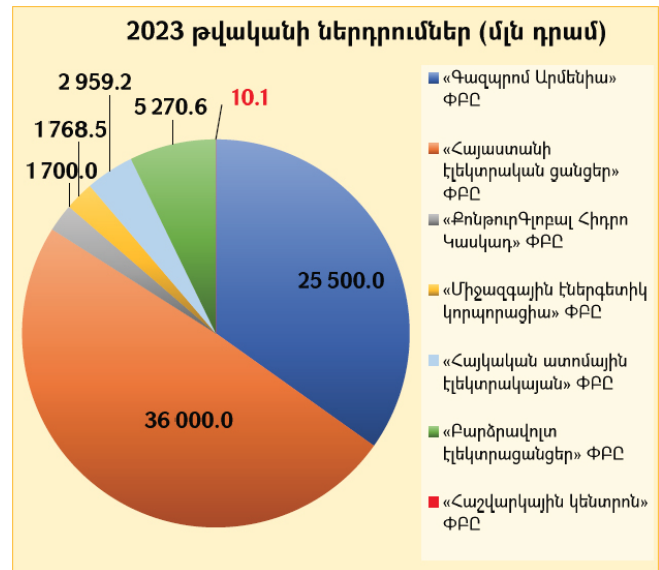
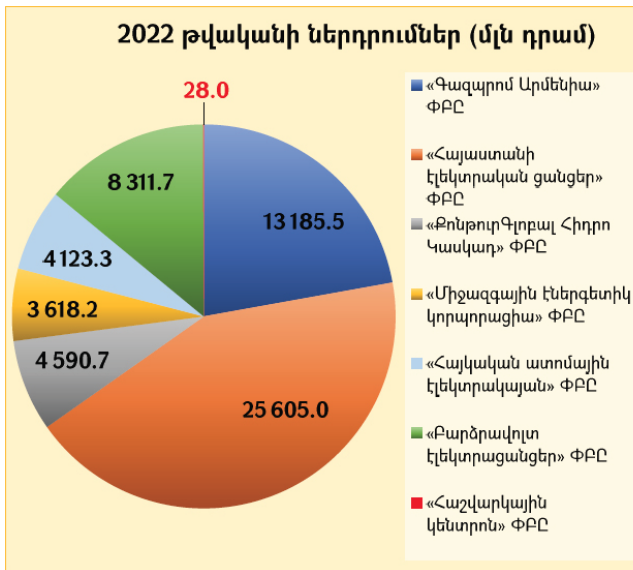
2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումային ծրագրերի շրջանակում Էներգետիկ ենթակառուցվածքներում ներդրումներ են իրականացրել «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր», «Գազպրոմ Արմենիա», «ԶոնթուրԳլոբալ Հիդրո Կասկադ», «Միջազգային էներգետիկ կորպորացիա», «Հաշվարկային կենտրոն», «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» և «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերությունները: Բացի այդ, «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» և «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերությունները ներդրումներ են իրականացրել նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունից կամ վերջինիս երաշխիքով միջազգային ֆինանսական կառույցներից ստացված վարկային ծրագրերի շրջանակում:

Իրականացվող ներդրումային ծրագրերն ուղղված են մի շարք խնդիրների լուծմանն ու կարգավորմանը: Մասնավորապես, «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր», «Գազպրոմ Արմենիա» փակ բաժնետիրական ընկերությունների ներդրումային ծրագրերն ուղղված են սպառողների սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավմանը, նոր սպառողների սպառման համակարգերի միացմանը, առևտրային հաշվառման համակարգերի կատարելագործմանը, հետագա շահագործման համար ոչ պիտանի սարքավորումների փոխարինմանը, ժամանակակից տեխնիկայի և տեխնոլոգիաների ներդրմանը:

ՔոնթուրԳլոբալ Հիդրո Կասկադ» փակ բաժնետիրական ընկերության ներդրումային ծրագիրը միտված է հիդրոէլեկտրակայանների հիդրոլոգիական կառույցների և պատվարների ուսումնասիրությանը և շինարարական աշխատանքների ծավալի գնահատմանը, շրջակա միջավայրի պաշտպանության, տեխնիկական անվտանգության և առողջության պահպանման ոլորտի գործառույթների բարելավմանը, «Միջազգային էներգետիկ կորպորացիա» փակ բաժնետիրական ընկերության ներդրումային ծրագիրն ուղղված է «Սևան-Յրագղան» կասկադի վերականգնմանը՝ հետագա անվտանգ, արդյունավետ և հուսալի շահագործման նպատակով, «Հաշվարկային կենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության ներդրումային ծրագիրը՝ սերվերային համակարգի ներդրմանը և էլեկտրաէներգիայի հաշվառման վտոմատացված համակարգի ծրագրային մոդուլների, համակարգչային և այլ տեխնիկայի ձեռքբերմանը, «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության ներդրումային ծրագիրն ուղղված է «Լիճք», «Ագարակ-2» և «Շինուհայր» 220 կՎ ենթակայանների վերակառուցման աշխատանքներին, ինչպես նաև էներգահամակարգի կայուն և հուսալի աշխատանքի ապահովմանը: «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» փակ բաժնետիրական ընկերության ներդրումային ծրագիրը միտված է կայանի շահագործման ժամկետի երկարաձգմանը, ինչն ամրագրված է նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021 Վականի հունվարի 14-ի N°48-Լ որոշմամբ հավանության արժանացած և 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի N°1902-Լ որոշմամբ հաստատված, համապատասխանաբար՝ Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկայի բնագավառի զարգացման ռազմավարական ծրագրի (մինչև 2040 թվականը) իրագործումն ապահովող ծրագիր- ժամանակացույցով և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրի՝ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների բնագավառի մասով:

Հանձնաժողովն առանձնակի ուշադրություն է դարձնում էլեկտրական էներգիայի և բնական գազի բաշխման գործունեությունն իրականացնող ընկերությունների ներդրումային ծրագրերի կառուցվածքին՝ ներդրումներն առաջնահերթ առավել վատթար վիճակում գտնվող բնակավայրերի սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավմանն ուղղելու նպատակով: Անհատապես ուսումնասիրվում է սպառողների կողմից սպասարկման որակի ցուցանիշներին (ընդհատումներ, էլեկտրական էներգիայի լարման թույլատրելի սահմաններից շեղումներ) վերաբերող յուրաքանչյուր բողոք, և բարձրացված հարցի լուծման ուղղությամբ հասցեական աշխատանքները ներառվում են ընկերությունների ներդրումային ծրագրերում:

Կարգավորվող ընկերությունների կողմից իրականացված ներդրումային ծրագրերի շրջանակում ավարտված և շահագործման հանձնված ներդրումների ծավալը 2022 թվականին կազմել է 59.46 միլիարդ դրամ, իսկ 2023 թվականին՝ 73.21 միլիարդ դրամ:

Ներդրումային գործունեության վերլուծության արդյունավետության բարձրացման, ներդրումների հավաստիության և հիմնավորվածության ստուգման առավել արդյունավետ մեթոդներ և գործիքներ օգտագործելու նպատակով հանձնաժողովը 2023 թվականին նախաձեռնել է հերթական անգամ «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» և «Գազպրոմ Արմենիա» փակ բաժնետիրական ընկերությունների 2022 թվականի ներդրումային գործունեության աուդիտի իրականացում, որոնք նպատակ ունեին բարձրացնել հանրության և շահագրգիռ կողմերի մոտ ընկերությունների ներդրումային գործունեության նկատմամբ օբյեկտիվ, հիմնավոր գնահատականի ձևավորման նկատմամբ վստահությունը և սակագների հաշվարկներում ներառվող ներդրումային ծախսերի հիմնավորվածությունը:

2023 թվականին հայտարարված աուդիտորական ծառայությունների մատուցման մրցույթների արդյունքներով «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության մասով հաղթող է ճանաչվել է «ԲԴՕ Արմենիա» աուդիտորական կազմակերպությունը, իսկ «Գազպրոմ Արմենիա» փակ բաժնետիրական ընկերության մասով «Գրանթ Թորնթոն» կազմակերպությունը:

Հանձնաժողովը մշտապես հետևում է նաև իր կարգավորման դաշտում գործող «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր», «Գազպրոմ Արմենիա», «Միջազգային էներգետիկ կորպորացիա», «Քրոնթուր Գլոբալ Հիդրո Կասկադ» փակ բաժնետիրական ընկերությունների, «Տրանսգազ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության և «Հրազդանի էներգետիկ կազմակերպություն (ՀրազԶԷԿ)» բաց բաժնետիրական ընկերության կողմից իրականացվող գնումների արդյունավետությանն ու թափանցիկությանը: Գնումների գործընթացի թափանցիկության ապահովման նպատակով իրականացվող գնումների մասին ողջ տեղեկատվությունը հրապարակվում է ինչպես Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարության գնումների էլեկտրոնային տեղեկագրում, այնպես և ընկերությունների ինտերնետային կայքերում:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովը, համաձայն կարգավորվող անձանց գնումների կարգերի նկատմամբ սահմանված պահանջների կատարման մոնիթորինգի կարգի, իրականացրել է կարգավորվող անձանց գնումների առանձին գործարքների մոնիթորինգ, որը ներառում է հանրային կազմակերպությունների կողմից մինչև գնման հայտարարությունն իրականացված շուկայի ուսումնասիրությունների, գործարքների համար կիրառվող գնման մեթոդների ընտրության, մրցութային փաստաթղթերի և մատակարարների ընտրության ընթացակարգերի մոնիթորինգը: Մոնիթորինգի արդյունքում կազմված վերլուծական տեղեկանքները հրապարակվել են հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում (www.psrc.am):

2.6 ՎԵՐԱԿԱՆՁՆԱԿՈՂ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

2023 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ հանրապետությունում գործել են՝

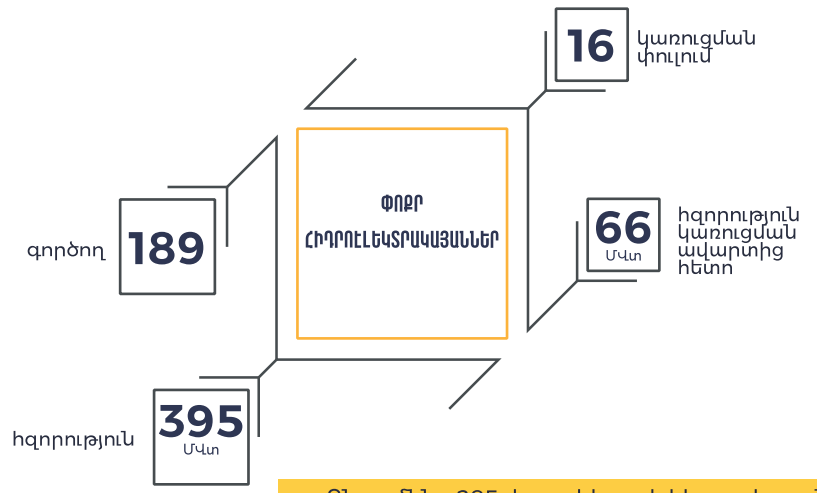
189 փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ, ևս 16-ը գտնվել են կառուցման փուլում: Գործող փոքր հիդրոէլեկտրակայանների գումարային հզորությունը կազմել է շուրջ 395 ՄՎտ, իսկ կառուցվող փոքր հիդրոէլեկտրակայաններինը՝ շուրջ 66 ՄՎտ: Ըստ այդմ, կառուցվող փոքր հիդրոէլեկտրակայանների գործարկումից հետո հանրապետությունում կգործեն 205 փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ՝ 461 ՄՎտ գումարային հզորությամբ:

61 արևային էլեկտրակայաններ, ևս 40-ը գտնվել են կառուցման փուլում: Գործող արևային էլեկտրակայանների գումարային հզորությունը կազմել է շուրջ 205 ՄՎտ, իսկ կառուցվող արևային էլեկտրակայաններինը՝ շուրջ 252 ՄՎտ: Ըստ այդմ, կառուցվող էլեկտրակայանների գործարկումից հետո հանրապետությունում կգործեն 101 արևային էլեկտրակայաններ՝ 457 ՄՎտ գումարային հզորությամբ, որոնցից թվով 32 արևային էլեկտրակայաններ՝ 179 ՄՎտ գումարային հզորությամբ, կգործեն էլեկտրաէներգետիկական շուկայի մրցակցային հատվածում:

4 հողմային էլեկտրակայաններ, ևս 1-ը գտնվել է կառուցման փուլում: Գործող հողմային էլեկտրակայանների գումարային հզորությունը կազմել է շուրջ 4,2 ՄՎտ, իսկ կառուցվող հողմային էլեկտրակայանինը՝ 3,9 ՄՎտ:¹

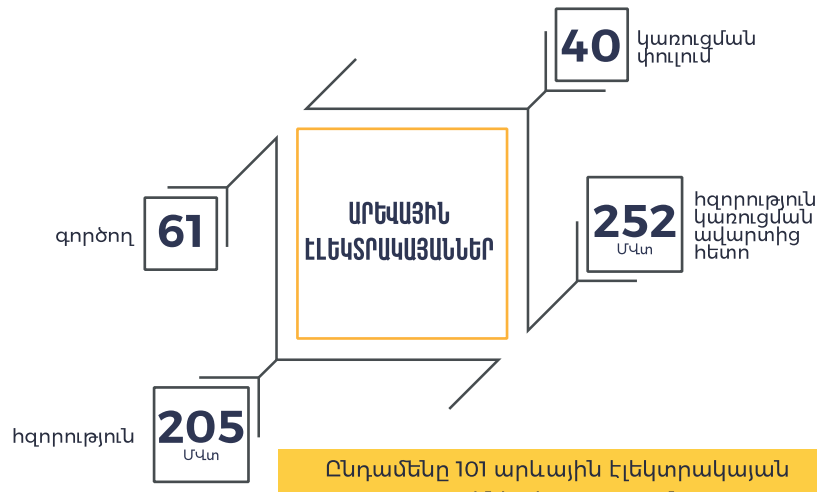
¹ «Չող Ուինդ» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից Գեղարքունիքի մարզի Գեղամասար համայնքի վարչական տարածքում (գյուղ Սոթք) կառուցված 1320 կՎտ տեղակայված հզորությամբ «Չող Ուինդ» հողմային էլեկտրակայանը պատերազմի արդյունքում հայտնվել է Ադրբեջանի Զանրապետության զինված ուժերի վերահսկողության ներքո:

ՓՈՔԻ ՀԻՊՐՈՆԵՆԲԵՏԻԿԱ

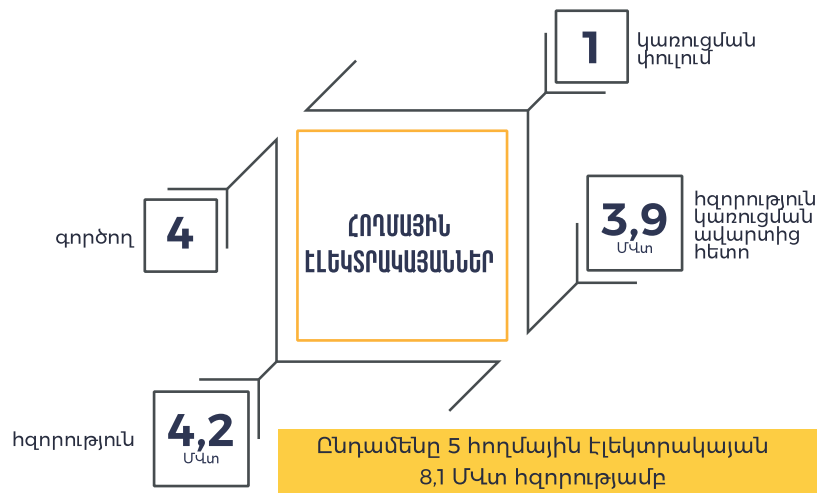
Ընդամենը 205 փոքր հիդրոէլեկտրակայան 461 ՄՎտ հզորությամբ

ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

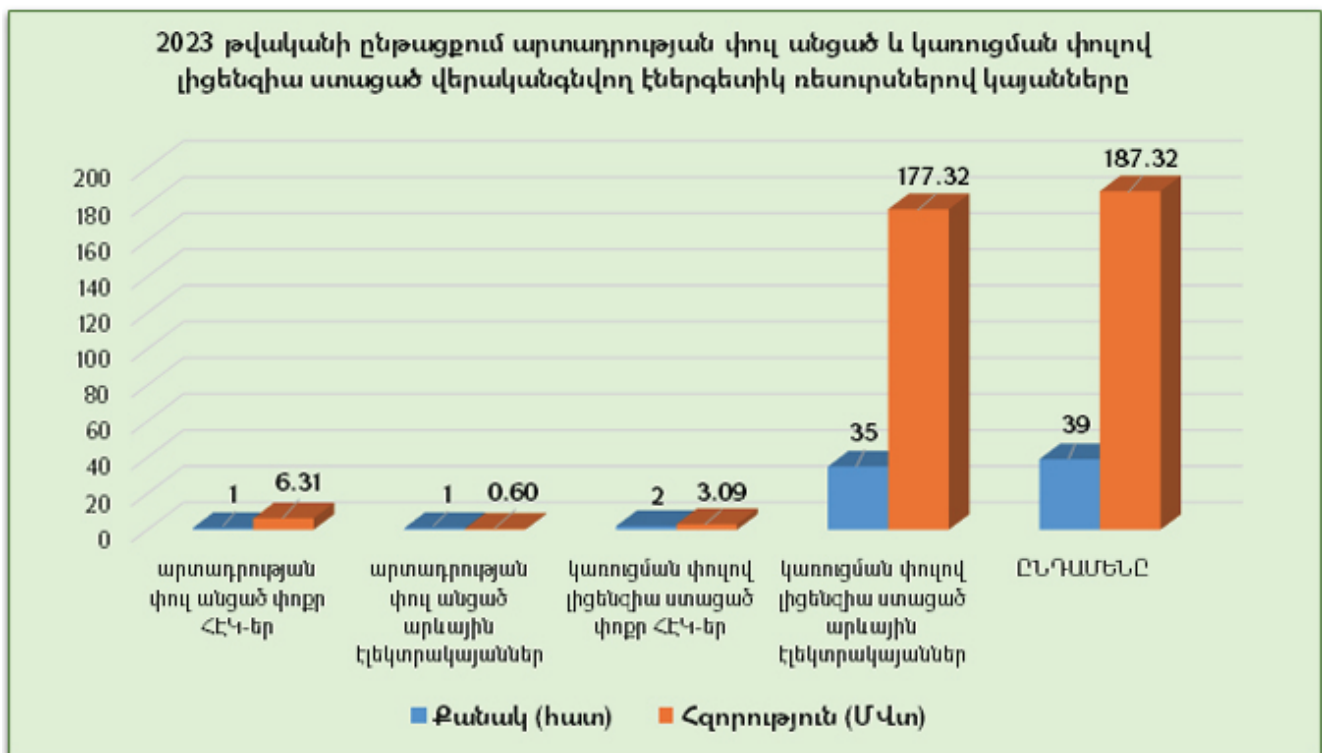
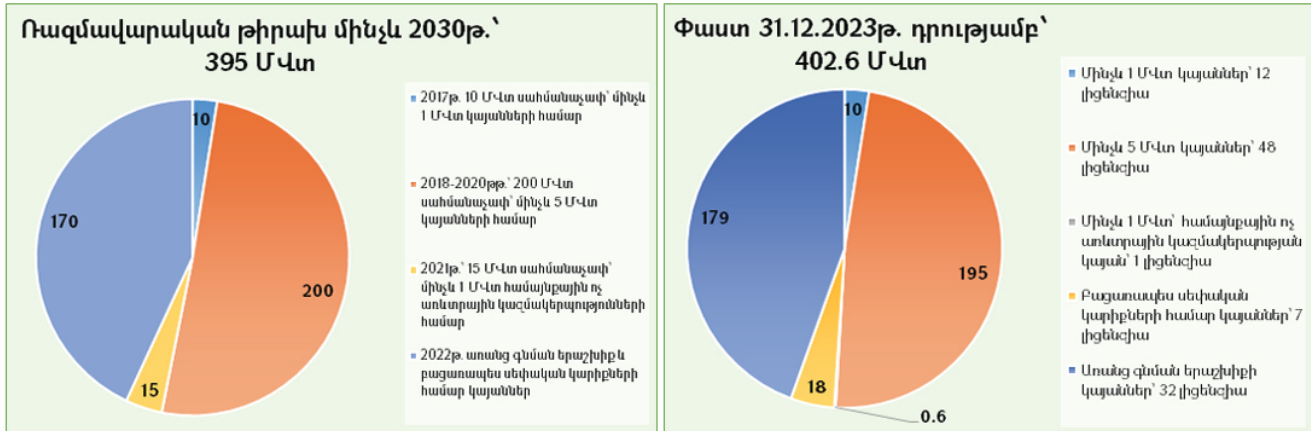
Ընդամենը 101 արևային էլեկտրակայան 457 ՄՎտ հզորությամբ

ՀՈՂԱՅԻՆ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

Ընդամենը 5 հողմային էլեկտրակայան 8,1 ՄՎտ հզորությամբ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՎՈՂ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ Փոքր արևային էլեկտրակայաններ

Վերականգնվող էներգետիկայի զարգացման և էներգետիկ անկախության ապահովման առումով տարեցտարի առավել նշանակալի է դառնում վերականգնվող էներգետիկ ռեսուրսներ օգտագործող ինքնավար էներգաարտադրողների և «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության միջև իրականացվող էլեկտրական էներգիայի փոխհոսքերի գործընթացը: Նշված գործընթացն իրավաբանական և ֆիզիկական անձ հանդիսացող սպառողներին հնարավորություն է տալիս առանց գործունեության լիցենզիա ստանալու՝ արտադրելու և սպառելու էլեկտրական էներգիա, միաժամանակ, ավելցուկն առաքելով բաշխման ցանց՝ հաշվարկային տարվա ընթացքում այն սպառելու կամ, հակառակ պարագայում, համապատասխան փոխհատուցում ստանալու հնարավորությամբ:

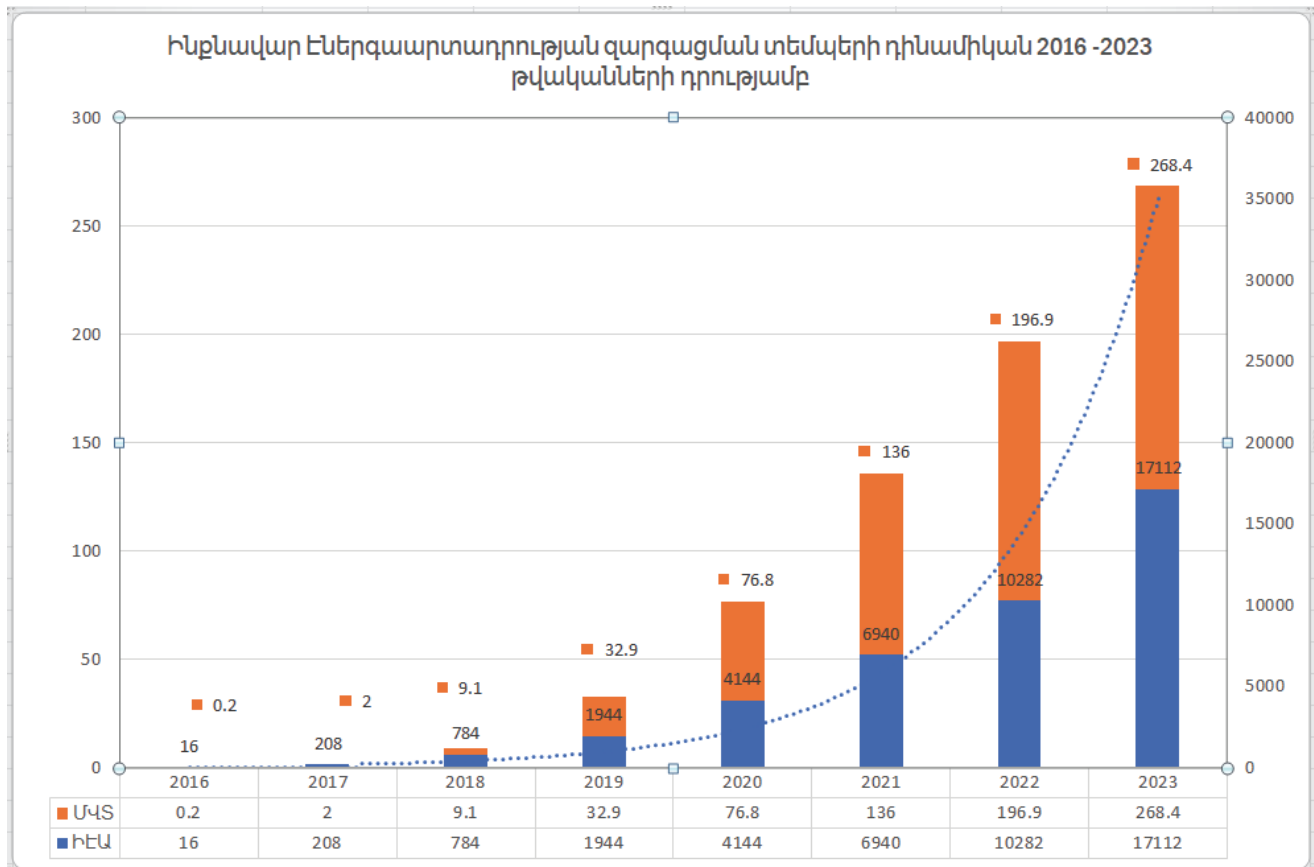
Ինքնավար էներգաարտադրությունը թույլ է տալիս էլեկտրական էներգիայի սեփական արտադրության միջոցով բարելավել և համահարթեցնել սպառման ռեժիմներն ինչպես կենցաղային մակարդակում՝ նվազեցնելով ինքնավար էներգաարտադրող հանդիսացող բնակիչ-սպառողների էլեկտրական էներգիայի գծով ծախսերը, այնպես էլ գործարար միջավայրում՝ նպաստելով ինքնավար էներգաարտադրող հանդիսացող կազմակերպությունների ապրանքների և ծառայությունների ինքնարժեքի նվազեցմանը:

Ոլորտին առնչվող իրավակարգավորումների շարունակական բարեփոխման արդյունքում ինքնավար էներգաարտադրությունն ըստ էության հանդիսանում է վերականգնվող էներգետիկայի ամենաարագ զարգացող ուղղություններից, ինչի մասին են վկայում արձանագրված ցուցանիշները: Մասնավորապես, 2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ բաշխման ցանցին միացված ինքնավար էներգաարտադրողների քանակը կազմել է 17112, իսկ վերջիններիս համակարգերի ընդհանուր հզորությունը՝ մոտ 268 ՄՎտ: Նույն ժամանակահատվածում ձևավորված են եղել 188 ինքնավար խմբեր, իսկ ևս 206 ինքնավար էներգաարտադրողներ օգտվել են էլեկտրաէներգետիկական համակարգի մեկ կամ ավելի կետերում էլեկտրական էներգիա արտադրելու և նույն կամ տարբեր կետերում այն սպառելու հնարավորությունից: Ստորև ներկայացված է ինքնավար էներգաարտադրության զարգացման տեմպերի դինամիկան 2016-2023 թվականների արդյունքներով:

ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԷՆԵՐԳԱԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԹԻՐԱՆՆ՝ 350 ՄՎՏ

ԳՈՐԾԱՐԿՎԱԾ՝ 268 ՄՎՏ

3 ԶՐԱՅԻՆ ՈԼՈՐՏ

3.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

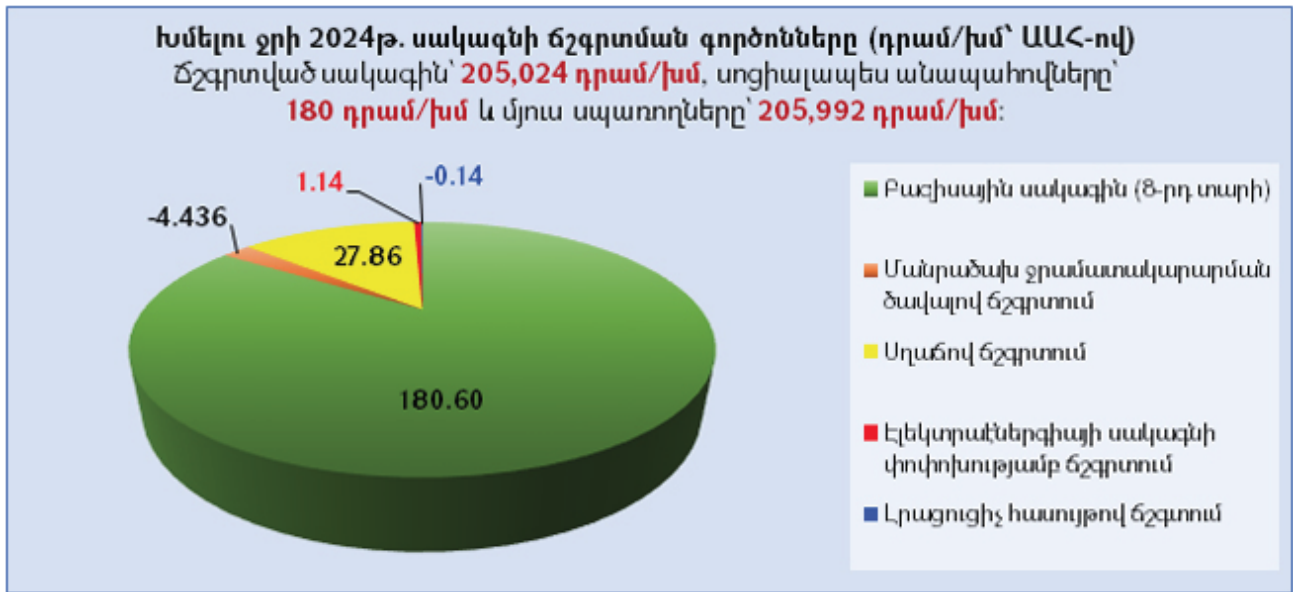
Ջրային ոլորտում հանձնաժողովի կողմից լիցենզավորման գործընթացի առավել արդյունավետ իրականացումն ապահովելու, լիցենզավորման կարգով ամրագրված իրավակարգավորումները հստակեցնելու, արդիականացնելու և հանրային ծառայությունների կարգավորվող ոլորտներում կիրառվող ընթացակարգերի համանմանությունն ապահովելու նպատակով 2023 թվականին հանձնաժողովը լրամշակել է ջրային ոլորտում գործունեության լիցենզավորման կարգը:

Միաժամանակ, հաշվետու տարում լրամշակվել են նաև խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման «մատակարար-բնակիչ բաժանորդ» և «մատակարար-ոչ բնակիչ բաժանորդ» պայմանագրերի օրինակելի ձևերը:

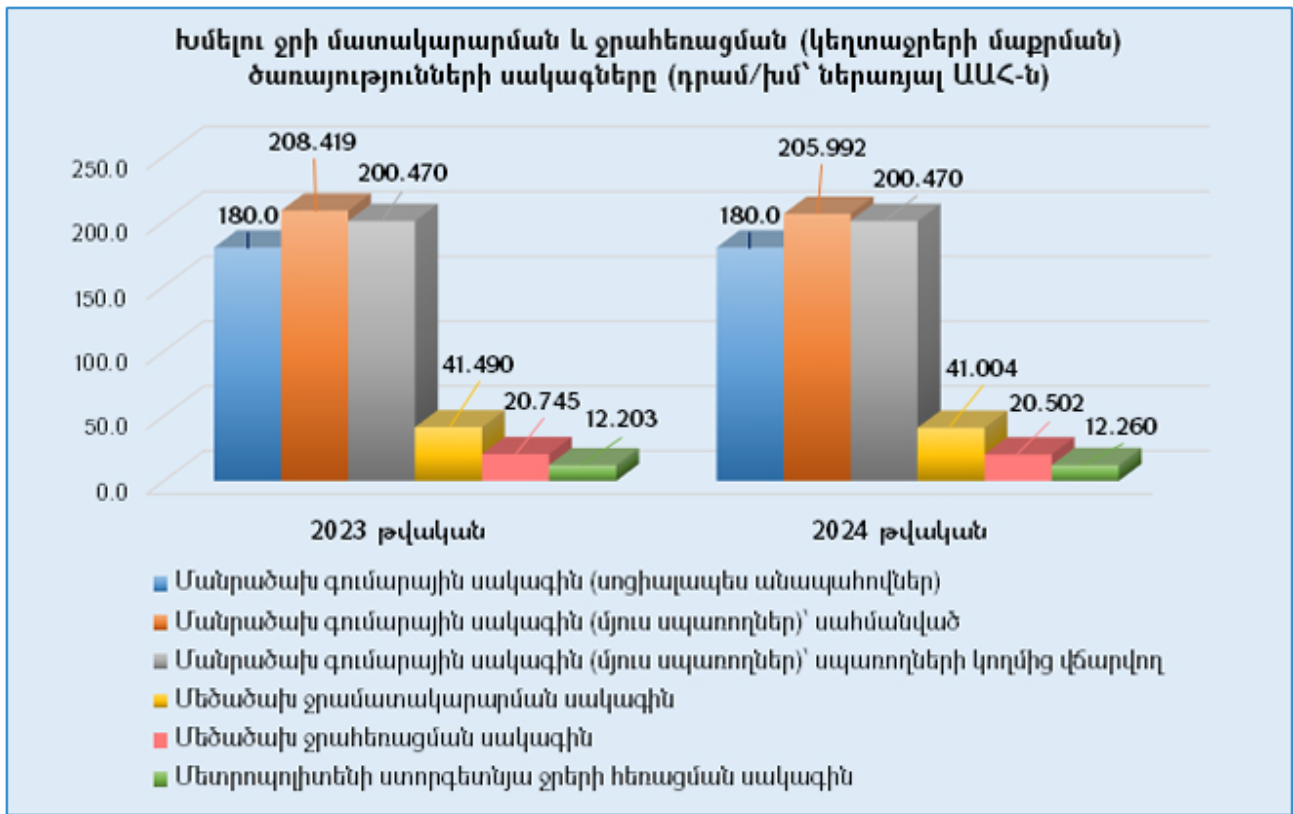
3.2 ՍԱԿԱԳՆԱՅԻՆ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Վեոլիա Ջուր» փակ բաժնետիրական ընկերությունը, համաձայն իրեն տրամադրված լիցենզիայի պայմանների, 2023 թվականի օգոստոսին վարձակալության 8-րդ պայմանագրային տարվա (2024 թվական) համար խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման սակագների ճշգրտման հայտ է ներկայացրել հանձնաժողով 2024 թվականին բաժանորդներին մատուցվող ծառայությունների սակագները 2023 թվականին գործող սակագների մակարդակին պահպանելու առաջարկով: Համաձայն սակագների ճշգրտման մեխանիզմների՝ սակագները յուրաքանչյուր տարի երկարաժամանակյա հաշվի առնելով մանրածախ ջրամատակարարման ծավալների փոփոխությունը, սղաճը, ընկերությանը մատակարարվող էլեկտրական էներգիայի սակագների փոփոխությունը, ինչպես նաև ջրային համակարգն այլ նպատակներով օգտագործելուց և խմելու ջուրը ոռոգման նպատակով մատակարարելուց ստացվող լրացուցիչ հասույթով պայմանավորված նվազեցումը:

Հաշվի առնելով սակագների վրա ազդող վերը թվարկված գործոնները և մանրածախ ջրամատակարարման փաստացի ծավալների հավաստիության ստուգման նպատակով իրականացված մոնիթորինգի արդյունքները՝ հանձնաժողովը հաշվետու տարում հաշվարկել է 2024 թվականի խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման սակագները՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2016 թվականի նոյեմբերի 3-ի N⁹1122-Ն որոշմամբ սահմանված սոցիալապես անապահով սպառողների գումարային սակագինը սահմանելով 2023 թվականին գործող՝ 180 դրամ/խմ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը) մեծության չափով, իսկ մյուս բաժանորդների համար՝ գումարային 205.992 դրամ/խմ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը) կամ գործող սակագնի համեմատ 2.427 դրամ/խմ-ով պակաս: Մինևույն ժամանակ, հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սուբսիդավորումը, բաժանորդները (բացառությամբ սոցիալապես անապահովների) նշված ծառայությունների մատուցման համար կշարունակեն վճարել 2023 թվականին գործող սակագնի՝ 200.47 դրամ/խմ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը) մեծության չափով:

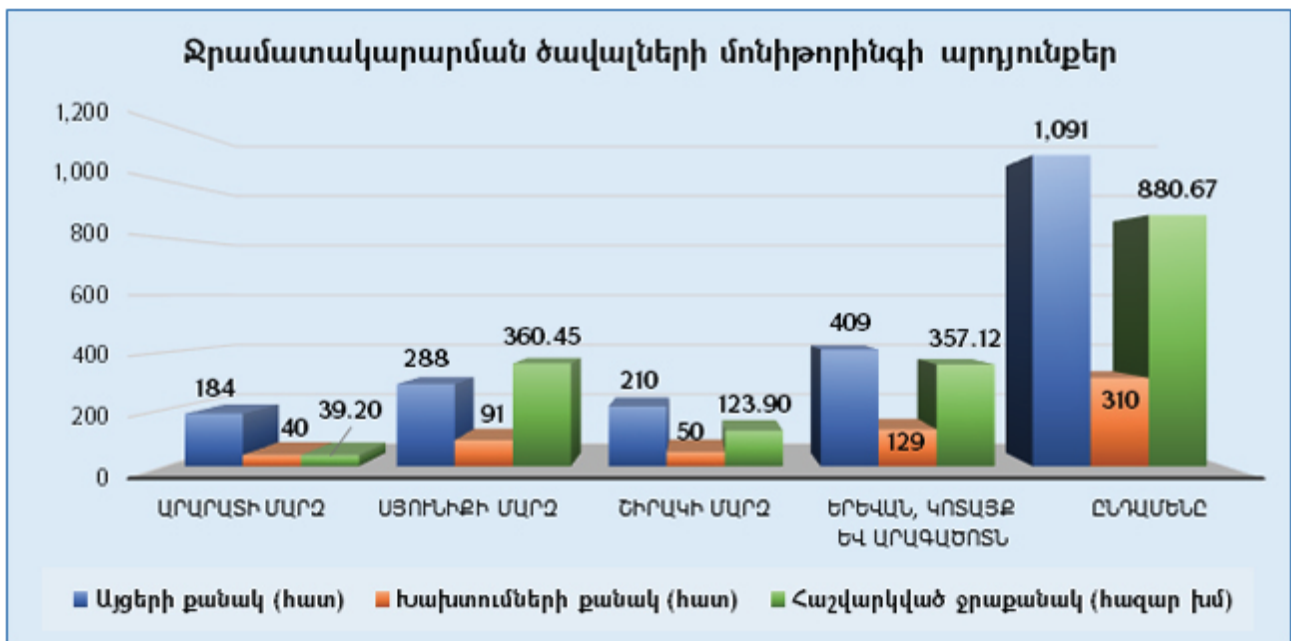

Ճշգրտվել են նաև ջրամատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման լիցենզիա ունեցող այլ անձանց, ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայություններ մատուցող համայնքներին, համայնքային բյուջետային հիմնարկներին և ոչ առևտրային կազմակերպություններին խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման մեծածախ ծառայությունների ու «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն» փակ բաժնետիրական ընկերության ստորգետնյա ջրերի հեռացման ծառայության մատուցման սակագները:

3.3 ԶՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԳՐԱՖԻԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑՈՒՄ, ԽՄԵԼՈՒ ԶՐԻ ՍՊԱՌՄԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ ԵՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՊԱՐԶԵՑՈՒՄ

«Վեոլիա Զուր» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից հանձնաժողով ներկայացված խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման սակագների ճշգրտման հայտի ուսումնասիրության շրջանակում, ընկերության կողմից գրանցված մանրածախ ջրամատակարարման փաստացի ծավալների հավաստիության ստուգման նպատակով հանձնաժողովի և սպառողների իրավունքները պաշտպանող հասարակական կազմակերպությունների հետ համատեղ 2023 թվականին ևս իրականացվել է մոնիթորինգ՝ հայտնաբերելու փաստացի մատակարարվող խմելու ջրի չհաշվառվող ծավալները: Մոնիթորինգն իրականացվել է կարճ ժամկետներով՝ չորս փուլերով, Երևան քաղաքում և մարզերի սպասարկման տարածքներում: Մոնիթորինգի արդյունքում ջրամատակարարման լրացուցիչ ծավալները հաշվարկվել են ապօրինի ջրօգտագործման, ջրաչափերի շրջանցման և այլ խախտումների համար՝ ներանցման խողովակի թողունակությամբ, ջրի շարժման 1.5 մ/վրկ արագությամբ և ջրամատակարարման հրապարակված գրաֆիկով: Հաշվարկված լրացուցիչ ջրաքանակը բաժանորդներին մատուցվող ծառայությունների գումարային սակագնի վրա ունեցել է դրական ազդեցություն՝ 0.76 դրամ/լիտր-ով (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը):

Բացի այդ, հաշվի առնելով «Վեոլիա Զուր» փակ բաժնետիրական ընկերության ներկայացրած տեղեկատվությունը՝ 2023 թվականին շարունակվել է ջրային կոմիտեի հետ համատեղ քննարկումների արդյունքում սկսված մի շարք համայնքների բնակիչների՝ պարզեցված կարգով ընկերության բաժանորդ դառնալու գործընթացը: Մասնավորապես, խոսքը վերաբերում է այն բնակիչներին, որոնց սպառման համակարգերը պատմականորեն միացած են ջրային համակարգին և որոնք օգտվում են խմելու ջրի մատակարարման և (կամ) ջրահեռացման ծառայություններից, սակայն տարբեր պատճառներով չեն հանդիսանում մատակարարի բաժանորդ՝ նաև այն պատճառով, որ վարձակալության պայմանագրի շրջանակում պատշաճ կարգով բաժանորդների տվյալները չեն հանձնվել մատակարարին:

Նշված ապօրինի միացումները հիմնականում Հայաստանի Հանրապետության մարզերում են և մերձմայրաքաղաքային ջրատարներից, որոնց հետևանքով չհաշվառվող ջրի օգտագործումը ջրասակավության շրջանում հանգեցնում է Երևան քաղաք մղվող խմելու ջրաքանակի նվազման: Քանի որ քննարկվող դեպքերը բազմաթիվ են, և ջրային համակարգում չհաշվառվող ջրի քանակների նվազեցման արդյունքում կավելանա մանրածախ ջրամատակարարման ծավալը, որն իր հերթին դրական ազդեցություն կունենա սպառողներին մատուցվող ծառայությունների սակագների վրա, նշված բնակիչները հանձնաժողովի անհատական որոշումների հիման վրա դառնում են մատակարար կազմակերպության բաժանորդ՝ առանց Նոր միացման ընթացակարգի: 2023 թվականին հանձնաժողովի կայացրած անհատական որոշումներով մատակարարին իրավունք է տրվել 120 բնակավայրերի՝ թվով 3559 նման բնակիչների հետ կնքել խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման ծառայությունների մատուցման պայմանագրեր: Նշված պայմանագրերի կնքման արդյունքում հաշվառվող ջրի ծավալները տարեկան կտրվածքով կարող են ավելանալ մինչև 0.6 միլիոն խմ-ով:

Խմելու ջրի ոլորտի կարգավորվող ընկերությունը պարտավոր է յուրաքանչյուր տարի՝ մինչև սեպտեմբերի 1-ը, հանձնաժողովի համաձայնեցմանը ներկայացնել տվյալ տարվա դեկտեմբերին հրապարակվելիք՝ բաժանորդների հաջորդ տարվա ջրամատակարարման գրաֆիկը և տարեկան առնվազն մեկ անգամ՝ դեկտեմբեր ամսվա ընթացքում, իր պաշտոնական կայքում հրապարակել այն:

2023 թվականին ջրամատակարարման գրաֆիկների հրապարակման գործընթացն իրականացվել է խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման կանոններով սահմանված կարգով:

4

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

Չափի առնելով էլեկտրոնային հաղորդակցության բնագավառի կարգավորման քաղաքականության գերակայությունները և Հայաստանի Հանրապետության էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի ձեռքբերումները, ոլորտի զարգացման շարունակականության ապահովման նկատառումներից ելնելով՝ հանձնաժողովը 2023 թվականի ընթացքում ծավալուն աշխատանքներ է իրականացրել մրցակցության խթանման (երաշխավորման), ենթակառուցվածքների զարգացման ու ընդլայնման, նոր տեխնոլոգիաների ներդրման, ծառայությունների հասանելիության և հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցերի հուսալիության ու անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև սպառողների շահերի պաշտպանության ուղղությամբ:

Հիշյալ աշխատանքների առնչությամբ, մասնավորապես, կարևորվում են հետևյալ միջոցառումներն (կարգավորումներ) ու դրանց արդյունքում արձանագրված՝ ոլորտը բնութագրող առանցքային ցուցանիշները.

4.1 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

Հանձնաժողովը 2023 թվականին շարունակել է բնագավառը կարգավորող իրավական ակտերի բարեփոխումներն ու ոլորտի զարգացմանն ուղղված նոր իրավակարգավորումների կիրառումը:

Նկատի ունենալով շարժական կապի ոլորտում 5G տեխնոլոգիայի վրա հիմնված ցանցերի ներդրումը, ինչպես նաև տեխնոլոգիական զարգացմամբ պայմանավորված ամրակցված կապի մի շարք տեխնոլոգիաների կիրառության նվազումն ու տվյալ տեխնոլոգիաների բաժանորդների ոչ էական կշիռը ընդհանուր ամրակցված կապի բաժանորդների քանակի մեջ, հանձնաժողովի 2024 թվականի դեկտեմբերի 27-ի N⁴⁷⁴-Ն որոշմամբ լրամշակվել է տվյալների հաղորդման և ինտերնետ հասանելիության ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից ներկայացվող հաշվետվության ձևը, որի համաձայն՝ հաշվետվությամբ ներկայացվող ցուցանիշների ցանկում ներառվել է շարժական կապի 5G տեխնոլոգիան, ինչպես նաև տվյալ ցանկից հանվել են ամրակցված կապի մի քանի ոչ արդիական տեխնոլոգիաները (որոնց մասով տեղեկատվության առկայության դեպքում, դրանք կարող են լրացվել հաշվետվության մեջ՝ այլ տեխնոլոգիաների համար նախատեսված տողում): Մինևույն ժամանակ, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մատուցման («ԴՈՍ» հարձակումներից պաշտպանվածության) վերաբերյալ հաշվետվությունը լրամշակվել և ներառվել է էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի կարգավորվող անձանց կողմից հանձնաժողով ներկայացվող կանոնավոր հաշվետվությունների միասնական ցանկում:

Հանձնաժողովի 2023 թվականի հոկտեմբերի 25-ի N³⁶⁷-Ն որոշմամբ սահմանվել են հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայություններ մատուցողների կողմից բաժանորդային պայմանագրերի փոփոխությունները, լրացումները հրապարակելու, դրանց վերաբերյալ բաժանորդներին ծանուցելու և համապատասխան փաստաթղթերն արխիվացնելու և պահպանելու մասին իրավակարգավորումներ, որոնք կնպաստեն էլեկտրոնային հաղորդագրության բնագավառում վերջնական օգտագործողների իրավունքների առավել պաշտպանված լինելուն:

Վերոնշյալ իրավակարգավորումների անհրաժեշտությունը պայմանավորված է բաժանորդային պայմանագրերի փոփոխությունները, լրացումները ողջամիտ ժամկետներում հրապարակելու և այդ մասին վերջիններիս պատշաճ կերպով ծանուցելու հարցերի վերաբերյալ սպառողների դիմում-բողոքների և միջազգային փորձի վերլուծությամբ, ինչպես նաև էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը Եվրոպական միության ոլորտային կարգավորումներին համապատասխանեցնելու հանձնառությամբ:

Որոշմամբ սահմանվել են հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայություններ մատուցողների կողմից բաժանորդային պայմանագրերի փոփոխությունները, լրացումները հրապարակելու, դրանց վերաբերյալ բաժանորդներին ծանուցելու և համապատասխան փաստաթղթերն արխիվացնելու և պահպանելու պայմանները:

Մասնավորապես, հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայություններ մատուցողների կողմից բաժանորդային պայմանագրերում նախատեսվող՝ բաժանորդի իրավական վիճակը վատթարացնող փոփոխությունները և լրացումները ուժի մեջ են մտնում կարճ հաղորդագրությունների (SMS), էլեկտրոնային նամակների, ավտոմատ հեռախոսազանգերի կամ հեռուստատեսային հաղորդագրությունների (TVMS) միջոցով բաժանորդներին ծանուցելուց 30 օր հետո: Բացի այդ, նախատեսվել է բաժանորդի կողմից առանց հավելյալ վճարի (տույժ, տուգանք կամ հրաժարագին) պայմանագրերի գործողությունը միակողմանի դադարեցնելու հնարավորությունը՝ նախքան այդ պայմանագրերում նախատեսվող՝ բաժանորդի իրավական վիճակը վատթարացնող փոփոխությունները, լրացումներն ուժի մեջ մտնելը:

Մրցակցության ապահովման, ենթակառուցվածքներում ներդրումների խրախուսման, նորագույն (առավելագույն 5G տեխնոլոգիայի) տեխնոլոգիաների կիրառման և սահմանափակ ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման և օգտագործման նկատառումներից ելնելով՝ 2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի կողմից լրամշակվել և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քննարկմանն է ներկայացվել «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծ:

Մասնավորապես, նշված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում նախատեսվում են կարգավորումներ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն շարժական կապի ցանցերի օպերատորներին հանձնաժողովի սահմանած կարգով (նախնական համաձայնությամբ), առանց ռադիոհաճախականությունների օգտագործման թույլտվության փորձնական կարգով օգտագործել ռադիոհաճախականություններ (թեստային ռեժիմում, որոշակի ժամկետով և սահմանափակ տարածքներում, քաղաքացիական նշանակության այն ռադիոհաճախականությունների ցանկից, որոնք Հայաստանի Հանրապետության հաճախականությունների բաշխումների աղյուսակի համաձայն՝ նախատեսված են նաև պետական (կառավարական) մարմինների օգտագործման համար)՝ շարժական կապի ծառայությունների մատուցելու համար, ինչպես նաև, իրենց կողմից օգտագործվող համարային ռեսուրսը (համարներ և կոդեր) փոխանցել այլ անձանց՝ շարժական կապի վիրտուալ օպերատորական գործունեություն իրականացնելու նպատակով:

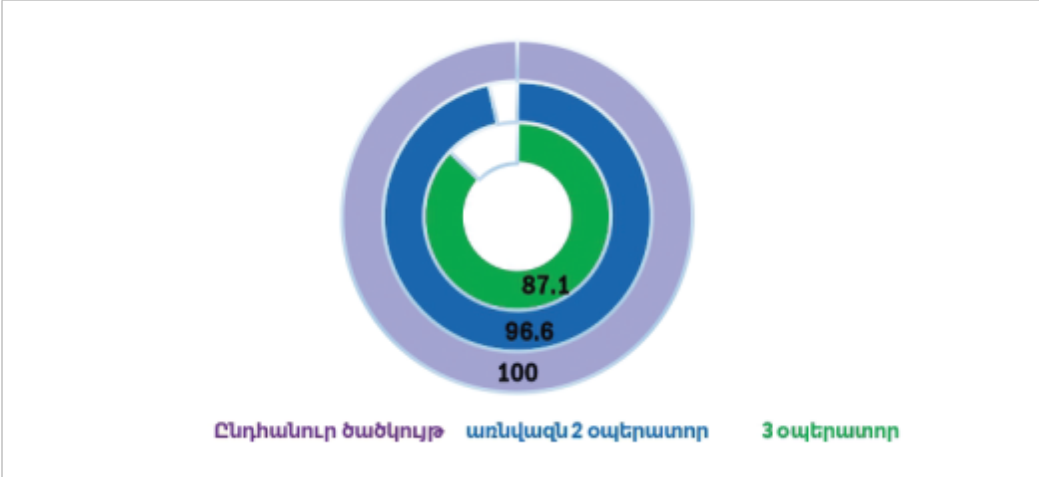

4.2 ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ, ԸՆԴԱՅՆՈՒՄ, ՆՈՐ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

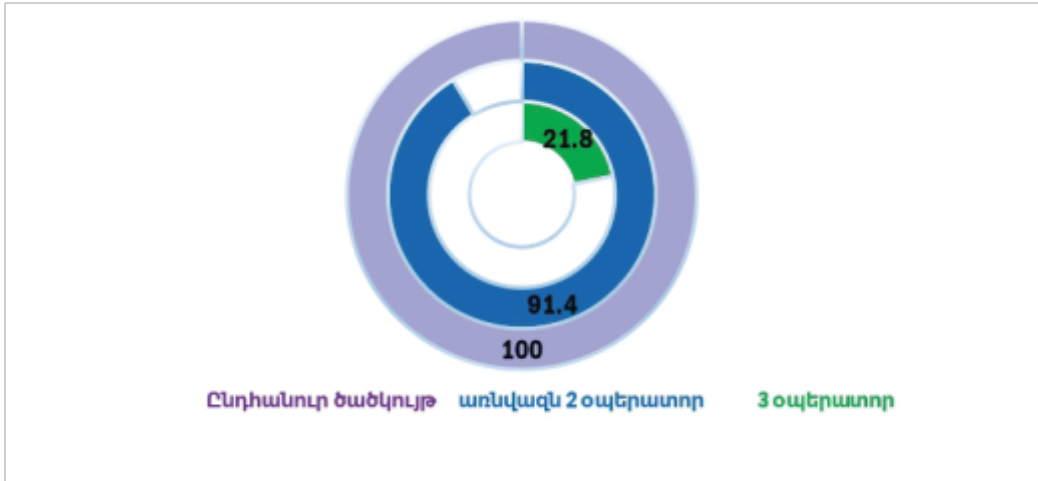
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանրային շարժական կապի ցանցերի զարգացման և ծածկույթների ընդլայնման գործընթացի շրջանակում, այդ թվում՝ հանձնաժողովի կողմից սահմանված լիցենզիոն պարտավորությունների կատարմամբ «Տելեկոմ Արմենիա», «ՄՏՍ Հայաստան» և «Յուքոմ» ընկերությունների կողմից իրենց շարժական կապի ցանցերի ու ծածկույթների զարգացման (արդիականացման և ընդլայնման) արդյունքում Հայաստանի Հանրապետության բոլոր բնակավայրերում (100%) հասանելի է շարժական կապի 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիաների ծածկույթը, իսկ Երևան և Գյումրի քաղաքներում մասամբ հասանելի է նաև 5G ցանցը, որի հետագա զարգացման և լիարժեք 5G տեխնոլոգիային բնորոշ տվյալների հաղորդման բարձր արագություններով և ցանցի փոքր ընդհատումներով ծառայությունների մատուցումն ապահովելու համար անհրաժեշտ ռադիոհաճախականային ռեսուրսի տրամադրման ուղղությամբ ներկայումս իրականացվում են անհրաժեշտ աշխատանքները:

Ստորև բերված են հանրապետության բնակավայրերում շարժական կապի ծածկույթների դիագրամները՝ ըստ կիրառվող տեխնոլոգիաների և փոխադարձ ներթափանցելիության հասանելիության, ինչպես նաև ըստ յուրաքանչյուր օպերատորի (տոկոսային արտահայտությամբ)։

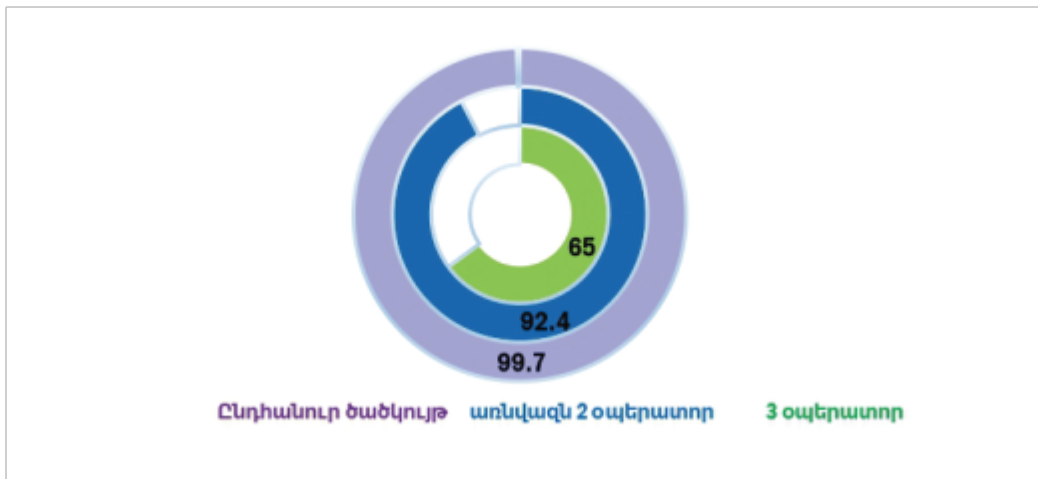
Հանրային շարժական կապի ծածկույթի փոխադարձ ներթափանցելիություն՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայից (%)

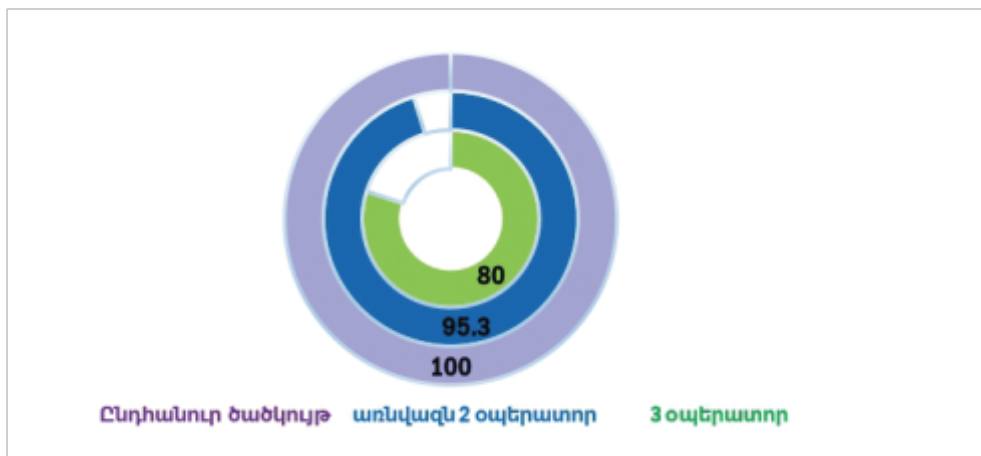
4G+/LTE Advanced տեխնոլոգիայի ծածկույթի փոխադարձ ներթափանցելիություն (%)

3G տեխնոլոգիայի ծածկույթի փոխադարձ ներթափանցելիություն (%)

2G տեխնոլոգիայի ծածկույթի փոխադարձ ներթափանցելիություն (%)

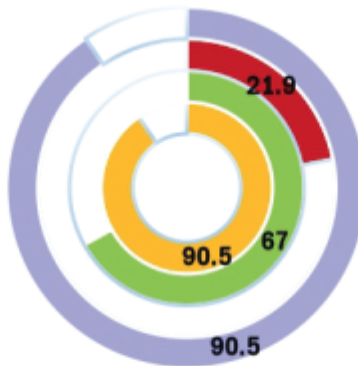
Հանրապետության բնակավայրերում առնվազն 2 օպերատորի փոխադարձ ներթափանցելի շարժական կապի ծածկույթի հասանելիության ցուցանիշը՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայի, կազմել է 96,6% (967 բնակավայր), իսկ 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիայինը՝ 91,4% (915 բնակավայր): 3 օպերատորի փոխադարձ ներթափանցելի շարժական կապի ծածկույթի հասանելիությունը՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայի կազմել է 87,1% (872 բնակավայր), իսկ 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիայի ցուցանիշը՝ 21,8% (218 բնակավայր):

Այսինքն՝ հանրապետության բոլոր 1001 բնակավայրերում հասանելի է առնվազն 1 օպերատորի շարժական կապի 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիայի ծածկույթը: Առնվազն 2 օպերատորի շարժական կապի ծածկույթը՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայի, հասանելի է 967 բնակավայրում, որից 915 բնակավայրում՝ 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիայով, իսկ 3 օպերատորների շարժական կապի ծածկույթը՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայի, հասանելի է 872 բնակավայրում, որից 218 բնակավայրում (որտեղ բնակվում է հանրապետության բնակչության 76,2%-ը)՝ 4G+(LTE Advanced) տեխնոլոգիայով:

Շարժական կապի ցանցերի և տեխնոլոգիաների հասանելիությունն ըստ օպերատորների (%)

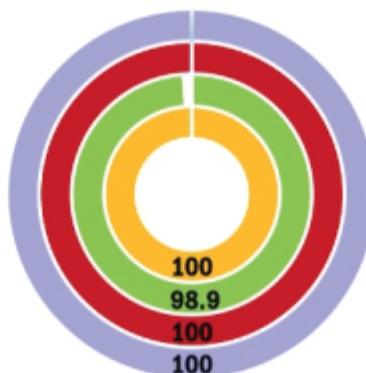
team
TELECOM ARMENIA
Տելեկոմ Արմենիա ԲԲԸ

Ընդհանուր ծածկույթ
4G+/LTEAdvanced
3G
2G

VIVA MTS
ՄՏՍ Հայաստան ՓԲԸ

Ընդհանուր ծածկույթ
4G+/LTEAdvanced
3G
2G

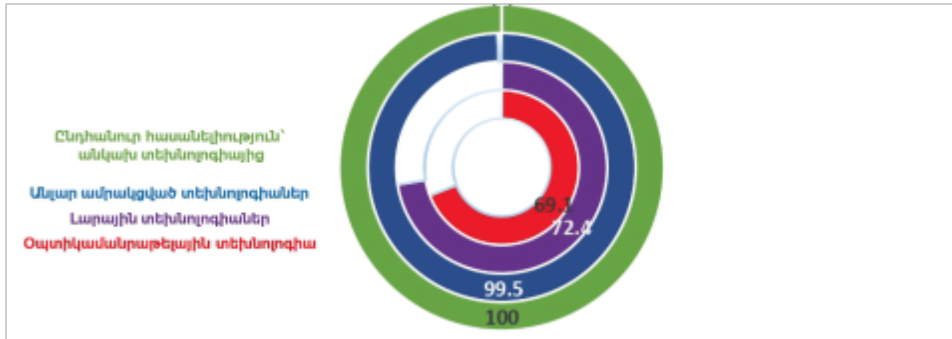
Հանրապետության բնակավայրերում շարժական կապի ընդհանուր, այդ թվում՝ 4G+/LTE Advanced տեխնոլոգիայի ամենաընդարձակ ծածկույթը «ՄՏՍ Հայաստան» ընկերության ծածկույթն է, ընկերության շարժական կապի 4G+/LTE Advanced տեխնոլոգիայի ծածկույթը հասանելի է հանրապետության բոլոր 1001 բնակավայրերում (100%): 2023 թվականի ընթացքում 4-ական բնակավայրով ընդլայնվել են «Տելեկոմ Արմենիա» և «Յուքոմ» ընկերությունների շարժական կապի 3G տեխնոլոգիայի ծածկույթները: Արդյունքում, «Յուքոմ» ընկերության շարժական կապի ընդհանուր ծածկույթը հասանելի է 931 բնակավայրում (93%), այդ թվում 914 բնակավայրում (91,3%)՝ 4G+/LTE Advanced տեխնոլոգիայի ծածկույթը, իսկ «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության շարժական կապի ընդհանուր ծածկույթը հասանելի է 906 բնակավայրում (90,5%), այդ թվում 219 բնակավայրում (21,9%)՝ 4G+/LTE Advanced տեխնոլոգիայի ծածկույթը:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հանրային ամրակցված (ֆիքսված) կապի (հեռախոսակապի և լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների) զարգացման և ենթակառուցվածքների հասանելիության ուղղությամբ կատարված աշխատանքների շրջանակում պետք է նշել, որ հանրապետության բոլոր (100%) բնակավայրերում հասանելի են ամրակցված հեռախոսակապի ծառայությունները, այդ թվում՝ 458 (45.7%) բնակավայրերում լարային՝ առավելագույն օպտիկամանրաթելային տեխնոլոգիայով: 725 (72,4%) բնակավայրերում հասանելի են ամրակցված լայնաշերտ լարային ինտերնետի ծառայությունները, այդ թվում՝ 692 (69,1%) բնակավայրերում, որոնք ընդգրկում են երկրի բնակչության շուրջ 97%-ը՝ օպտիկամանրաթելային ցանցերը (բաժանորդներին առաջարկվող լայնաշերտ ինտերնետի 20-100Մբիթ/վ և ավելի արագությամբ), իսկ 996 (99,5%) բնակավայրերում՝ 2-30Մբիթ/վ արագությամբ լայնաշերտ ինտերնետի անլար տեխնոլոգիաների ծառայությունները:

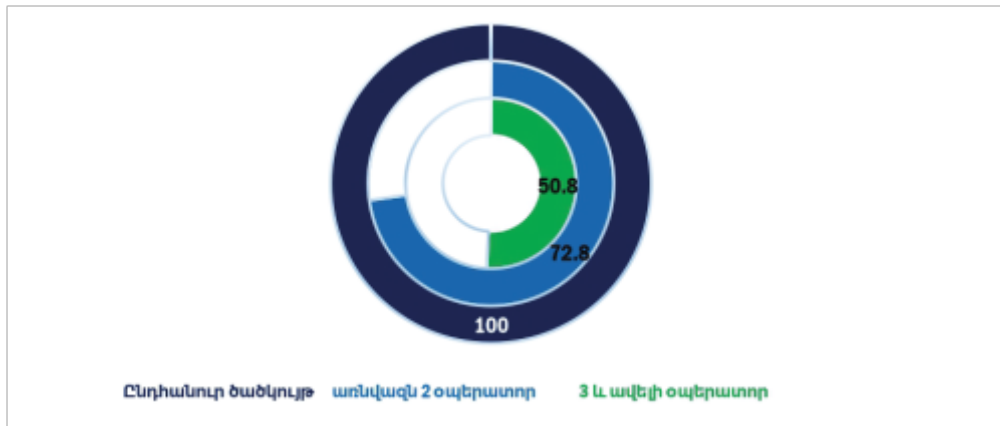
Լայնաշերտ ինտերնետի լարային տեխնոլոգիաների նշված ցուցանիշները նախորդ տարվա համեմատ աճել են 3.9%-ով (27 բնակավայրով):

Ստորև բերված են հանրապետության բնակավայրերում ամրակցված (ֆիքսված) կապի լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիության դիագրամները՝ ըստ կիրառվող տեխնոլոգիաների և օպերատորների ամրակցված կապի ցանցերի փոխադարձ ներթափանցելիության հասանելիության (տոկոսային արտահայտությամբ)։

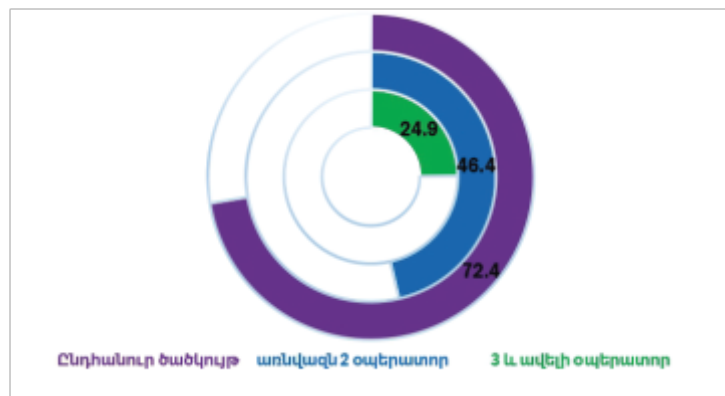
**Ամրակցված կապի լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիությունը
բնակավայրերում (%)**

**Ամրակցված կապի լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիության փոխադարձ
ներթափանցելիություն՝ անկախ կիրառվող տեխնոլոգիայից (%)**

**Ամրակցված կապի լայնաշերտ լարային ինտերնետի հասանելիության փոխադարձ
ներթափանցելիություն (%)**

Այսինքն, հանրապետության բոլոր 1001 բնակավայրերում հասանելի են առնվազն 1 օպերատորի ամրակցված (ֆիքսված) կապի (հեռախոսակապի և լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիության) ծառայությունները:

Բնակավայրերի 72,8%-ում (729 բնակավայրում) հասանելի են առնվազն 2 օպերատորի, իսկ 50,8%-ում (509 բնակավայրում)՝ 3 և ավելի օպերատորների ամրակցված կապի (լարային կամ անլար տեխնոլոգիայի) լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունները:

Բնակավայրերի 72,4%-ում (725 բնակավայրում) հասանելի են առնվազն 1 օպերատորի, 46,4%-ում (464 բնակավայրում)՝ առնվազն 2 օպերատորի, իսկ 24,9%-ում (249 բնակավայրում)՝ 3 և ավելի օպերատորների ամրակցված կապի լարային (առավելապես օպտիկամանրաթելային տեխնոլոգիայի) լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունները:

- Ենթակառուցվածքների զարգացման ու ընդլայնման, նոր տեխնոլոգիաների ներդրման, ծառայությունների հասանելիության և հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցերի հուսալիության ու անվտանգության ապահովման նկատառումներով հանձնաժողովի կողմից 2023 թվականին իրականացված 700ՄՀց, 800ՄՀց, 1800ՄՀց ռադիոհաճախականությունների հատվածների միջուկային գործընթացների, ինչպես նաև «Յուքում» ընկերության լիցենզիայի գործողության ժամկետի երկարաձգման շրջանակում լիցենզիոն պարտավորությունների սահմանման և կատարման արդյունքում 2-ից 3 տարվա ընթացքում:

- հանրապետության բնակավայրերի առնվազն 80%-ում հասանելի կլինի նաև «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության 4G+(LTE Advanced) ծածկույթը, ինչի արդյունքում բնակավայրերի առնվազն 80%- ում կլինի բոլոր 3 օպերատորի փոխադարձ ներթափանցելի 4G+(LTE Advanced) ծածկույթի հասանելիություն (ներկայումս այդ ցուցանիշը 21,8%՝ 218 բնակավայր է),
- «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության կողմից Երևանում, Գյումրիում և Վանաձորում կներդրվի շարժական լայնաշերտ կապի 5G ցանց (առավելապես «իրերի ինտերնետ»/IoT տեխնոլոգիայի ներդրմամբ),
- կբարձրացվեն շարժական կապի բոլոր երեք օպերատորների կապի ցանցերի ուսալիության և անվտանգության մակարդակները,
- ընդհանուր շուրջ 2 մլրդ դրամի կապիտալ ներդրումների իրականացմամբ կընդլայնվեն շարժական կապի բոլոր երեք օպերատորների կապի ենթակառուցվածքները,
- Հայաստանի Հանրապետության մասնագիտացված պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում «ՄՏՍ Հայաստան» ընկերության կողմից կհիմնվի շարժական կապի ծառայություններ մատուցելու հնարավորությամբ ուսումնական լաբորատորիա,
- «Յուքում» ընկերության կողմից օպտիկամանրաթելային հասանելիություն չունեցող 302 բնակավայրերում կապահովվի լարային օպտիկամանրաթելային և (կամ) դրան որակապես համարժեք անլար տեխնոլոգիայի ամրակցված լայնաշերտ կապ, ինչի արդյունքում նշված տեխնոլոգիայի լայնաշերտ ինտերնետ կապը հասանելի կլինի հանրապետության բոլոր բնակավայրերում:

700ՄՅգ, 800ՄՅգ, 1800ՄՅգ ռադիոհաճախականությունների հատվածների տրամադրմամբ (տրամադրված ընդհանուր 70ՄՅգ) ապահովվել են 2,250 մլրդ դրամի միանվագ, իսկ հետագայում 1,176 մլրդ դրամ տարեկան լրացուցիչ մուտքեր պետական բյուջե:

Այս համատեքստում պետք է նշել, որ բնակավայրերում օպտիկամանրաթելային ցանցերի հասանելիության վերոնշյալ 69,1% ցուցանիշի արձանագրումն ու օպտիկամանրաթելային հասանելիություն չունեցող 302 բնակավայրերում ամրակցված լայնաշերտ կապի ենթակառուցվածքների հասանելիության ապահովման մասով «Յուքոմ» ընկերության նկատմամբ լիցենզիոն պարտավորության սահմանումը նպաստում են նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրով նախատեսված հանրապետության քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի առնվազն 80%-ում լայնաշերտ (օպտիկամանրաթելային) կապով և պետական թվային ծառայությունների հասանելիությամբ ապահովելու միջոցառման իրականացմանը:

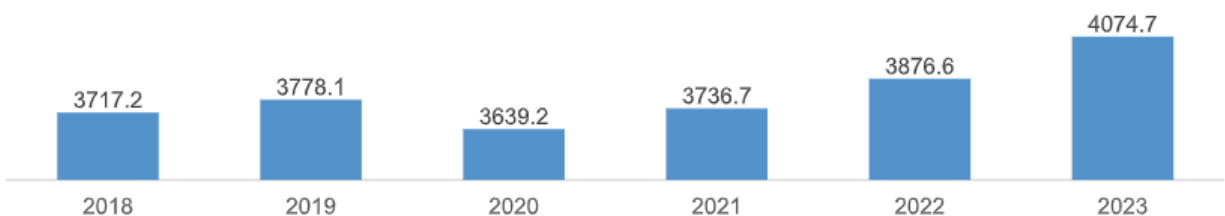
Հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցերի միջև առկա մրցակցությունը, ինչպես նաև ենթակառուցվածքների զարգացման և ծառայությունների հասանելիության ապահովման վերոնշյալ դրական զարգացումները նպաստել են ոլորտը բնութագրող ներքոհիշյալ առանցքային ցուցանիշների արձանագրմանը.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԸՆԴՈՒՄԱՆ (ԲՋՋԱՅԻՆ) ԿԱՊ

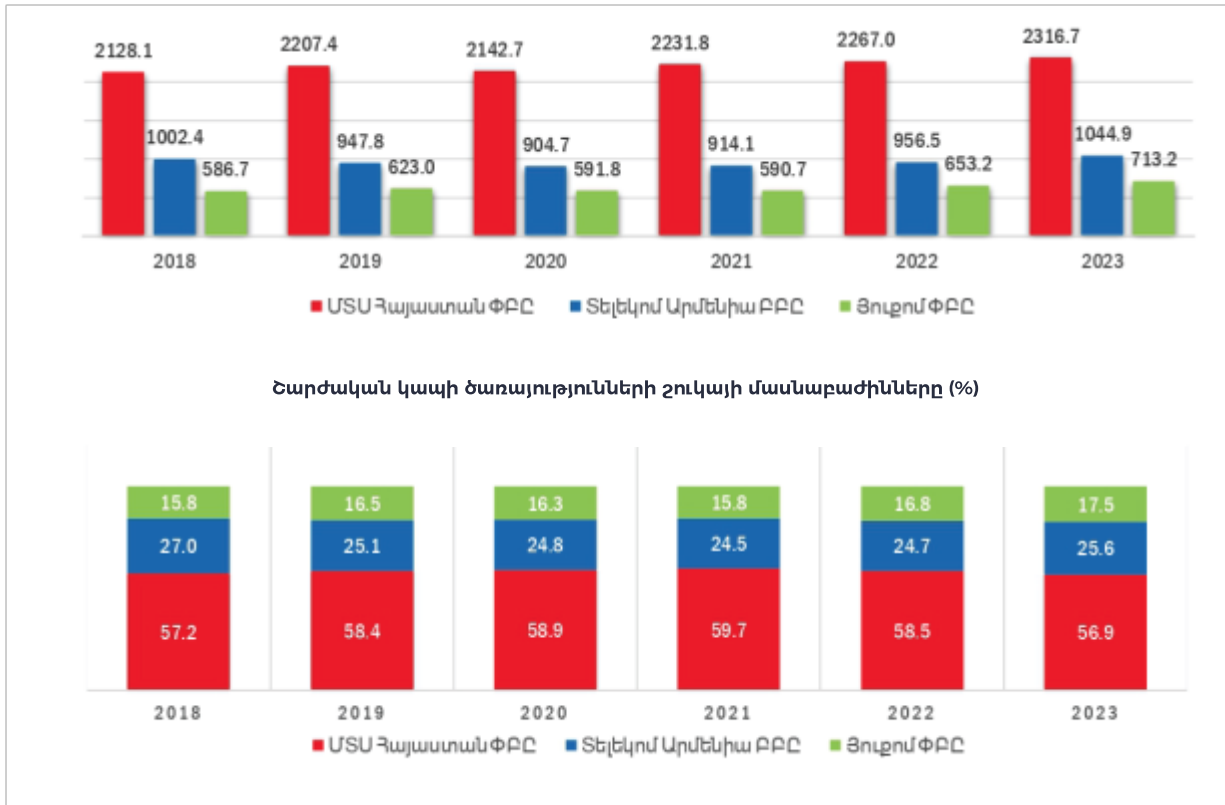

- Հայաստանի Հանրապետության շարժական կապի ծառայությունների շուկայում գործում են 3 օպերատորներ՝ «Տելեկոմ Արմենիա», «ՄՏՍ Հայաստան» և «Յուքոմ» ընկերությունները:
- Շարժական կապի բաժանորդների թվաքանակը 2023 թվականի տարեվերջին կազմել է 4 074 746, նախորդ տարվա համեմատ աճելով շուրջ 5.1%-ով (շուրջ 198 հազար բաժանորդով): Մինևույն ժամանակ, նախորդ տարվա համեմատությամբ բնակչության մեջ շարժական կապի բաժանորդների ներթափանցելիության մակարդակը (penetration rate) 131% -ից աճել է 136%-ի: Ստորև բերված են շարժական կապի ծառայությունների շուկայի ասնաբաժիններն ու բաժանորդների թվաքանակի դինամիկան.

Շարժական կապի բաժանորդների ընդհանուր քանակը (հազար)

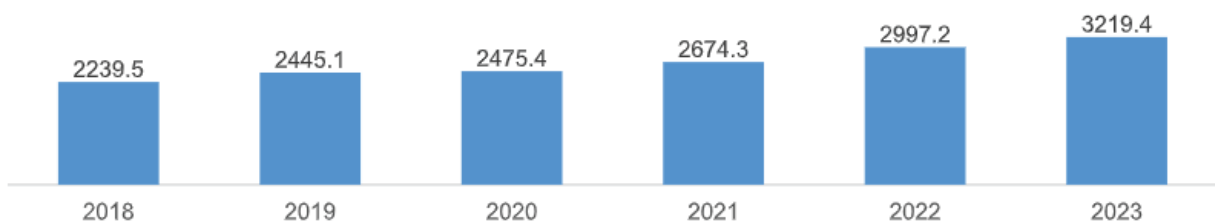

Ճարժական կապի բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների (հազար)

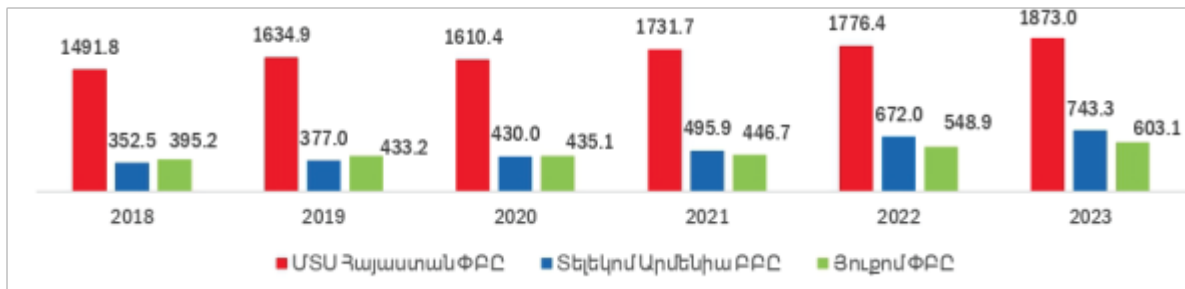
- Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների թվաքանակը 2023 թվականի տարեվերջին կազմել է 3 219 447, նախորդ տարվա համեմատ աճելով շուրջ 7.4%-ով (շուրջ 222 հազար բաժանորդով): Նախորդ տարվա համեմատությամբ բնակչության մեջ Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների ներթափանցելիության մակարդակը (penetration rate) 101%-ից աճել է 108%-ի: Ստորև բերված են Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի ծառայությունների շուկայի մասնաբաժիններն ու բաժանորդների թվաքանակի դինամիկան.

Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների ընդհանուր քանակը (հազար)

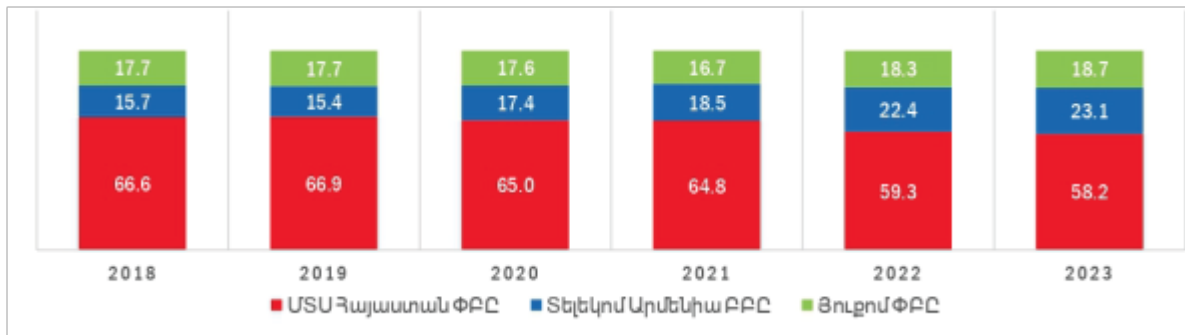

Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների (հազար)

Ճարժական լայնաշերտ ինտերնետի ծառայությունների շուկայի մասնաբաժինները (%)

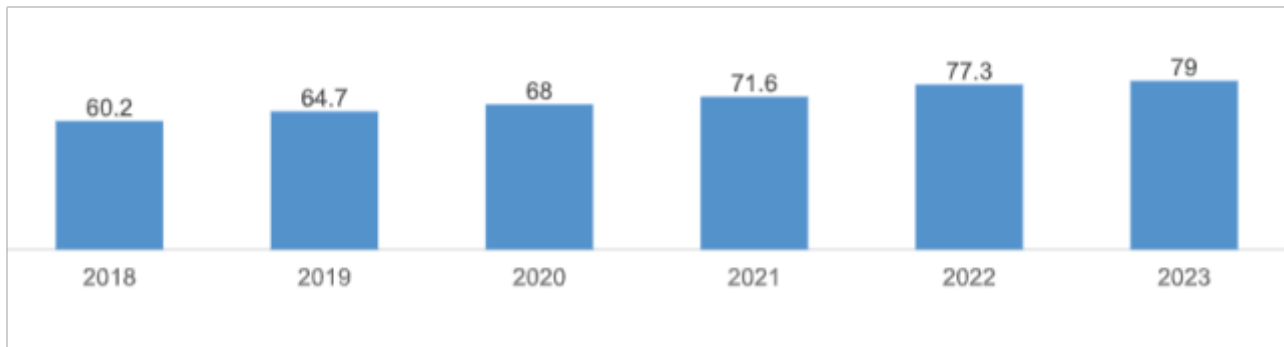
Նշված ծառայությունների շուկայում 2018-2023 թվականների ընթացքում ընկերությունների մասնաբաժիններն էական փոփոխություններ չեն կրել: Այդուհանդերձ, վերջին 2-3 տարիների ընթացքում նշված ծառայությունների շուկայում նկատվում են որոշակի փոփոխություններ, շուկայի առավել փոքր մասնաբաժիններ ունեցող 2 («Տելեկոմ Արմենիա» և «Յուլքոմ») օպերատորների մասնաբաժինների աճի առումով, ինչն արդյունավետ մրցակցության դրական ցուցիչ է:

2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ շարժական կապի, ներառյալ՝ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի ծառայությունների շուկայում գերակշռում են «USU Ռայաստան» ընկերության բաժանորդները (շուրջ 2,32 մլն կամ շարժական կապի ընդհանուր բաժանորդների 56,9%-ը): Նախորդ տարվա ընթացքում շարժական կապի առավել շատ բաժանորդներ ներգրավվել են «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության կողմից (շուրջ 88,5 հազար), իսկ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդներ՝ «USU Ռայաստան» ընկերության կողմից (շուրջ 96,6 հազար):

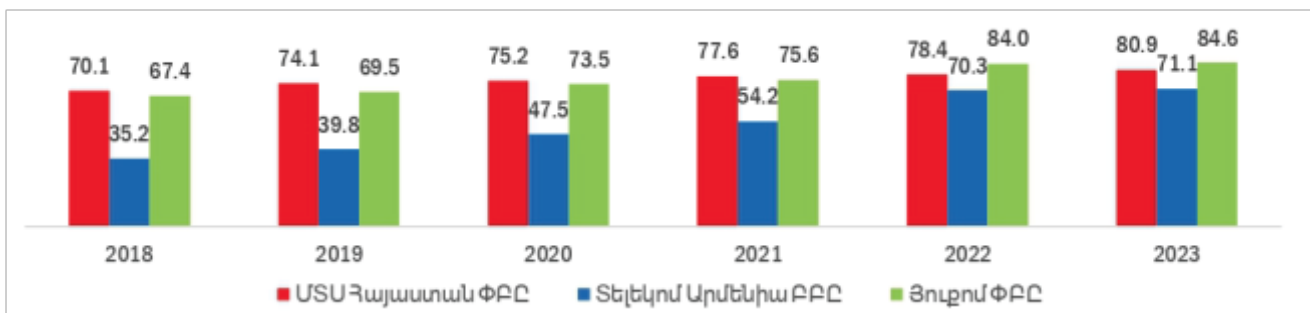
Ճարժական կապի բոլոր երեք օպերատորների մոտ շարունակաբար աճում են շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների կշիռները շարժական կապի բաժանորդների ընդհանուր քանակում: 2023 թվականի տարեվերջին շարժական կապի բաժանորդների ընդհանուր քանակի 79%-ը կազմում են շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդները, այն դեպքում, երբ 2022 թվականին այդ ցուցանիշը կազմում էր 77,3% (դիագրամներն ստորև):

Ըստ յուրաքանչյուր օպերատորի շարժական կապի բաժանորդների քանակում շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների կշիռը դիտարկելու պարագայում՝ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների կշռի առավել մեծ ցուցանիշ արձանագրվել է «Յուլքոմ» ընկերության մոտ՝ 84,6%:

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների կշիռը շարժական կապի բաժանորդների ընդհանուր քանակում (%)

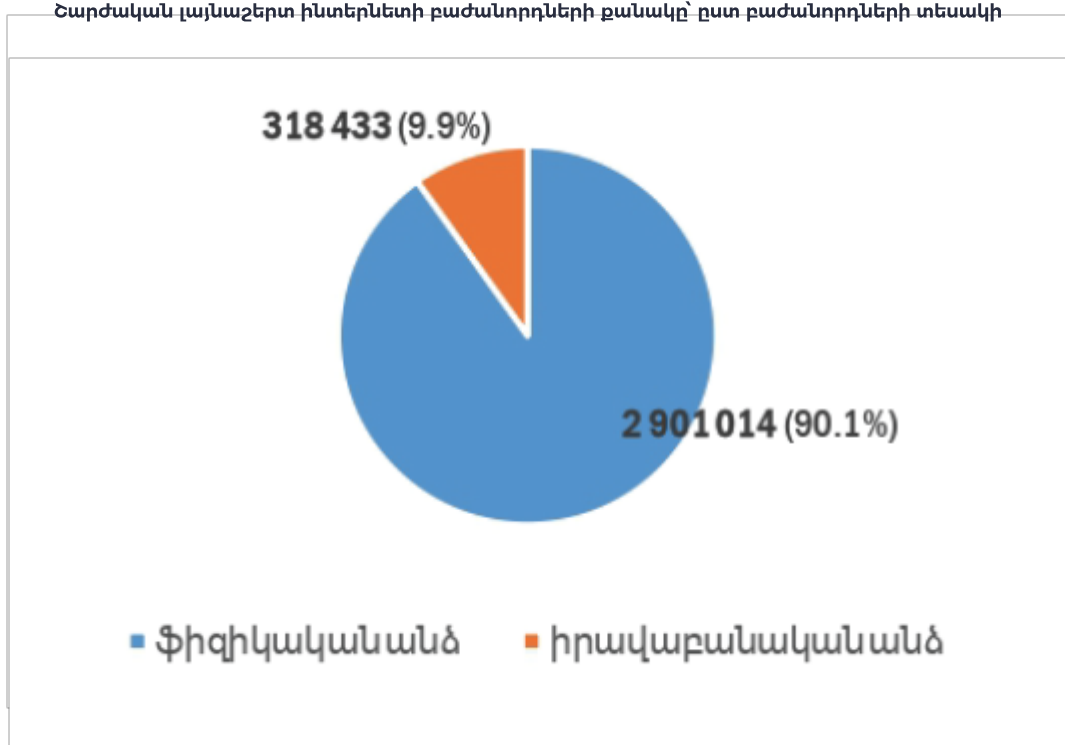
Յուրաքանչյուր օպերատորի շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների կշիռը իր շարժական կապի բաժանորդների քանակում (%)

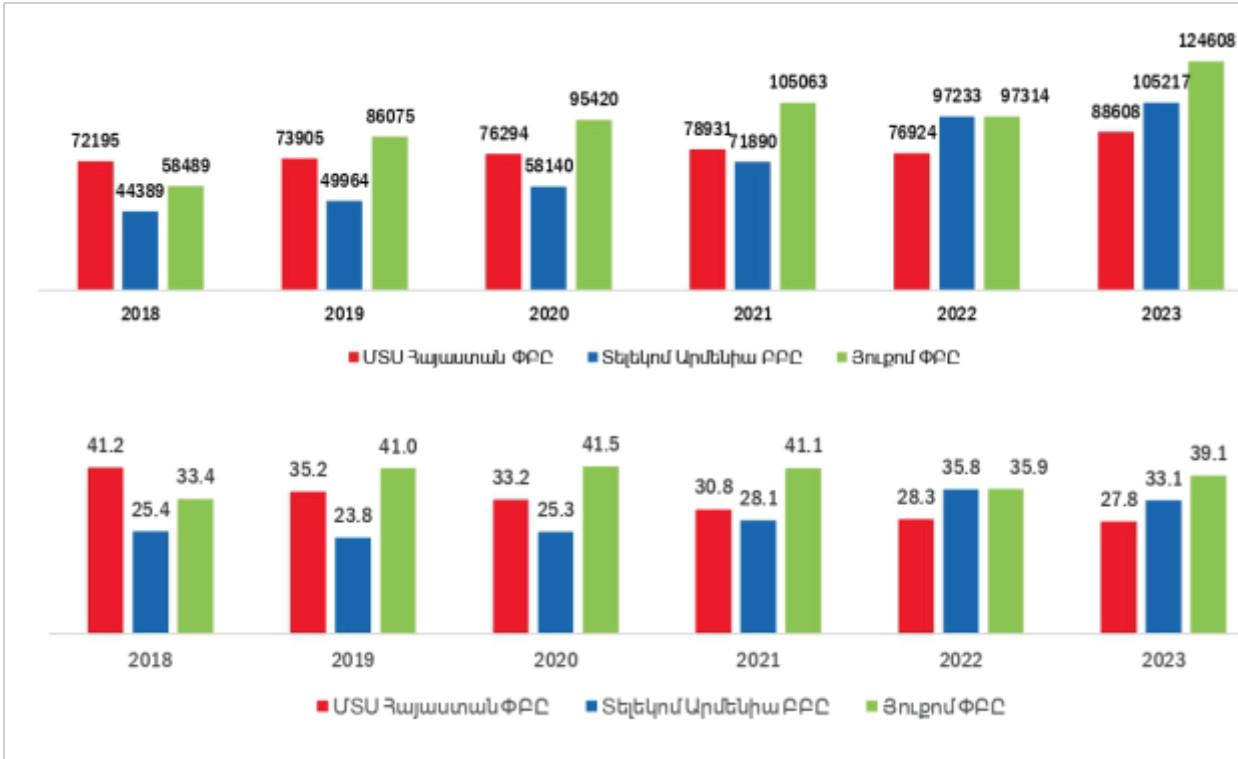
Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների 9,9%-ը կազմում են իրավաբանական անձինք (շուրջ 318,4 հազար), իսկ 90,1%-ը՝ ֆիզիկական անձինք (շուրջ 2 մլն 901 հազար):

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ հանդիսացող /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը 2022 թվականի տարեվերջի համեմատ աճել է 17,3%-ով, իսկ ֆիզիկական անձ հանդիսացող բաժանորդների քանակը՝ 6,4%-ով:

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ բաժանորդների տեսակի

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների և նրանց մասնաբաժինների (%)

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ հանդիսացող /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների մեջ գերակշռում են «Յուլբոմ» ընկերության բաժանորդները (շուրջ 125 հազար՝ ընդհանուր բաժանորդների 39.1%-ը): 2023 թվականի ընթացքում «Յուլբոմ» ընկերության կողմից ներգրավվել են նաև առավել շատ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձինք /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդներ (շուրջ 27,3 հազար):

Այսպիսով.

- 2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ շարժական կապի, ներառյալ՝ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի ծառայությունների առավել մեծ բաժանորդային բազա ունի «USU Դայաստան» ընկերությունը, որը նախորդ տարվա ընթացքում ներգրավվել է նաև առավել շատ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդներ,
- շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների մեջ առավել մեծ բաժանորդային բազա ունի «Յուլբոմ» ընկերությունը, որը նախորդ տարվա ընթացքում ներգրավվել է նաև առավել շատ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդներ:
- նախորդ տարվա ընթացքում շարժական կապի առավել շատ բաժանորդներ ներգրավվել են «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության կողմից:

Ամփոփելով, շարժական կապի ծառայությունների շուկայի զարգացման վերը նկարագրված միտումները, շուկայում առավել փոքր 2 օպերատորների մասնաբաժինների աճի դինամիկան, ինչպես նաև տվյալ շուկայի տարբեր սեգմենտներում շարժական կապի տարբեր օպերատորների առաջատար դիրքերը վկայում են նշված շուկայում առկա արդյունավետ և բարձր մրցակցային միջավայրի, իսկ շարունակաբար աճող շարժական լայնաշերտ ինտերնետի ծավալներն ու կշիռները՝ նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառման և ծառայությունների հասանելիության զարգացման արդյունավետության մասին:

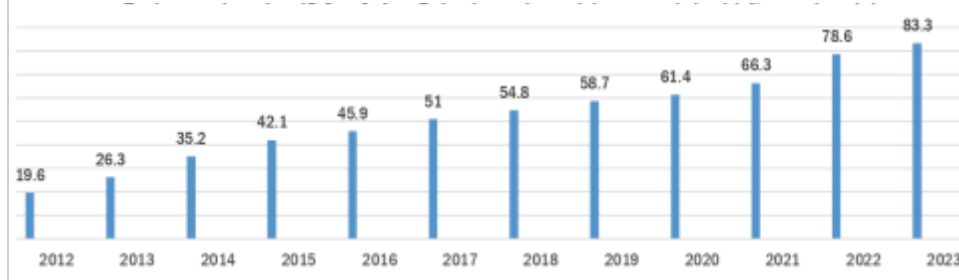

- հանրապետությունում գործում է հանրային ամրակցված կապի 200 լիցենզավորված օպերատոր (167-ը մարզերում և 33-ը Երևանում), այդ թվում՝ ամրակցված հեռախոսակապի ծառայություններ մատուցող 13 օպերատոր, որոնցից 4-ը («Տելեկոմ Արմենիա», «Յուքոմ», «ՋիԷՆՍի-Ալֆա» և «Քրոսսնեթ» ընկերություններ) ծառայություններ են մատուցում հանրային ամրակցված հեռախոսային ցանցի տարածաշրջանային (աշխարհագրական) կողերով: Նախորդ տարվա ընթացքում հանձնաժողովի կողմից լիցենզավորվել են 12 օպերատորներ՝ 6-ական Երևանում և մարզերում գործունեություն իրականացնելու նպատակով:
- ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների թվաքանակը 2023 թվականի տարեվերջին կազմել է 545 876, նախորդ տարվա համեմատ աճելով շուրջ 7%-ով (35 հազար բաժանորդով), ինչը կանխատեսվել էր 2023 թվականի գործունեության ծրագրով:
- ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մանրածախ շուկայում գերակշռել են օպտիկամանրաթելային (FTTx) տեխնոլոգիայից օգտվող բաժանորդները (454 613), որոնց տեսակարար կշիռը շարունակաբար աճում է և 2023 թվականի տարեվերջին կազմել է 83,3%: Նախորդ տարվա համեմատ օպտիկամանրաթելային հասանելիության բաժանորդների թվաքանակն աճել է 13,3%-ով (շուրջ 53,3 հազարով), ինչով պայմանավորված 18%-ով նվազել է լարային xDSL տեխնոլոգիայով ինտերնետի բաժանորդների թվաքանակը (ներկայումս կազմում է 50,9 հազար): Ստորև բերված են ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի (այդ թվում՝ օպտիկամանրաթելային) ծառայությունների շուկայի մասնաբաժիններն ու բաժանորդների թվաքանակի դինամիկան.

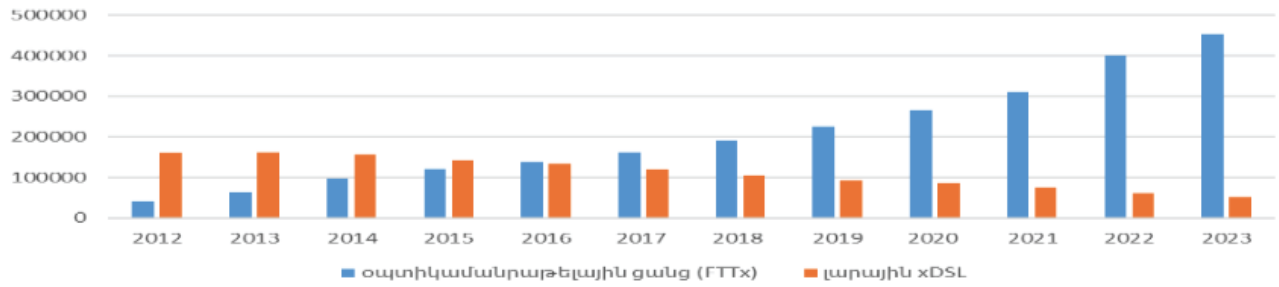
Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի և օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների քանակը (%)

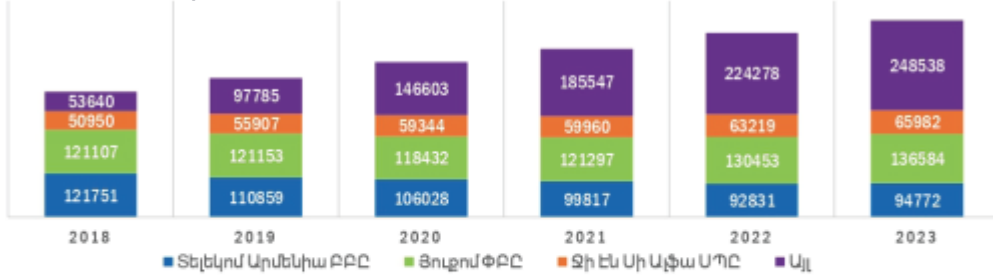
Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների կշիռը ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակում (%)

Օպտիկամանրաթելային ցանցով և xDSL տեխնոլոգիայով բաժանորդների քանակի համեմատական աղյուսակ 2012-2023 թվականներ

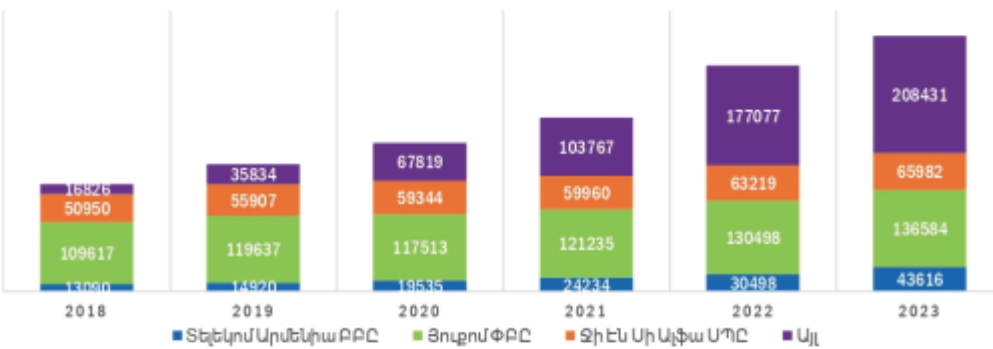
Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների շուկայի մասնաբաժինները (%)

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետ ծառայությունների շուկայի մասնաբաժինները (%)

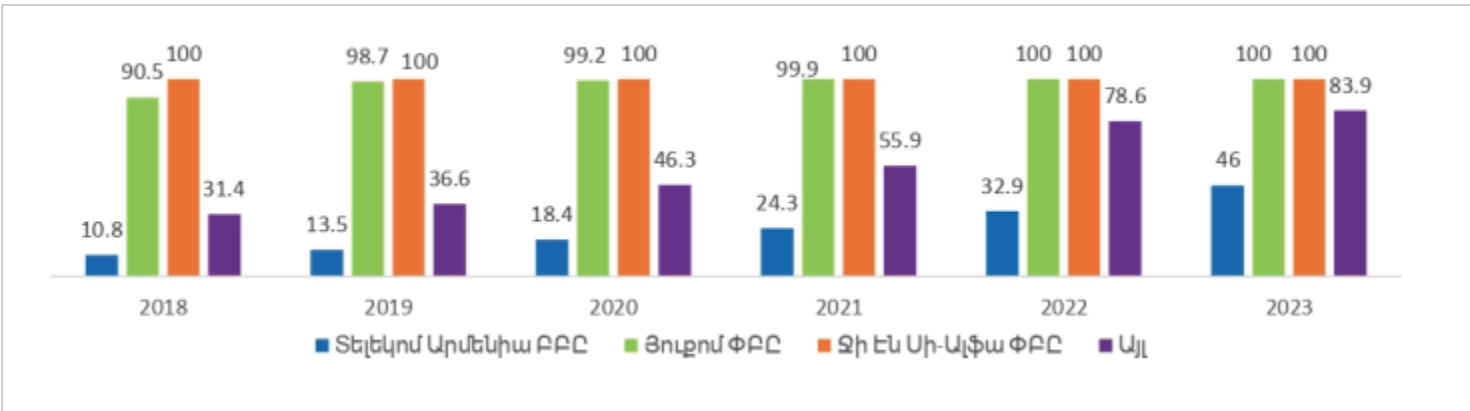

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի՝ հատկապես օպտիկամանրաթելային հասանելիության ընդլայնմանը և բաժանորդների քանակի աճին զուգահեռ, տվյալ բաժանորդների տեսակարար կշռում շարունակաբար աճում են նաև ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայություններ մատուցող և տվյալ շուկայում առավել փոքր մասնաբաժիններ ունեցող օպերատորների մասնաբաժինները (2018-2023 թվականների համեմատությամբ՝ 3-ից 5 անգամ): Եթե 2018 թվականին այդ ծառայությունների շուկայում 85-90%-ը կազմում էին երեք առավել խոշոր օպերատորների («Տելեկոմ Արմենիա», «Յուքոմ», «ՋիԷՆՍի- Ալֆա») բաժանորդները, ապա 2023 թվականին արդեն վերջիններիս ընդհանուր մասնաբաժինը տվյալ ծառայությունների շուկայում էապես նվազել է և կազմում է շուրջ 55%՝ ինչը վկայում է ամրակցված լայնաշերտ և առավելապես օպտիկամանրաթելային տեխնոլոգիայի հիման վրա մատուցվող ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների շուկայում առկա արդյունավետ մրցակության և դրա զարգացման դրական միտումների մասին:

«Յուքոմ» և «ՋիԷՆՍի-Ալֆա» ընկերությունների ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բոլոր բաժանորդները օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետ ծառայությունների բաժանորդներ են, «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության դեպքում՝ ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների 46%-ն է հանդիսանում օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետից օգտվող, իսկ ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայություններ մատուցող մյուս օպերատորների դեպքում՝ 83,9%-ը: Միաժամանակ, 2018-2023 թվականների ընթացքում բոլոր օպերատորների մոտ շարունակաբար աճում են օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների տեսակարար կշիռներն ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակում (դիագրամները՝ ստորև):

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակում՝ ըստ օպերատորների (%)

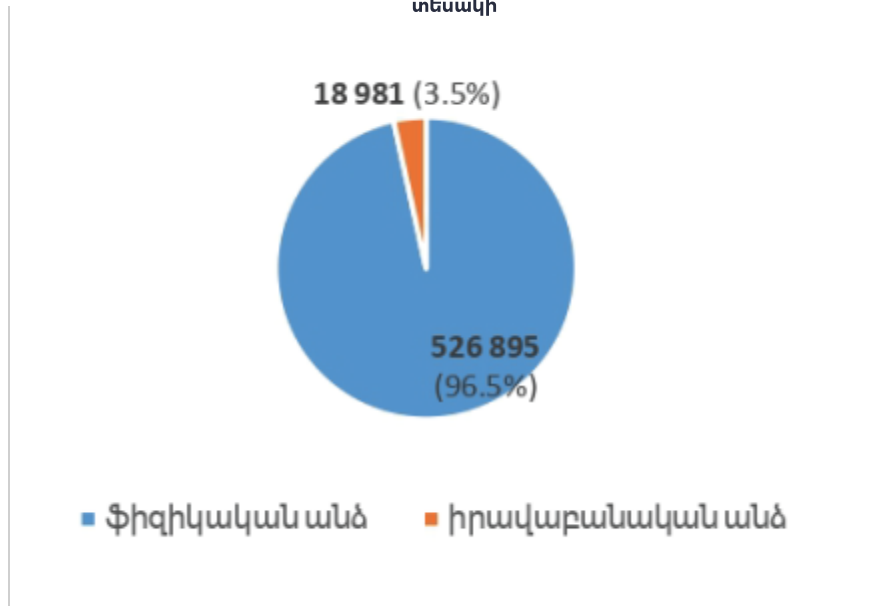
2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետ ծառայությունների շուկայում գերակշռում են «Յուքոմ» ընկերության բաժանորդները (շուրջ 136,5 հազար՝ շուկայի 25-30%-ը), իսկ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի առավել շատ բաժանորդներ Նախորդ տարվա ընացքում ներգրավվել են «Տելեկոմ Արմենիա» ընկերության կողմից (շուրջ 13,1 հազար):

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետի բաժանորդների 3,5%-ը կազմում են իրավաբանական անձինք (շուրջ 19 հազար, որից 15,7 հազարը՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիության), իսկ 97%-ը՝ ֆիզիկական անձինք (շուրջ 527 հազար, որից 438,9 հազարը՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիության):

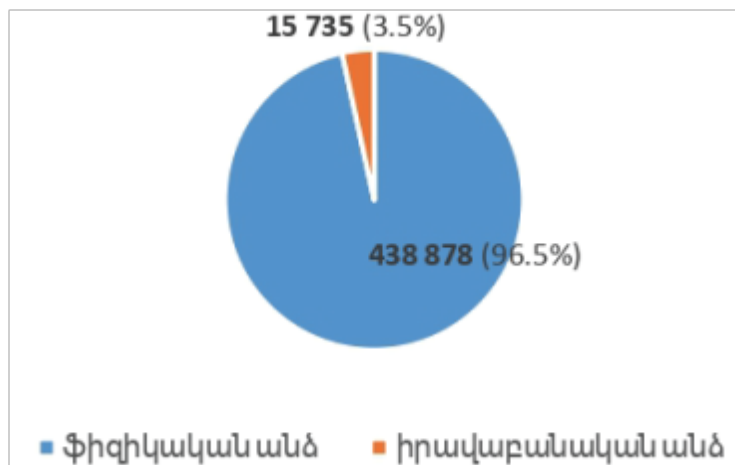
Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ հանդիսացող /ԲԻԶՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը 2022 թվականի տարեվերջի համեմատ աճել է 9,5%-ով, ֆիզիկական անձ հանդիսացող բաժանորդների քանակը՝ 6,8%-ով:

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի իրավաբանական անձ հանդիսացող /ԲԻԶՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը 2022 թվականի տարեվերջի համեմատ աճել է 15,2%-ով, իսկ ֆիզիկական անձ հանդիսացող բաժանորդների քանակը՝ 13,2%-ով: Դիագրամները բերված են ստորև.

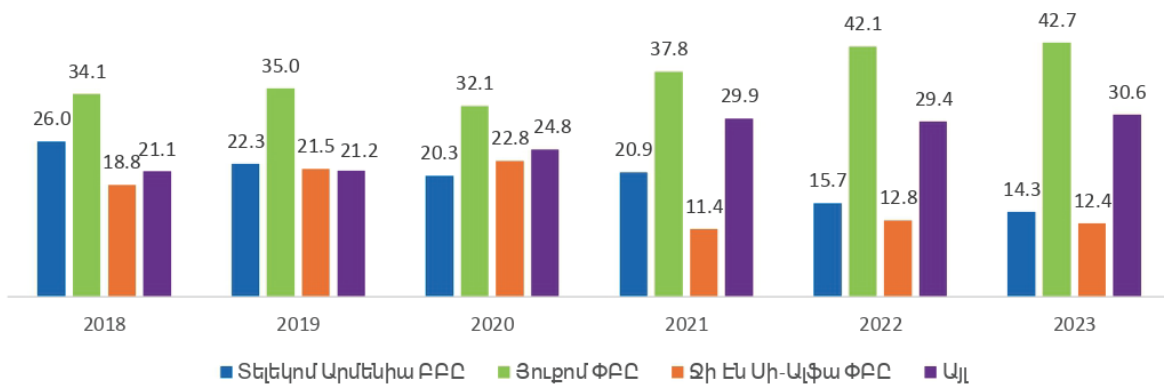
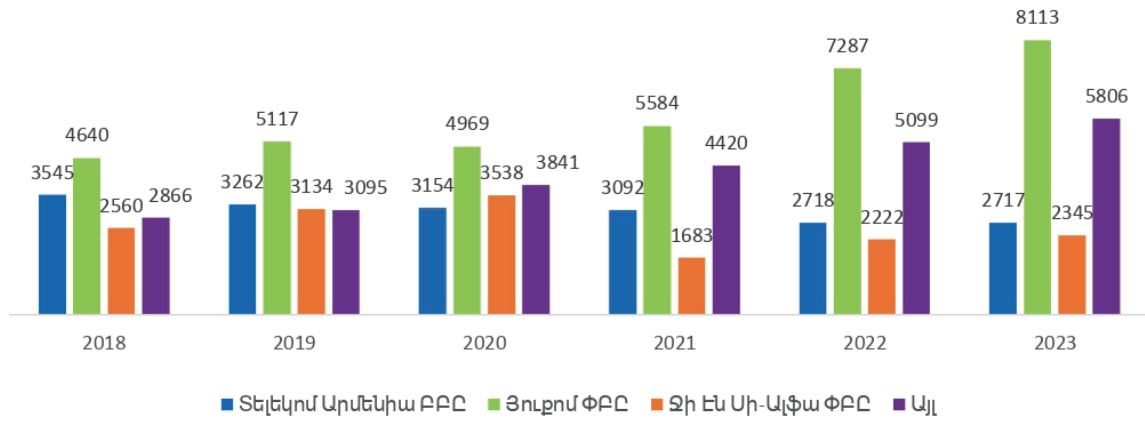
Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ բաժանորդների տեսակի

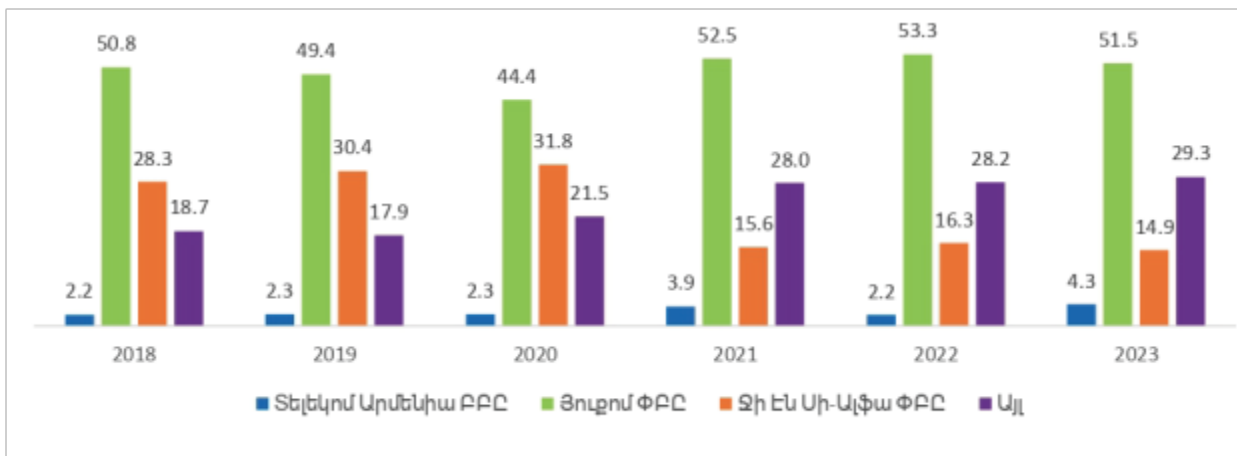
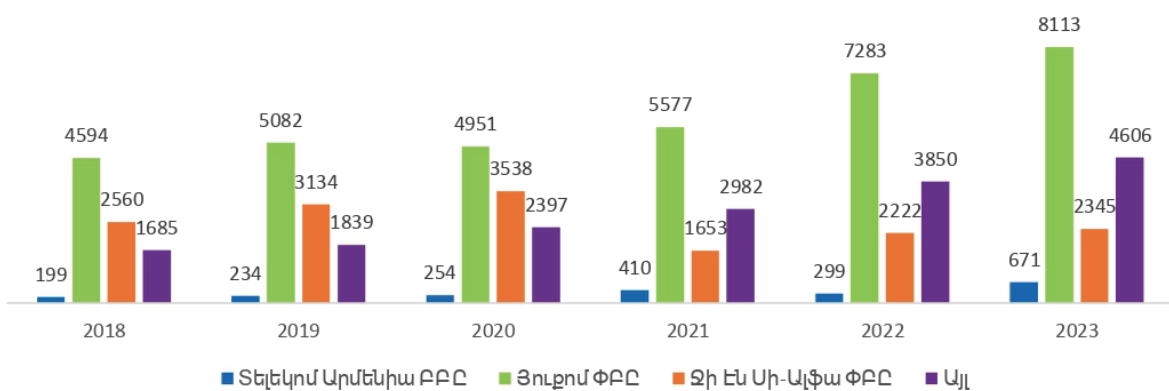
Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների քանակը՝ ըստ բաժանորդների տեսակի

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների և նրանց մասնաբաժինների (%)

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների քանակը՝ ըստ օպերատորների և նրանց մասնաբաժինների (%)

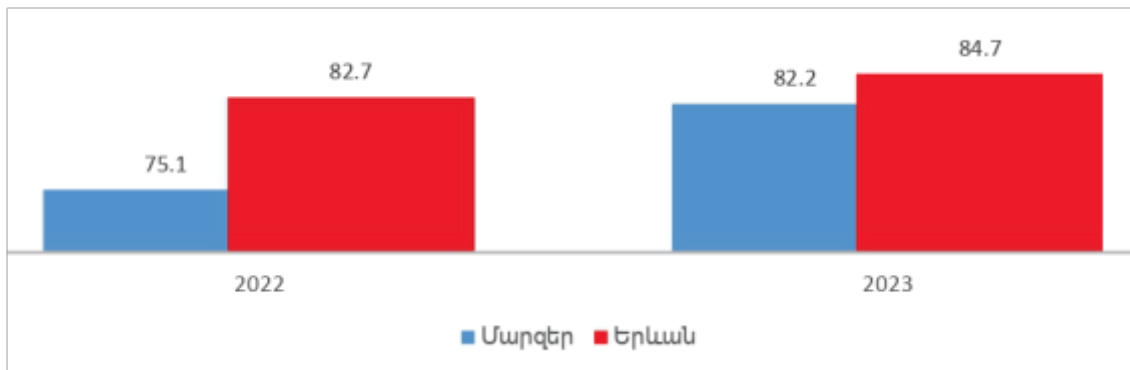

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետի իրավաբանական անձ /ԲԻԶՆԵՍ/ բաժանորդների մեջ գերակշռում են «Յուքոմ» ընկերության բաժանորդները (շուրջ 8,1 հազար՝ շուկայի 42.7-ից 51.6%-ը): 2023 թվականի ընթացքում «Յուքոմ» ընկերության կողմից ներգրավվել են նաև առավել շատ ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի իրավաբանական անձինք /ԲԻԶՆԵՍ/ բաժանորդներ (շուրջ 830):

Հանրապետության մարզերում ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի և օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների թվաքանակները նախորդ տարվա համեմատ աճել են համապատասխանաբար 8.7% և 18.9%-ով, իսկ Երևան քաղաքում՝ 4.6% և 7.1%-ով: Այսինքն, ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետի բաժանորդների աճը նախորդ տարվա համեմատ մարզային բնակավայրերում շուրջ 2 անգամ ավելի է, քան Երևանում, ինչը մարզերում ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության զարգացման դրական ցուցիչ

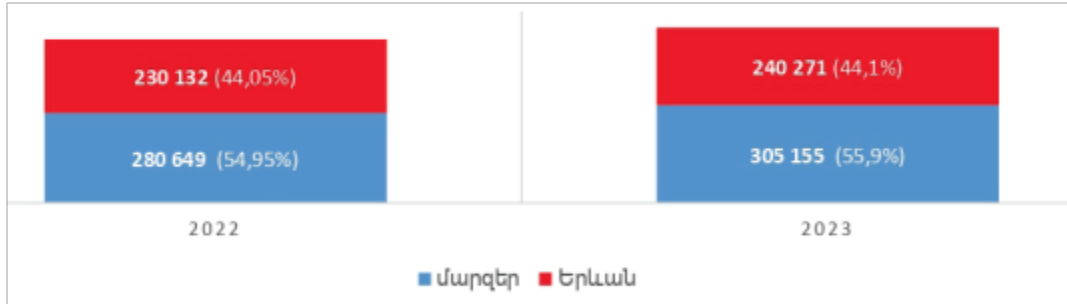
է: Զուգահեռաբար, 2022 թվականի համեմատ, թե մարզային բնակավայրերում, և թե Երևանում աճել են նաև օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների կշիռներն ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների մեջ, ընդ որում, նախորդ տարվա համեմատ մարզերում այդ կշռի աճն էապես ավելին է (75.1%-ից 82.2%), քան Երևանում (82.7%-ից 84.7%):

Օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների կշիռը ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների մեջ մարզերում և Երևանում (%)

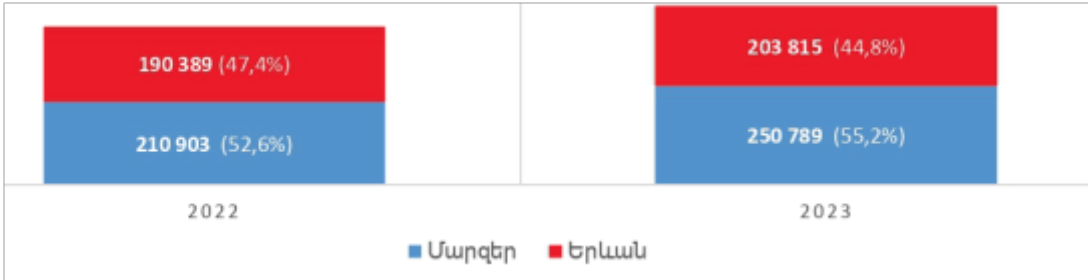

Հանրապետության մարզային բնակավայրերի և Երևան քաղաքի բնակչության հարաբերակցության (63%/37%) համատեքստում հարկ է նկատել, որ վերջին տարիներին մարզային բնակավայրերում ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության զարգացման դրական դինամիկայով պայմանավորված՝ ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիության) ինտերնետի բաժանորդների թվաքանակի մեջ շարունակաբար աճում է մարզային բնակավայրերի բաժանորդների կշիռը, որի արդյունքում ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների բաշխվածությունը մարզային բնակավայրերում և Երևանում կազմում է 55%/45%: Նշված հանգամանքն ու 2022-2023 թվականներին մարզերում և Երևանում ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիության) բաժանորդների, դրանցում մարզային բնակավայրերի բաժանորդների կշռի և մարզերում դրանց աճերի տեմպերը վկայում են վերջին տարիներին հանրապետությունում (Երևանում և մարզերում) ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիության համաչափ զարգացման և համադրելի բաշխվածության դրական դինամիկայի մասին:

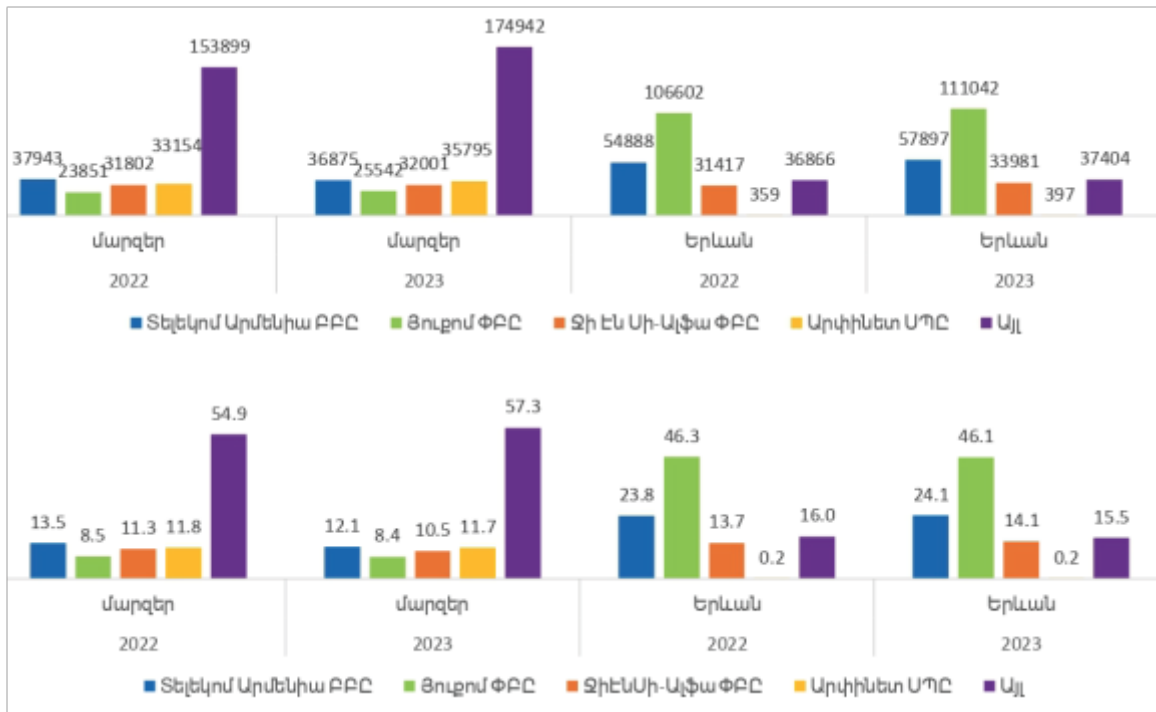
Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների բաշխվածությունը մարզերում և Երևանում (բաժանորդների քանակ և հարաբերակցություն)

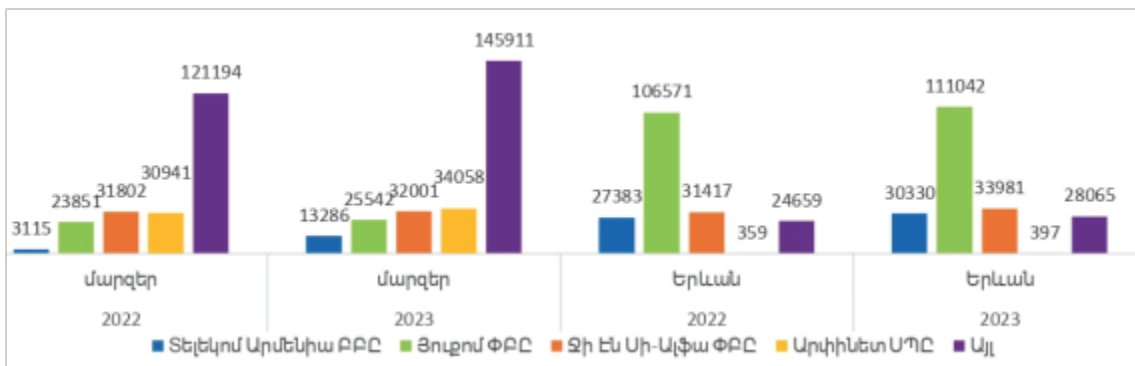
Օպտիկամանրաթելային հասանելիության ինտերնետի բաժանորդների բաշխվածությունը մարզերում և Երևանում (բաժանորդների քանակ և հարաբերակցություն)

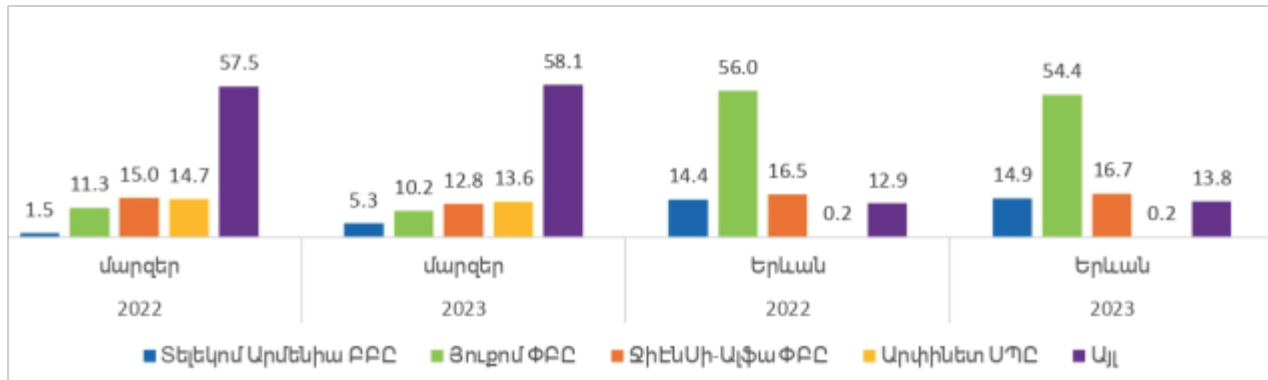

Ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի բաժանորդների բաշխվածությունը մարզերում և Երևանում (ըստ օպերատորների) և շուկայի մասնաբաժինները (%)

Օպտիկամանրաթելային հասանելիության ինտերնետի բաժանորդների բաշխվածությունը մարզերում և Երևանում (ըստ օպերատորների) և շուկայի մասնաբաժինները (%)

2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ հանրապետության մարզերում ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների բաժանորդների շրջանում առավել մեծ թիվ են կազմում «Տեղեկում Արմենիա» ընկերության (շուրջ 36,9 հազար), իսկ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի բաժանորդների շրջանում՝ «Արփինետ» ընկերության (շուրջ 34 հազար) բաժանորդները:

Միաժամանակ, Երևանում ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի) բաժանորդների շրջանում գերակշռում են «Ցուքում» ընկերության (շուրջ 111 հազար) բաժանորդները:

Նախորդ տարվա ընացքում հանրապետության մարզերում օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի առավել շատ բաժանորդներ ներգրավվել են «Տեղեկում Արմենիա» ընկերության կողմից (շուրջ 10,2 հազար), իսկ Երևանում՝ «Ցուքում» ընկերության կողմից (շուրջ 4,4 հազար):

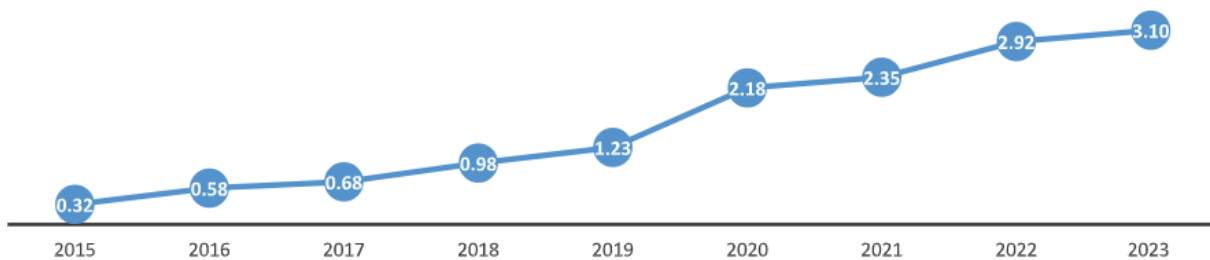
Այսպիսով.

- 2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ (ներառյալ՝ օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետ ծառայությունների, ինչպես նաև տվյալ ծառայությունների իրավաբանական անձ /ԲԻՉՆԵՍ/ բաժանորդների առավել մեծ բաժանորդային բազա ունի «Ցուքում» ընկերությունը.
- Նախորդ տարվա ընացքում օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի առավել շատ բաժանորդներ ներգրավվել են «Տեղեկում Արմենիա» ընկերության կողմից, որն ունի նաև հանրապետության մարզերում ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների առավել մեծ բաժանորդային բազան,
- ամրակցված կապի լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների շուկայի բոլոր սեգմենտներում «ՋիէնՍի-Ալֆա» ընկերությունը շարունակաբար պահպանում է իր մրցակցային դիրքը.
- հանրապետության մարզերում օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ ինտերնետի առավել մեծ բաժանորդային բազա ունի «Արփինետ» ընկերությունը:

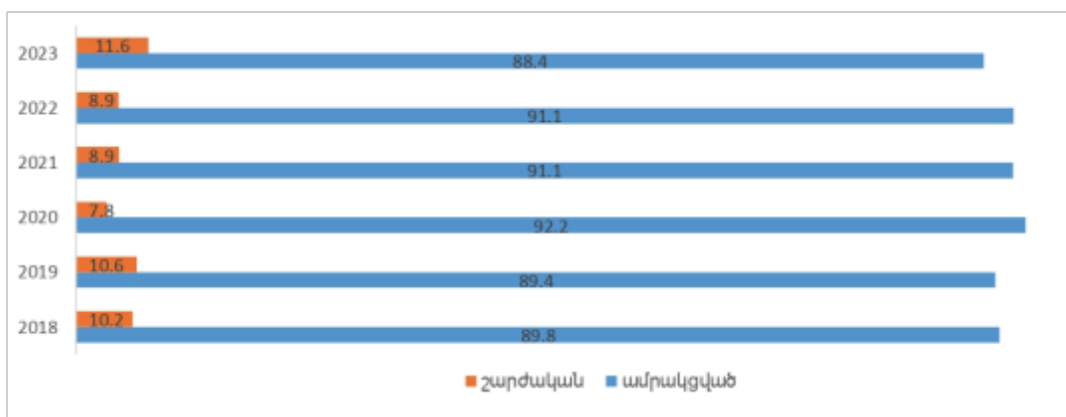
Ամփոփելով, ամրակցված կապի լայնաշերտ ինտերնետ ծառայությունների շուկայի զարգացման վերը նկարագրված միտումները, շուկայում առավել փոքր մասնաբաժին ունեցող օպերատորների մասնաբաժինների աճի դինամիկան, ինչպես նաև տվյալ շուկայի տարբեր սեգմենտներում ամրակցված կապի տարբեր օպերատորների առաջատար կամ մրցունակ դիրքերը վկայում են նշված շուկայում առկա արդյունավետ մրցակցության, դինամիկ զարգացող մրցակցային միջավայրի, իսկ հանրապետությունում (այդ թվում՝ առանձին վերցված Երևանում և մարզերում) ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի ծավալների, դրանցում օպտիկամանրաթելային տեխնոլոգիայի կշիռների աճի տեմպերը՝ հանրապետությունում (Երևանում և մարզերում) ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի հասանելիության համաչափ զարգացման տեմպերի՝ նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառման, ծառայությունների հասանելիության ընդլայնման արդյունավետության մասին:

2023 թվականին հանրապետությունում ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալը կազմել է 3,1 Էկզաբայթ (նախորդ տարվա համեմատ աճելով 6,2%-ով), այդ թվում՝ ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետինը՝ 2,74 Էկզաբայթ (աճելով 3%-ով), շարժական լայնաշերտ ինտերնետինը՝ 0,36 Էկզաբայթ (աճելով 38,5%-ով), ինչը կանխատեսվել էր 2023 թվականի գործունեության ծրագրով: Ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի կապի օգտագործման ծավալի 89,8%-ը կազմում է ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի, իսկ 10,2%-ը՝ շարժական լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները:

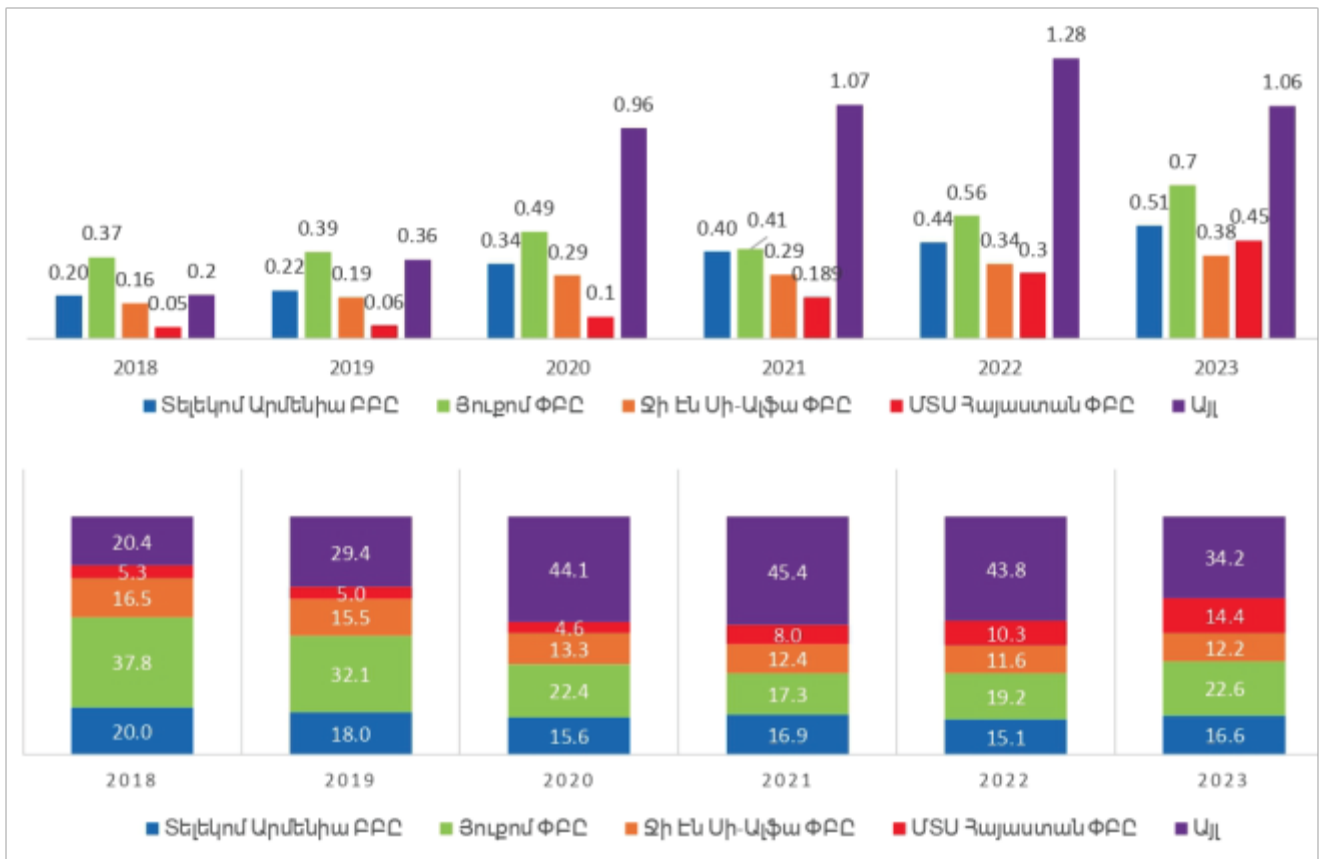
Ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները (Էկզաբայթ)

Ամրակցված և շարժական լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման կշիռները (հարաբերակցությունը, %)

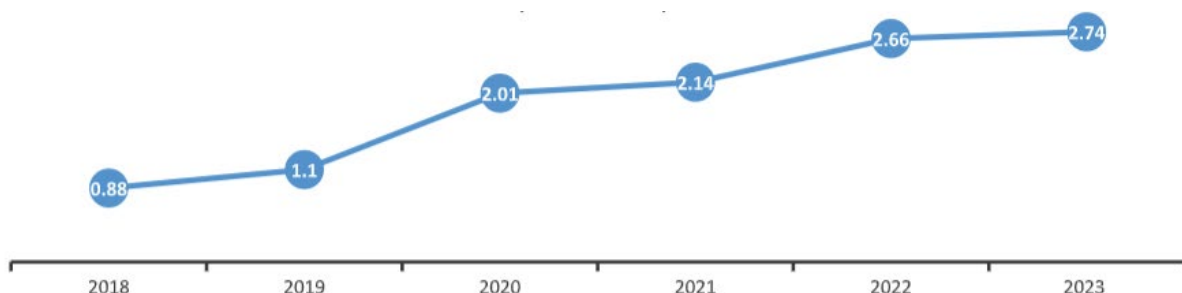
Ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները՝ ըստ օպերատորների (Էկզաբայթ) և օգտագործման ծավալում օպերատորների կշիռը (%)

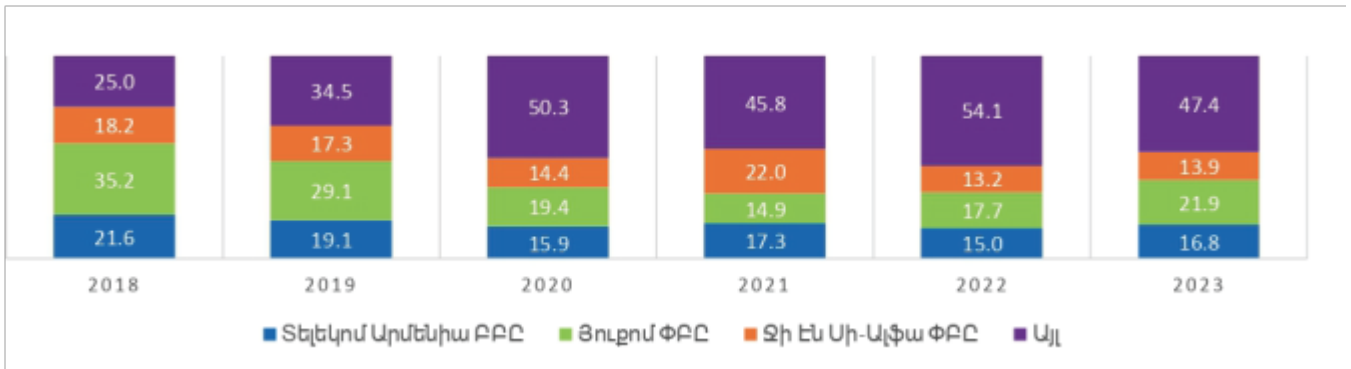
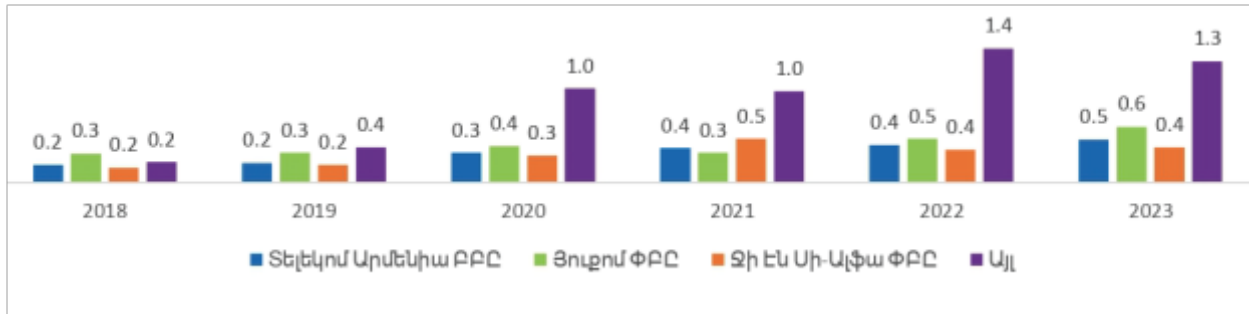
Ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ընդհանուր ծավալում առավել մեծ մասնաբաժին է կազմում «Յուլբոմ» ընկերության բաժանորդների կողմից օգտագործված ինտերնետի ընդհանուր ծավալը՝ ընդհանուր 0,7 Էկզաբայթ (22,6%-ը):

Ընդհանուր (ամրակցված և շարժական կապ) լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալների մեջ շարունակաբար աճում է նաև դրանցում թե ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետ ծառայություններ մատուցող և տվյալ շուկայում առավել փոքր մասնաբաժիններ ունեցող օպերատորների, և թե «ՄՏՍ Հայաստան» ընկերության կշիռը (2018-2023 թվականների համեմատությամբ համապատասխանաբար՝ 1,7 և 2,7 անգամ):

Ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները՝ ըստ օպերատորների (Էկզաբայթ) և օգտագործման ծավալում օպերատորների կշիռը (%)

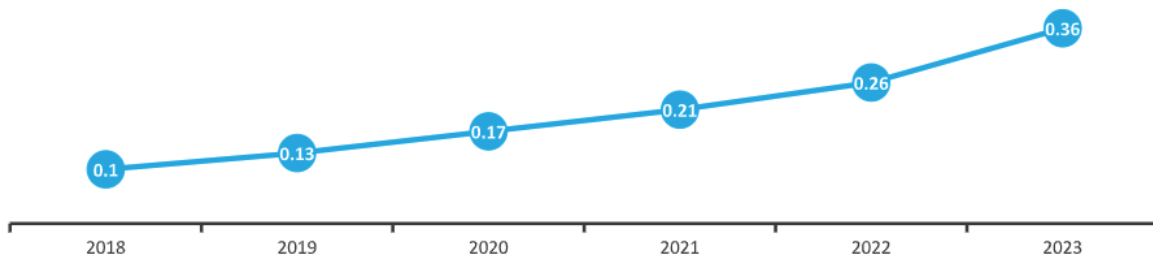
Ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները՝ ըստ օպերատորների (Էկզաբայթ) և օգտագործման ծավալում օպերատորների կշիռը (%)

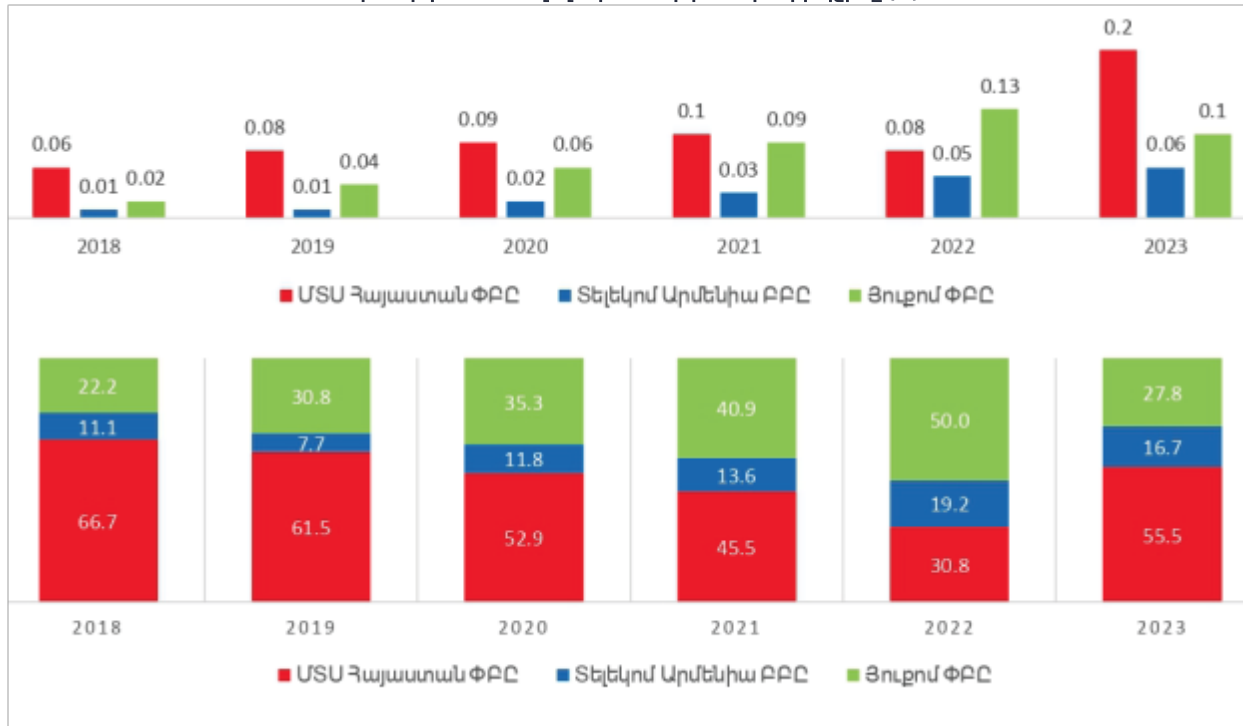
Ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ընդհանուր ծավալում առավել մեծ մասնաբաժին է կազմում «Յուլբոմ» ընկերության բաժանորդների կողմից օգտագործված ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի ընդհանուր ծավալը՝ ընդհանուր 0,6 Էկզաբայթ (21,9%-ը):

Ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալների աճին զուգահեռ շարունակաբար աճում է նաև դրանցում ամրակցված լայնաշերտ ծառայություններ մատուցող և տվյալ շուկայում առավել փոքր մասնաբաժիններ ունեցող օպերատորների կշիռը (2018-2023 թվականների համեմատությամբ՝ 2 անգամ): Եթե 2018 թվականին ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ընդհանուր ծավալի 70%-ը կազմում էին երեք առավել խոշոր օպերատորների («Տելեկոմ Արմենիա», «Յուլբոմ», «Ջի Էս Սի-Ալֆա») բաժանորդների կողմից օգտագործված ընդհանուր ամրակցված լայնաշերտ ինտերնետի ծավալները, ապա 2023 թվականին արդեն վերջիններիս ընդհանուր մասնաբաժինը կազմում է շուրջ 52,5%, ինչն էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի հատկապես ամրակցված լայնաշերտ (առավելապես օպտիկամանրաթելային հասանելիությամբ) ինտերնետ ծառայությունների շուկայում մրցակցության, ենթակառուցվածքների ու ծառայությունների հասանելիության զարգացման դրական ցուցանիշ է:

Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ընդհանուր ծավալները (Էկզաբայթ)

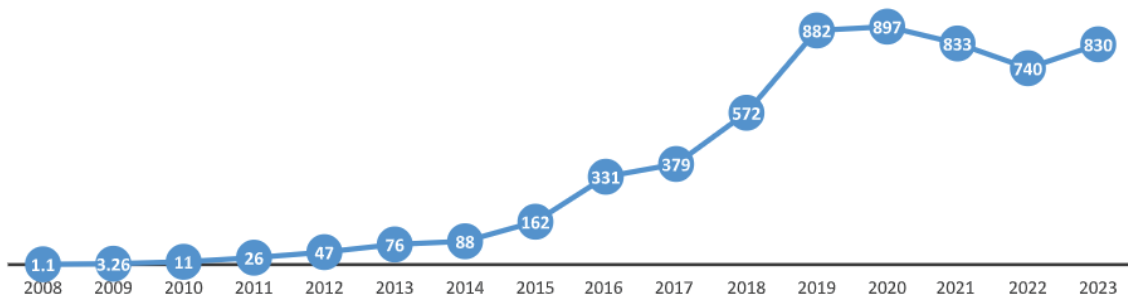
Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ծավալները՝ ըստ օպերատորների (Էկզաբայթ) և օգտագործման ծավալներում օպերատորների կշիռը (%)

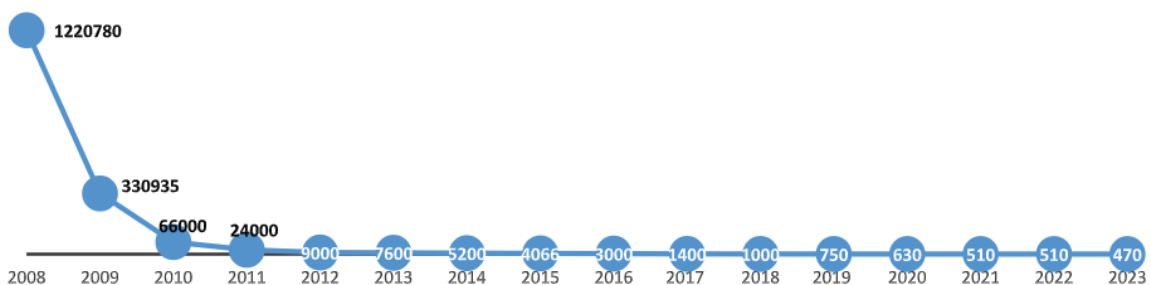
Շարժական լայնաշերտ ինտերնետի օգտագործման ընդհանուր ծավալում առավել մեծ մասնաբաժին է կազմում «USU Հայաստան» ընկերության բաժանորդների կողմից օգտագործված շարժական լայնաշերտ ինտերնետի ընդհանուր ծավալը՝ ընդհանուր 0,2 Էկզաբայթ (55,5%-ը):

2023 թվականի տարեվերջի դրությամբ միջազգային «ԱՅՓԻ» տարանցման հոսքերի թողունակությունը հանրապետությունում կազմել է շուրջ 830 Գբիթ/վ, որն անել է 12,2%-ով, ինչով պայմանավորված 8%-ով նվազել է 1 Մբիթ/վ արագությամբ տարանցիկ «ԱՅՓԻ» հոսքի միջին շուկայական (մեծածախ) գինը՝ կազմելով 470 դրամ (դիագրամները՝ ստորև):

Միջազգային IP տարանցման ծառայության հոսքերի թողունակությունը (Գբիթ/վ)

Միջազգային IP տարանցման ծառայության (մեծածախ) գնի դինամիկան (1Մ բիթ/վ/դրամ)

5

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

«Փոստային կապի մասին» օրենքի համաձայն՝ 2007 թվականից սկսած հանձնաժողովին է վերապահվել նաև փոստային կապի ունիվերսալ ծառայությունների սակագների սահմանման (վերանայման) իրավասությունը:

2023 թվականի հունիսի 14-ից ուժի մեջ մտած «Փոստային կապի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքով փոփոխություն է կատարվել սակագնային կարգավորման ենթակա ունիվերսալ ծառայությունների ցանկում: Մասնավորապես, փոստային կապի ունիվերսալ ծառայությունների շրջանակը կրճատվել է՝ սահմանափակվելով ներհանրապետական հասարակ և գրանցված նամակագրական դթակցության (նամակներ, փոստային բացիկներ, փաթեթներ և փոքր փաթեթներ) առաքման ծառայություններով, իսկ ներհանրապետական մինչև 20 կիլոգրամ քաշով ծանրոցների, գյուղական բնակավայրերում պաշտոնական պարբերականների և «Փաստաթղթերի հատուկ առաքման մասին» օրենքով սահմանված փաստաթղթերի հատուկ առաքման ծառայությունները հանվել են ունիվերսալ ծառայությունների ցանկից և այլևս չեն հանդիսանում սակագնային կարգավորման ենթակա ծառայություններ: Վերանայվել են նաև նամակագրական թղթակցության տեսակների դասակարգումը: Նշված փոփոխություններին համապատասխան՝ փոփոխություններ են կատարվել հանձնաժողովի 2022 թվականի ապրիլի 27-ի «Հայփոստ» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից մատուցվող փոստային կապի ունիվերսալ ծառայությունների սակագները սահմանող N°165-Ն որոշման մեջ:

6

ԿԱՐԳԱՎՈՐՎՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կարգավորվող ընկերությունների կողմից հանձնաժողով ներկայացվող ֆինանսական հաշվետվությունների վերլուծության արդյունքները հիմք են հանդիսանում կարգավորմանը վերաբերող հիմնավորված որոշումների ընդունման, սակագների սահմանման ու վերանայման, ներդրումային ծրագրերի իրականացման ընթացքի գնահատման և լիցենզիայի պայմանների վերահսկման համար, ինչպես նաև հնարավորություն են տալիս ձևավորել կարգավորվող ընկերությունների ֆինանսատնտեսական ցուցանիշների համապատասխան վիճակագրական բազա:

2023 թվականի ընթացքում Էներգետիկայի բնագավառի և ջրային ոլորտի կարգավորվող ընկերությունները, «Ջայփոստ», «Չարավկովկասյան երկաթուղի» փակ բաժնետիրական և «Տելեկոմ Արմենիա» բաց բաժնետիրական ընկերությունները հանձնաժողովի սահմանած ձևերով և պարբերականությամբ ներկայացրել են ֆինանսական հաշվետվություններ, որոնց հիման վրա կատարվել է վերջիններիս ֆինանսական վիճակի և գործունեության արդյունքների վերլուծություն:

Երաշխավորված մատակարարի հետ Էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայում պայմանագիր կնքած սպառողների կողմից սպառված Էլեկտրաէներգիայի դիմաց գումարների հավաքագրման և Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի արտադրող կայաններին և ծառայություններ մատուցող ընկերություններին «Չայաստանի Էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից սահմանված կարգով և ժամկետներում վճարումների գործընթացը վերահսկելու նպատակով հանձնաժողովն ամսական արդյունքներով ստացել, վերլուծել և ամփոփել է «Չայաստանի Էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության հատուկ հաշիվներում դրամական միջոցների շարժի վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

2023 թվականի փետրվարի 1-ից ուժի մեջ են մտել հանձնաժողովի 2022 թվականի դեկտեմբերի 28-ի N561-Ն որոշմամբ էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի առևտրային կանոններում լրացված հաշվեկշռման և հաճախականության կարգավորման նպատակով երկրորդային և երրորդային պահուստի ապահովման ծառայության, ինչպես նաև հաշվեկշռման ծառայություն մատուցող արտադրողի հատուկ հաշվի ինստիտուտի ներդրմանն առնչվող իրավակարգավորումները, որոնց համապատասխան, հանձնաժողովի 2023 թվականի մարտի 29-ի N92-Ա որոշմամբ համաձայնություն է տրվել «Երևանի ջերմաէլեկտրակենտրոն» և «Արդշինբանկ» փակ բաժնետիրական ընկերությունների միջև կնքված՝ «Երևանի ջերմաէլեկտրակենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության հատուկ հաշվի վարման մասին պայմանագրին: Միաժամանակ, հաշվեկշռման ծառայություն մատուցող արտադրողի հատուկ հաշվում դրամական միջոցների մուտքերի և ելքերի շրջանառության, ինչպես նաև վերջինիս կողմից երկրորդային և երրորդային պահուստ ապահովող արտադրողներից ձեռքբերված հզորության (էլեկտրական էներգիայի) դիմաց վճարումների կատարման ժամկետների նկատմամբ՝ էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի առևտրային կանոններով սահմանված կարգավորումներին համապատասխանությունը վերահսկելու նպատակով, հանձնաժողովի 2023 թվականի հունիսի 7-ի N197-Ա որոշմամբ սահմանվել է «Երևանի ջերմաէլեկտրակենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից հանձնաժողով ներկայացվող՝ հատուկ հաշվում դրամական միջոցների շարժի վերաբերյալ տեղեկատվության ձևը: Հաշվետու տարվա հետագա ամիսներին հանձնաժողովն ամսական արդյունքներով ստացել, վերլուծել և ամփոփել է նաև «Երևանի ջերմաէլեկտրակենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության հատուկ հաշիվներում դրամական միջոցների շարժի վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

Էլեկտրաէներգետիկական, գազամատակարարման համակարգերի և ջրային ոլորտի կարգավորվող ընկերությունների գործունեության մասին հանրությանն իրազեկելու նպատակով 2023 թվականին ևս ամփոփվել է հիշյալ ընկերությունների կողմից ներկայացվող տեխնիկատնտեսական տեղեկատվությունը և հրապարակվել հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում:

7

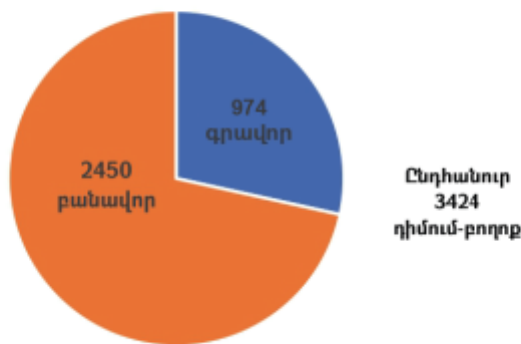
ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

7.1 ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

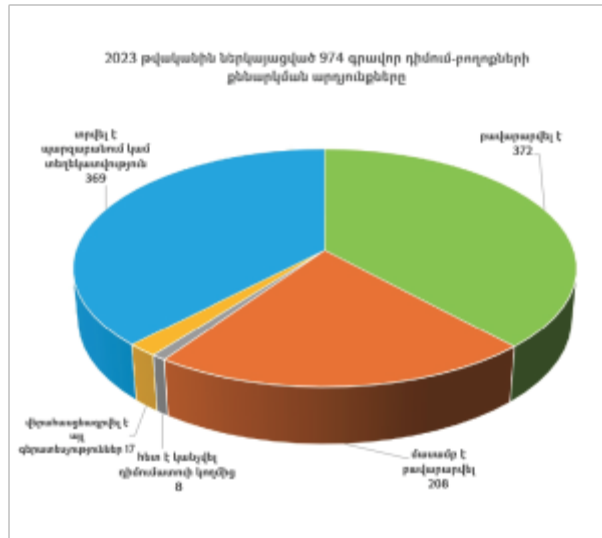
Հանձնաժողովը, հավատարիմ մնալով սպառողներին հուզող հարցադրումներին պատշաճ պարզաբանումներ, իսկ դիմում-բողոքներին՝ առավել արդյունավետ լուծումներ առաջարկելու իր որդեգրած քաղաքականությանը, 2023 թվականին ևս սպառողներից ստանալով հանրային ծառայությունների ոլորտում հնարավոր իրավախախտման վերաբերյալ դիմում-բողոքներ, դրանք քննարկել է «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

Հաշվետու տարում հանձնաժողով է ներկայացվել 3424 դիմում-բողոք, որոնցից 974-ը՝ գրավոր, իսկ 2450-ը՝ բանավոր:

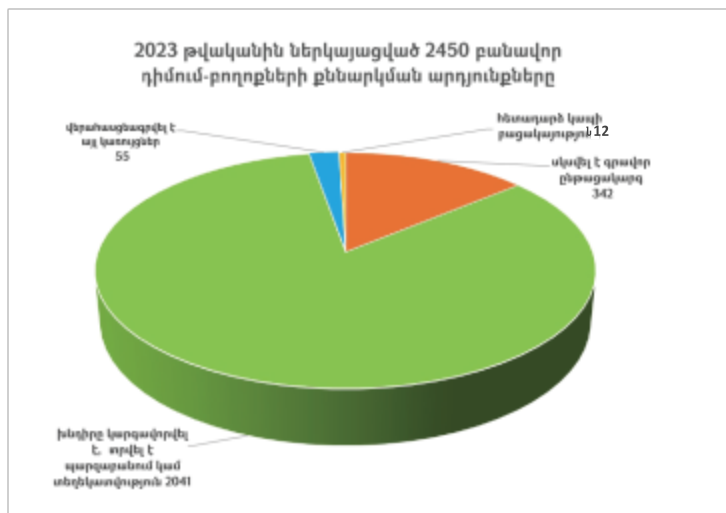
2023 թվականին հանձնաժողով ներկայացված դիմում-բողոքների քանակները

Գրավոր ներկայացված 974 դիմում-բողոքից 372-ը բավարարվել է, 208-ը մասամբ է բավարարվել, 24 դիմում-բողոքի դեպքում տրվել է տեղեկատվություն, 8-ի դեպքում դիմող անձինք խնդրել են դադարեցնել հետագա ընթացքը՝ հայտնելով խնդրի կարգավորման մասին, 17-ը վերահասցեագրվել է այլ իրավասու մարմիններին, իսկ 345 դիմում-բողոքի դեպքում «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 36-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված կարգով դիմող անձանց տրվել են համապատասխան գրավոր պարզաբանումներ (դիմում-բողոքը ներկայացվել է ոչ շահագրգիռ անձի կողմից՝ առանց լիազորագրի, ներկայացված հարցերի քննարկումը դուրս է եղել հանձնաժողովի իրավասություններից, քննարկվող հարցերի վերաբերյալ առկա է եղել վարչական կամ դատական ակտ, կամ հարցը գտնվել է վարչական կամ դատական քննության փուլում և այլն):

Բանավոր ներկայացված 2450 դիմում-բողոքից 34-ով բարձրացված խնդիրները կարգավորվել են, 949-ի դեպքում տրվել է պարզաբանում, 302 դիմում-բողոքի դեպքում առաջարկվել է գրավոր դիմել հանձնաժողով, 40-ի դեպքում՝ կարգավորվող ընկերություններին, 55-ի դեպքում՝ այլ իրավասու կառույցների, քանի որ ներկայացված հարցերի քննարկումը դուրս է եղել հանձնաժողովի իրավասությունների շրջանակից, 1058 դիմում-բողոքի դեպքում դիմող անձանց տրվել է անհրաժեշտ տեղեկատվություն, իսկ 12 դիմում-բողոքի դեպքում դիմող անձանց հետ հնարավոր չի եղել հետադարձ կապ հաստատել:

Հանձնաժողովում գործող թեժ գծի հեռախոսահամարով, ինչպես նաև հանձնաժողով այցելելով բնակիչ-սպառողները և կազմակերպությունների ներկայացուցիչները խորհրդատվություն են ստացել մատակարար-սպառող հարաբերություններում իրենց իրավունքների և պարտականությունների, դրանց խախտման դեպքում՝ անհրաժեշտ քայլերի և գործողությունների վերաբերյալ:

■ 2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողով ներկայացված դիմում-բողոքների վերլուծությունների արդյունքները հաշվի են առնվել բնական գազի մատակարարման և օգտագործման, խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման կանոնների, էլեկտրաէներգետիկական շուկայի բաշխման ցանցային կանոնների, էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայի առևտրային կանոնների լրամշակման ընթացքում, իսկ դիմում-բողոքների քննարկման ընթացքի վերաբերյալ տարեկան տեղեկատվությունը հրապարակվել է հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում:

■ Սպառողը հնարավորություն է ունեցել նաև անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալ հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքի «Տեղեկություն սպառողին» և «Չարց ու պատասխան» բաժիններից: Սպառողի իրազեկվածության մակարդակը բարձրացնելու նպատակով հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքի «Չարց ու պատասխան» բաժնում թարմացվել են դիմող անձանց կողմից հաճախակի տրվող հարցերը և դրանց պատասխանները:

■ Չանրային ծառայությունների կարգավորվող ոլորտներում ծառայությունների մատուցմանն առնչվող գրավոր և բանավոր ներկայացված դիմում-բողոքների սահմանված կարգով և ժամկետներում քննարկումը, որպես սպառողների սպասարկման որակի ցուցանիշ, մշտապես վերահսկվում է հանձնաժողովի կողմից:

7.2 ՄՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

Սպառողներին անհանգստացնող խնդիրների շարքում իր կարևորությամբ առանձնանում է կարգավորվող ընկերությունների կողմից մատուցվող ծառայությունների սպասարկման որակի սահմանված ցուցանիշների ապահովումը: Նշված գործընթացը մշտապես գտնվում է հանձնաժողովի ուշադրության առանցքում՝ ինչպես կարգավորվող ընկերությունների կողմից ներկայացվող տեղեկատվությունների վերլուծության և հանձնաժողովի կողմից տեղում իրականացվող մոնիթորինգի, այնպես և սպառողների դիմում-բողոքների ուսումնասիրության միջոցով:

Մասնավորապես, հանձնաժողովն էլեկտրական էներգիա, բնական գազ և խմելու ջուր մատակարարող ընկերություններից սպառողների սպասարկման որակի փաստացի ցուցանիշների վերաբերյալ եռամսյակային պարբերականությամբ ստացված տեղեկատվության, ինչպես նաև սպառողների դիմում-բողոքների ուսումնասիրության հիման վրա մշտական դիտարկման է ենթարկում՝

- էլեկտրական էներգիա, բնական գազ և խմելու ջուր մատակարարող ընկերությունների՝ սպառողների մատակարարման ընդհատումների քանակի և տևողության ցուցանիշները,
- էլեկտրական էներգիա, բնական գազ և խմելու ջուր մատակարարող ընկերությունների կողմից սպառողների դիմումներին, բողոքներին և հարցադրումներին պատասխանելու ժամկետները,
- սպառողների մոտ թույլատրելի սահմաններից էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման դեպքերի քանակի և տևողության հաշվարկային ցուցանիշները,
- առևտրային հաշվառքի սարքերի խախտման դեպքում էլեկտրական էներգիա, բնական գազ և խմելու ջուր մատակարարող ընկերությունների կողմից կատարված վերահաշվարկները և հաշվարկված տույժերը,
- Նոր սպառողի կամ սպառողի վերակառուցվող սպառման համակարգն էլեկտրական ցանցին, նոր կառուցվող կամ վերակառուցվող գազասպառման համակարգը գազամատակարարման համակարգին, ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգին նոր միացման կամ միացման փոփոխության գործընթացներում սահմանված ժամկետների խախտումները և դրանց պատճառները:

Սպառողների սպասարկման որակի վերաբերյալ «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից ներկայացվող տեղեկատվության հավաստիության ուսումնասիրության շրջանակում առևտրային հաշվառքի սարքերի ստուգաչափման և վերահաշվարկին վերաբերող ընթացակարգեր՝ էլեկտրաէներգետիկական շուկայի բաշխման ցանցային կանոններին համապատասխանության մոնիթորինգ իրականացնելու նպատակով հանձնաժողովի նախագահի հրամանով ստեղծված աշխատանքային խումբը 2023 թվականի ապրիլի 27-ից մինչև մայիսի 10-ը ներառյալ ժամանակահատվածում ուսումնասիրություններ է իրականացրել «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության Երևան քաղաքի Արմենակյան 127 հասցեում գտնվող սպասարկման գրասենյակում: Ուսումնասիրվել են ընկերության մասնաճյուղերում առևտրային հաշվառքի սարքերի հերթական և արտահերթ ապահովաքանակների, տեղակայման, ստուգաչափման ու նորոգման աշխատանքների կազմակերպման և տեղեկատվության ներկայացման ընթացակարգերի առկայությունը, էլեկտրաէներգետիկական շուկայի բաշխման ցանցային կանոններով սահմանված հաշվառքի սարքերի ստուգաչափման կարգի պահանջների կատարման ընթացքը, ինչպես նաև կատարված վերահաշվարկների քանակին առնչվող ընկերության սկզբնական փաստաթղթերում գրանցված տեղեկատվության համապատասխանությունը հանձնաժողով ներկայացված տեղեկատվությանը:

Ուսումնասիրությունների արդյունքում արձանագրվել են առևտրային հաշվառքի սարքերի ստուգաչափման դեպքերում՝ չափագիտական մարմնի փորձաքննության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության պատճենն ընկերության կողմից սպառողների հաշվառման քարտերում ներառված չլինելու, սպառողին ներկայացվող ծանուցման օրինակելի ձևում ստանդարտացման և չափագիտական ազգային մարմնի կողմից տրված եզրակացությունը կամ դրա պատճենը կցված չլինելու, ընկերության կողմից փոխարինված՝ արտահերթ, հերթական, ինչպես նաև ստուգաչափված հաշվառքի սարքերից որոշ քանակության պարագայում կատարված վերահաշվարկներն էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայի առևտրային կանոններին համապատասխան իրականացված չլինելու, ինչպես նաև հանձնաժողով ներկայացված տեղեկատվություններում կատարված վերահաշվարկների որոշ քանակություններ ներառված չլինելու մասին: Մոնիթորինգի արդյունքներով արձանագրված թերացումների մասով ընկերությանը տրվել են համապատասխան հանձնարարականներ:

«Գազպրոմ Արմենիա» փակ բաժնետիրական ընկերության կողմից հանձնաժողով ներկայացվող բաժանորդներին վճարված տուժանքների վերաբերյալ տեղեկատվության հավաստիության մոնիթորինգ իրականացնելու նպատակով հանձնաժողովի նախագահի հրամանով ստեղծված աշխատանքային խումբը 2023 թվականի մարտի 20-31-ը ներառյալ ժամանակահատվածում ուսումնասիրություններ է իրականացրել ընկերության Երևան, Սևան, Արարատ, Աշտարակ և Արմավիր քաղաքների գազիֆիկացման և գազամատակարարման մասնաճյուղերում: Մոնիթորինգի շրջանակում ուսումնասիրվել են բաժանորդներին վճարված տուժանքների վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրման և ներկայացման ընթացակարգի առկայությունը, տեղեկատվության հավաքագրման գործընթացի համապատասխանությունը սահմանված ընթացակարգին, հավաքագրված և ամփոփված տեղեկատվության համապատասխանությունը հանձնաժողով ներկայացված ցուցանիշներին, ինչպես նաև բնակիչ-բաժանորդների և բազմաբնակարան շենքերում գտնվող կազմակերպությունների գազասպառման համակարգերում տեխնիկական սպասարկման աշխատանքների իրականացված չլինելու դեպքերը և դրանց առնչվող փաստաթղթերը: Կամայական ընտրանքի կիրառմամբ ընտրվել է բաժանորդների խումբ, որոնք ունեցել են բնական գազի սպառում և ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում չեն սպասարկվել, իսկ ընկերության կողմից վերջիններիս տույժեր չեն վճարվել: Նման դեպքերում բաժանորդների մոտ տեխնիկական սպասարկման աշխատանքներն իրականացված չլինելու և վերջիններիս տույժեր վճարված չլինելու հանգամանքն ընկերությունը մեկնաբանել է տարբեր պատճառներով (բաժանորդների կարճաժամկետ կամ երկարաժամկետ գազագրկված լինելու, սպառման հասցեներում բաժանորդների չբնակվելու, բաժանորդների կողմից սպասարկումից հրաժարվելու և այլն), որոնցից ոչ բոլորն են հանձնաժողովի կողմից համարվել հիմնավոր: Արդյունքում, հանձնաժողովի կողմից հիմնավոր չհամարված բոլոր դեպքերի մասով, ընկերությանը հանձնարարվել է ինչպես ընտրանքում ներառված, այնպես էլ հանրապետության մնացած բաժանորդների (որոնց դեպքում ևս սպասարկում չի իրականացվել և տույժեր չեն վճարվել) օգտին հաշվարկել և վճարել բնական գազի մատակարարման և օգտագործման կանոններով սահմանված տույժերը, ինչն ընկերության կողմից կատարվել և վճարումների մասով ամփոփ տեղեկատվություն է ներկայացվել հանձնաժողով:

Մատուցվող ծառայությունների՝ սպասարկման որակի ցուցանիշների նկատմամբ հանձնաժողովի կողմից իրականացվող մշտական դիտարկման արդյունքները հնարավորություն են տալիս կատարել արձանագրված թերությունների համակողմանի և խորքային վերլուծություն՝ վեր հանելով դրանց հիմքում ընկած իրական պատճառները և խորամուխ լինելով դրանց առավել արդյունավետ կարգավորմանն ուղղված լուծումների որոնքարմանը: Նշված լուծումները դառնում են համապատասխան ծառայության մատակարարման և օգտագործման կանոնների լրամշակման առարկա՝ անհրաժեշտ ազդակներ հաղորդելով տվյալ ոլորտի ներդրումային ծրագրերում համապատասխան ուղղությունների նախատեսման համար:

Սպառողներին մատուցվող ծառայությունների՝ սպասարկման որակի պահանջների խախտման համար 2023 թվականի ընթացքում մատակարար կազմակերպությունները բաժանորդներին վճարել են դրամային հատուցումներ՝ էլեկտրաէներգետիկական շուկայի բաշխման ցանցային կանոններով, էլեկտրաէներգետիկական մանրածախ շուկայի առևտրային կանոններով, բնական գազի մատակարարման և օգտագործման կանոններով, ինչպես նաև խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) ծառայությունների մատուցման կանոններով սահմանված կարգով, ընդհանուր՝ ավելի քան 154.0 միլիոն դրամի չափով: Սպառողների սպասարկման որակի ցուցանիշների վերաբերյալ տեղեկատվությունները եռամսյակային արդյունքներով հրապարակվում են հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում:

8

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԹՎՓԱՆՑԻԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հանձնաժողովն իր և իր կողմից կարգավորվող գործունեության հրապարակայնությունն ու թափանցիկությունն ապահովում է զանգվածային լրատվամիջոցների, պաշտոնական ինտերնետային կայքի, սոցիալական ցանցերի հարթակների և այլ միջոցներով: Այս ուղղությամբ հանձնաժողովի ձեռնարկած քայլերը կրում են հետևողական բնույթ և միտված են հանրության շրջանում կառույցի դերի վերաբերյալ տեղեկատվության ընդլայնմանը և վերջինիս նկատմամբ վստահության բարձրացմանը:

Հանձնաժողովի նիստերի օրակարգեր, քննարկվող հարցեր

Հանձնաժողովի կողմից ընդունված որոշումներ. 2023 թ-ին 53 նիստ, 475 որոշում

Հանձնաժողովի հաշվետվություններ և գործունեության ծրագրեր

Հանձնաժողովի պաշտոնատար անձանց հարցազրույցներ, պարզաբանումներ

Կարգավորվող բնագավառների ոլորտային ցուցանիշներ

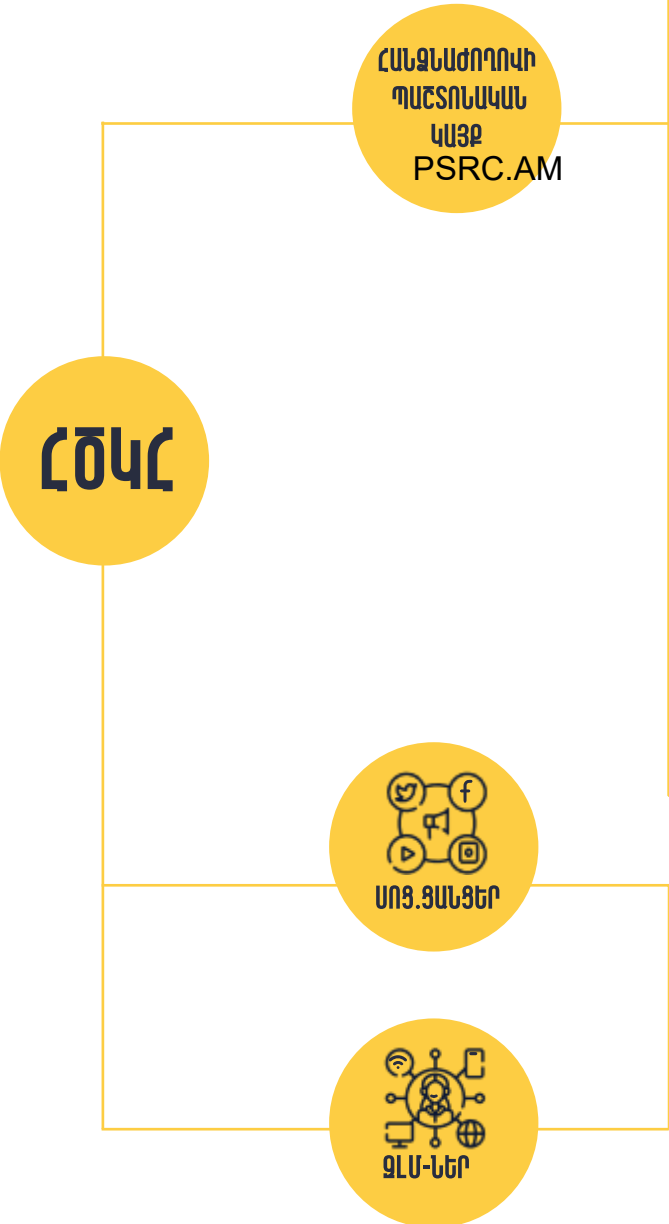
Կարգավորվող ընկերությունների կողմից հաշվետվությունների առցանց ներկայացում

Սպառողների կողմից դիմում-բողոքների առցանց ներկայացում e-request.am, psrcinfo@psrc.am

Սպառողների կողմից հաճախակի տրվող հարցեր և պատասխաններ

Հանձնաժողովի գործունեությանն առնչվող այլ հրապարակումներ

Հանձնաժողովի գործունեությանն առնչվող հանրային իրազեկումներ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԿԱՅՔ PSRC.AM

ՍՈՑ.ՑԱՆՑԵՐ

ԳԼՍ-ՆԵՐ

- հանձնաժողովը, որպես կոլեգիալ ինքնավար մարմին, օրենքով իրեն վերապահված իրավասությունների շրջանակում ընդունում է որոշումներ՝ դռնբաց նիստերի միջոցով: 2023 թվականին հրավիրվել է հանձնաժողովի 53 նիստ և ընդունվել 475 որոշում: Այդ առումով, հանձնաժողովը, իր սահմանած կարգի համաձայն, հայտարարում է հանձնաժողովի նիստերի անցկացման վայրը, օրը և ժամը, հնարավորություն է ընձեռում շահագրգիռ անձանց ու հանրության ներկայացուցիչներին մասնակցելու նիստերին՝ իր վարչական շենքի հնարավորությունների սահմաններում, ստանալու օրակարգ և քննարկվող նյութերը, ներկայացնելու տեղեկություններ և հանդես գալու ելույթներով և առաջարկություններով:
- հանձնաժողովի կայքում գործել է «www.e-request.am» էլեկտրոնային հարցումների միասնական հարթակը, ինչը հնարավորություն է տվել քաղաքացիներին առցանց եղանակով ներկայացնել դիմում, հարցում կամ բողոք և նույնպես առցանց ստանալ պատասխանը:
- հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքը պարբերաբար թարմացվել է՝ հնարավորություն ընձեռելով զանգվածային լրատվամիջոցներին, սպառողների շահերը պաշտպանող հասարակական կազմակերպություններին և ցանկացած շահագրգիռ անձի իրազեկվել հանձնաժողովի գործունեության, հանրային ծառայությունների ոլորտի կարգավորման ներկա գործընթացների, ծառայությունների սպասարկման որակի, մատակարար-սպառող փոխհարաբերությունների և այլնի մասին:
- հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում, ֆեյսբուքյան էջում և զանգվածային լրատվամիջոցներում պարբերաբար հրապարակվել են հանրային ծառայությունների ոլորտի մատակարար-սպառող հարաբերություններին և սպառողների իրազեկվածությանն առնչվող տեղեկատվական նյութեր: Նշված հրապարակումներից 2023 թվականին առավել կարևորվում են էլեկտրամատակարարման վթարային ընդհատումների և դրանց վերականգնման ժամկետների խախտման դեպքում սպառողներին վճարվող տույժերի վերաբերյալ հրապարակումները (ուղղորդված ինֆոգրաֆիկա), որտեղ մանրամասն նկարագրվել են սպառողի էլեկտրամատակարարման վթարային ընդհատումների առավելագույն թույլատրելի ժամկետների, ինչպես նաև դրանց խախտման դեպքում «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի կողմից սպառողներին վճարվող տույժերի մասին:
- հանձնաժողովի հաղորդակցության գործառույթներն արդյունավետ իրականացնելու նպատակով 2023 թվականին շարունակվել են հրապարակումներն ինտերնետային սոցիալական ցանցերում, որոնց միջոցով ևս իրականացվում են հանձնաժողովի գործառույթներին առնչվող հանրային իրազեկման աշխատանքները:
- 2023 թվականին լրամշակվել է հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքի «Հաճախ տրվող հարցեր» բաժինը, որտեղ մանրամասն ներկայացվել է մատակարար-սպառող հարաբերություններին առնչվող տեղեկատվությունը:

- հաշվի առնելով հանրության առջև հաշվետու լինելու՝ օրենքի պահանջը, ինչպես յուրաքանչյուր տարի, 2023 թվականին ևս, հանձնաժողովն իր պաշտոնական ինտերնետային կայքում հրապարակել է նախորդ տարվա իր գործունեության հաշվետվությունը: Միաժամանակ, իր հաջորդ տարվա գործունեության ծրագրի նախագիծը հանրային քննարկման ներկայացնելու և ողջամիտ առաջարկությունները ծրագրում ներառելու նպատակով հանձնաժողովն այն հրապարակել է իր պաշտոնական ինտերնետային կայքում, քննարկել հանրային ծառայությունների ոլորտի կարգավորվող ընկերությունների և սպառողների իրավունքները պաշտպանող հասարակական կազմակերպությունների հետ:
- հանձնաժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում եռամսյակային արդյունքներով հրապարակվել է 2023 թվականի աշխատանքային ծրագրով նախատեսված և կատարվելիք աշխատանքների վերաբերյալ տեղեկատվությունը:
- 2023 թվականին հանձնաժողովի անդամները և մասնագետները հանրային հնչեղություն ունեցող խնդիրների շուրջ պարբերաբար հանդես են եկել ճանաչողական բնույթի հաղորդումներով, պարզաբանումներով և հարցազրույցներով:

9

ՄԻՋԱԳՈՒՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հանձնաժողովը մշտապես համագործակցում է միջազգային կազմակերպությունների և այլ երկրների կարգավորող մարմինների հետ:

Մասնավորապես, հանրային ծառայությունների կարգավորման ոլորտում միջազգային լավագույն փորձն ուսումնասիրելու և Հայաստանի Հանրապետությունում այն կիրառելու կամ կիրառման հնարավորությունները դիտարկելու նպատակով հանձնաժողովը 2023 թվականի ընթացքում համագործակցել է Համաշխարհային բանկի (WB), Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (EBRD), Ասիական զարգացման բանկի (ADB), ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության (USAID), ԱՄՆ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովների անդամների ազգային ասոցիացիայի (NARUC), Հեռահաղորդակցության միջազգային միության (ITU), ԵՄ համապատասխան կառույցների, մասնավորապես՝ ԵՄ-ն հանուն էներգետիկայի (EU4Energy) և ԵՄ-ն հանուն թվային օրակարգի (EU4Digital), ԵՄ արևելյան գործընկերության երկրների էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտը կարգավորող մարմինների ցանցի (EaPeReg), էներգետիկ համայնքի (Energy Community),

էներգետիկայի կարգավորողների տարածաշրջանային ասոցիացիայի (ERRA), Ջրի եվրոպական կարգավորողների կազմակերպության (WAREG) հետ: Նշված կազմակերպությունների կողմից պարբերաբար կազմակերպվել են սեմինարներ տարբեր երկրների կարգավորողների համար էներգետիկ շուկաների ազատականացման, բաշխման և հաղորդման ցանցերի ցանցային կողեքսների մշակման, ցանցերի հուսալիության և անվտանգության, ներառյալ՝ կիբերանվտանգության, վերականգնվող ռեսուրսներից էլեկտրական էներգիայի արտադրության, էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի զարգացման, ջրամատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) կարգավորման քաղաքականության, լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության զարգացման, դրա քարտեզագրման, 5G տեխնոլոգիայի ներդրման, էլեկտրոնային հաղորդակցության շուկաների վերլուծության վերաբերյալ, որը հնարավորություն է տալիս հանձնաժողովին ուսումնասիրել միջազգային լավագույն փորձը և ստանալ համապատասխան տեղեկատվություն:

Հանձնաժողովը, հանդիսանալով Էներգետիկայի կարգավորողների տարածաշրջանային ասոցիացիայի (ERRA), ԵՄ արևելյան գործընկերության երկրների էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտը կարգավորող մարմինների ցանցի (EaPeReg) և Ջրի եվրոպական կարգավորողների կազմակերպության (WAREG) անդամ, մասնակցում է նշված կազմակերպությունների տարեկան ընդհանուր ժողովներին, ինչպես նաև վերջիններիս կողմից ստեղծված համապատասխան կոմիտեների և աշխատանքային խմբերի նիստերին:

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Կարևորելով հանձնաժողովի համագործակցությունը ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության հետ՝ հանձնաժողովը 2023 թվականի ընթացքում Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ծրագրի շրջանակներում մասնակցել է ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից կազմակերպված «Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ազատականացման և էլեկտրաէներգետիկական առևտրի ծրագրի ամփոփում», «Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ազատականացումը ֆինանսաբանկային համակարգի համար», «Էներգետիկ շաբաթ 2023» միջոցառումներին, որոնց ընթացքում քննարկվել են Հայաստանի էներգետիկայի բնագավառի զարգացման հեռանկարները, վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության բնագավառների ու էլեկտրաէներգետիկական շուկայի զարգացման միտումներն ու հնարավորությունները:

Հանձնաժողովն էապես կարևորում է նաև ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից «Էլեկտրաէներգետիկայի մասին» և «Վերականգնվող էներգիայի և էներգաարդյունավետության մասին» օրենքների նախագծերի մշակման աշխատանքները, որոնց ակտիվ մասնակցություն է ունենում նաև հանձնաժողովը, այդ թվում «Էներգետիկ շաբաթ 2023» միջոցառման ընթացքում:

Հանձնաժողովը մասնակցել է Եվրոպայի էներգետիկ կարգավորողների խորհրդի (CEER) կողմից կազմակերպվող խոցելի սպառողների շահերի պաշտպանությանը, միջազգային համագործակցությանը և ծրագրերի կառավարմանն ուղղված աշխատանքներին՝ «Արևելյան գործընկերության երկրներում մաքուր էներգիայի անցման խթանում» EU4Energy-ի ծրագրի շրջանակում:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովը, EU4Energy-ի ծրագրի աջակցությամբ, հյուրընկալել է ԵՄ մի շարք անդամ պետությունների ազգային կարգավորող մարմինների ներկայացուցիչներին՝ քննարկելու էներգետիկայի բնագավառի կարգավորմանն առնչվող հարցեր: Մասնավորապես, քննարկվել են սպառողների շահերի պաշտպանությանը, էլեկտրաէներգետիկական շուկայի մոնիթորինգին, էլեկտրաէներգետիկայի բաշխման համակարգի գնագոյացման մեխանիզմներին, ինքնավար էներգաարտադրողներին վերաբերող մի շարք հարցեր:

NARUC

National Association of
Regulatory Utility Commissioners

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի ներկայացուցիչները մասնակցել են նաև ԱՄՆ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովների անդամների ազգային ասոցիացիայի (NARUC) «Առաջնորդ կանաչ էներգետիկայում (AWLE)» ծրագրի շրջանակում կազմակերպվող դասընթացներին:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովը ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության (USAID) և ԱՄՆ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովների անդամների ազգային ասոցիացիայի (NARUC) աջակցությամբ հյուրընկալեց էլեկտրաէներգետիկական համակարգում սպասարկման որակի վերաբերյալ աշխատաժողովը, որը կազմակերպվում էր Կենտրոնական Ասիայի էներգետիկայի կարգավորողների գործընկերության անդամների (CAERP) ներկայացուցիչների համար:

EaPeReg

Eastern Partnership Regulators
for Electronic Communications

2023 թվականին հանձնաժողովը, ընտրվելով ԵՄ արևելյան գործընկերության էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտը կարգավորող մարմինների ցանցում (EaPeReg) գործող ռոումինգի հարցերով աշխատանքային խմբի (REWG) նախագահող, շարունակել է համագործակցությունը ԵՄ-ն հանուն թվային օրակարգի փորձագետների հետ ռոումինգի տարածաշրջային համաձայնագրի քննարկման և հետագայում դրա ստորագրման գործընթացի համակարգման աշխատանքներին: 2023 թվականին, ի հավելումն ռոումինգի տարածաշրջային համաձայնագրի, խմբի գործունեության ծրագրի մեջ ներառվել է նաև ԵՄ ԱԳ երկրների ծայնային զանգերի վերջնավորման մեծածախ շուկայի վերլուծությունը:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ՝ ԵՄ TAIEX գործիքի շրջանակում, կազմակերպվել է «Երկարաժամկետ հավելյալ ծախսերի հաշվարկման (LRIC) մեթոդաբանության կիրառմամբ շարժական և ամրակցված ցանցերի միջև փոխկապակցման ծառայությունների վերջնավորման վճարների հաշվարկի նպատակահարմարության գնահատման» թեմայով աշխատանքային սեմինարը: Մինևույն ժամանակ, 2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովը դիմել է Եվրոպական միությանը TAIEX գործիքի շրջանակում ևս 2 աշխատանքային սեմինար կազմակերպելու նախաձեռնությամբ՝ 2014/61/ԵՅ կանոնակարգի շրջանակում լայնաշերտ ինտերնետ հասանելիության ցանցերի միասնական տեղեկատվական կենտրոնի (SIP) ստեղծման և կառավարման վերաբերյալ Պորտուգալիայի ազգային կարգավորող մարմնի (ANACOM) փորձի ուսումնասիրության և օպերատորների ենթակառուցվածքների վարձակալության և դրա գնագոյացման ԵՄ լավագույն փորձի ուսումնասիրության նպատակով:

ԵՄ արևելյան գործընկերության երկրների հեռահաղորդակցության ոլորտի կարգավորողների ցանցում շարունակվել են նաև աշխատանքները Ernst&Young (E&Y) խորհրդատվական ընկերության հետ՝ EU4Digital նախաձեռնության շրջանակում, որոնք ուղղված են կարգավորող մարմինների անկախության ամրապնդմանը:

Czech Telecommunication Office

2023 թվականի ընթացքում, երկկողմ ստորագրված փոխըմբռնման հուշագրի շրջանակում, Հանձնաժողովը հյունընկալվել է Չեխիայի հեռահաղորդակցության գրասենյակի (CTU) կողմից՝ քննարկելու Չեխիայի կողմից 2014/61/ԵՅ կանոնակարգի իրականացումը և բջջային վիրտուալ ցանցի օպերատորներին առնչվող կարգավորումների վերաբերող հարցեր:

Ծարունակվել են նաև պետական այլ մարմինների հետ համատեղ աշխատանքները «Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության և ատոմային էներգիայի եվրոպական համայնքի ու դրանց անդամպետությունների միջև կնքված համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրով» նախատեսված հանձնառությունների կիրարկման ճանապարհային քարտեզում ներառված միջոցառումների իրականացման ուղղությամբ:

WAREG անդամակցության շրջանակում, 2023 թվականի ընթացքում Հանձնաժողովը մասնակցել է WAREG ընդհանուր ժողովներին և Ջրային ծառայությունների կարգավորման Եվրոպական համաժողովներին: Հանձնաժողովը ակտիվ մասնակցել է WAREG կողմից հրապարակվող խմելու ջրի և կեղտաջրերի մաքրման կարգավորման վերաբերյալ վերլուծական փաստաթղթերի մշակմանը:

2023 թվականին շարունակվել է համագործակցությունը Վրաստանի Էներգետիկայի կարգավորող ազգային հանձնաժողովի հետ կնքված հուշագրի շրջանակում, ինչպես նաև 2023 թվականին Հայաստանի և Վրաստանի միջև ձեռք բերված մի շարք պայմանավորվածությունների շուրջ, որի արդյունքում խորացվել է համագործակցությունը տարածաշրջանային Էներգետիկ շուկաների զարգացման և անդրսահմանային առևտրի խթանման, Էներգետիկ շուկաների ազատականացման ոլորտում լավագույն փորձի փոխանակման ուղղությամբ:

Հանձնաժողովը, հանդիսանալով Եվրասիական տնտեսական միության մասին պայմանագրի «Բնական մենաշնորհների սուբյեկտների գործունեության կարգավորման միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին արձանագրության» («Եվրասիական տնտեսական միության մասին 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրի» 20-րդ հավելված) շրջանակում նախատեսված աշխատանքների իրականացման համար Հայաստանի Հանրապետության կողմից լիազորված մարմին, շարունակել է մասնակցել Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի բնական մենաշնորհների գծով խորհրդատվական կոմիտեի և աշխատանքային խմբի նիստերին:

Համագործակցելով Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության հետ՝ հանձնաժողովը շարունակել է համագործակցությունը Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի համապատասխան կառույցների հետ Եվրասիական տնտեսական միության էլեկտրաէներգետիկական և գազի ընդհանուր շուկաների ձևավորման ուղղությամբ տարվող աշխատանքներում, մասնավորապես մասնակցել է ԵԱՏՄ գազի և էլեկտրաէներգիայի ընդհանուր շուկաների ձևավորման համար պահանջվող փաստաթղթերի նախագծերի մշակմանը, ԵԱՏՄ էլեկտրաէներգետիկայի խորհրդատվական կոմիտեի, նավթի և գազի խորհրդատվական կոմիտեի, ԵԱՏՄ ընդհանուր էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ձևավորման ենթակոմիտեի, ինչպես նաև ԵԱՏՄ գազի ընդհանուր շուկայի ձևավորման նպատակով ստեղծված աշխատանքային խմբի նիստերին:

Զուգահեռ, 2023 թվականին հանձնաժողովը շարունակել է աշխատանքները ԵԱՏՄ անդամ պետությունների կապի ոլորտում մրցակցության և խոչընդոտների վերացման հարցերով աշխատանքային խմբի և ԵԱՏՄ անդամ պետությունների օպերատորների էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցերում միջազգային տրաֆիկի փոխանցումների ժամանակ խարդախությունների կանխարգելման հարցերով աշխատանքային ենթախմբի շրջանակում, ինչպես նաև մասնակցել է ԵԱՏՄ անդամ պետությունների կապի օպերատորների միջև տրաֆիկի անցման ծառայությունների գնագոյացման կարգավորման վերաբերյալ միջազգային տեսակոնֆերանսներին և քննարկումներին:

Եվրասիական տնտեսական II համաժողովի ծրագրի շրջանակներում Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի և «Նոր նախագծերի խթանման ռազմավարական նախաձեռնությունների գործակալության» կողմից կազմակերպված «Կանաչ Եվրասիա» կլիմայական առաջին միջազգային մրցույթում Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը պարգևատրվել է «Ցածր ածխածնային զարգացման ոլորտի պետական քաղաքականություն» անվանակարգում՝ զբաղեցնելով 1-ին տեղը

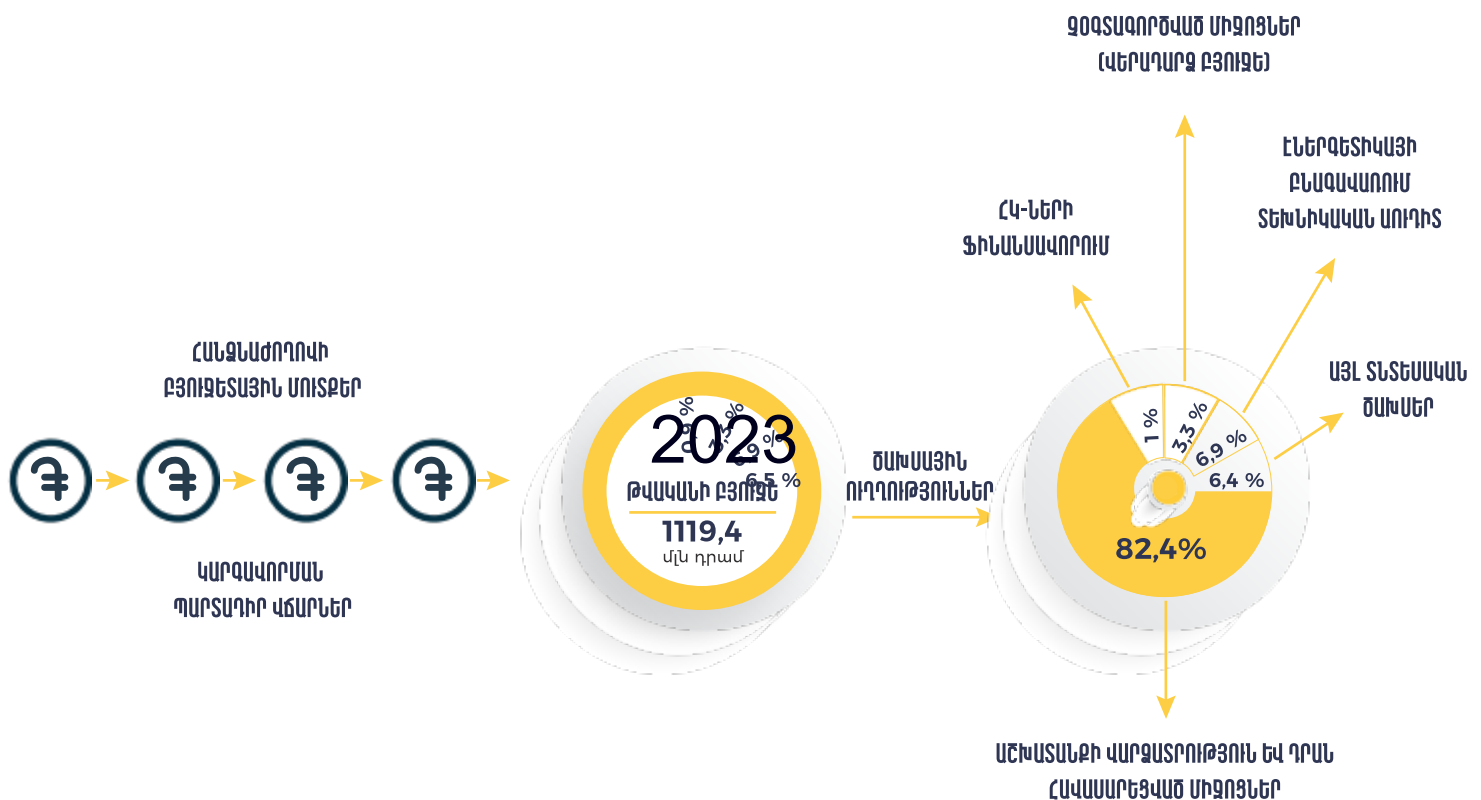
10 ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՄՈՒՏՔԵՐ

Հանձնաժողովի տարեկան բյուջեն ձևավորվում է «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքի 38-րդ, հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված կարգավորումների համապատասխան:

Հանձնաժողովի բյուջետային մուտքերը ձևավորվում են հանրային ծառայությունների ոլորտում կարգավորվող գործունեություն իրականացնող և ծառայություն մատուցող անձանց կողմից Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե վճարված հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարներից: Կարգավորման պարտադիր վճարների հաշվարկման և վճարման հետ կապված հարաբերությունները, վճարողների շրջանակը և վճարման կարգը սահմանված են «Հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարների մասին» օրենքով:

Հետևաբար, հանձնաժողովի լիազորությունների իրականացման համար անհրաժեշտ դրամական միջոցների գոյացման և դրանց ծախսման հետ կապված հարաբերությունները, բյուջետային մուտքերի և ելքերի մասով, Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի վրա թողնում են չեզոք ազդեցություն:

2023 թվականին հանձնաժողովի բյուջեն կազմել է 1119.4 միլիոն դրամ, որից փաստացի ծախսվել է 1082.7 միլիոն դրամը, իսկ տարբերությունը՝ 36.7 միլիոն դրամի չափով, վերադարձվել է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե:

2023 թվականի ընթացքում հանձնաժողովի կարգավորման դաշտում գործող ընկերությունները զգալի մուտքեր են ապահովել Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե՝ լիցենզիաների տուրքերի, ռադիոհաճախականությունների տրամադրման և օգտագործման վճարների, հանձնաժողովի կիրառած տույժերի, ինչպես նաև Նոր Էլեկտրակայանները լիցենզիաներով ամրագրված ժամանակահատվածում չգործարկելու, լիցենզիայի պայմանները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու համար ներկայացված ֆինանսական 2 երաշխիքներից գանձվող գումարների տեսքով: Նշված աղբյուրներից Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե փոխանցվել է շուրջ 10.5 միլիարդ դրամ, որի հիմնական մասը՝ շուրջ 10.0 միլիարդ դրամը, կազմել են ռադիոհաճախականությունների օգտագործման և թույլտվությունների տրամադրման գծով մուտքերը:

Վերը նշված ցուցանիշներում ներառված են նաև հանձնաժողովի իրավական ակտերը խախտելու համար կարգավորվող անձանց կողմից 2023 թվականին Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե վճարված գումարները՝ 155.0 մլն դրամի չափով (Նոր Էլեկտրակայանները լիցենզիաներով ամրագրված ժամանակահատվածում չգործարկելու համար հանձնաժողովի կողմից ֆինանսական երաշխիքներից գանձումների մասով՝ 127.7 մլն դրամ, և հանձնաժողովի կողմից կարգավորվող անձանց նկատմամբ կիրառված տուգանքների մասով՝ 27.3 մլն դրամ):

psrcinfo@psrc.am

www.psrc.am

+37415584529